

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

Közösségi
és családi
folyóirat



VII. évf. 1. szám
1996. február
50,— Ft

*A szerelem jeléből
akasztófa*

Isten – félelem

*Interjú
Ébner Tiborral*

Újból fegyverkezünk?

NATO-vita

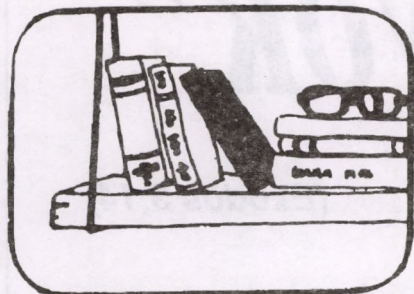
Moha-mese

Olvasók fóruma

*Tibet,
egy megszállt ország*

*A reklám –
szellemi erőszak*





Georg Baudler

Az anyaistenség halálos paródiája

Hogyan fajult a női szerelem jelképe férfi kínzóeszközzé?

Az egyiptomi kultúra intézményeinek és múzeumainak pincéiben igen sok, a dinasztiai előtti Egyiptom idejéből származó női szobrocscsa porosodik és megy tönkre. Erre mutat rá minap megjelent, „Mi volt a fáraók előtt? Egyiptom ósanyáinak felfedezése” c. könyvében Doris Wolf. E szobrocscák egy részét keresztények és moszlimok semmisítették meg. Legtöbbjük *kitárt karú, ruhátlan asszonyt ábrázol*. „Az isteni anyaorszlántól a férfihatalom jelképéig. A nagy szimbólumok eredete és változásai” c. könyvében Carola Meier-Seethaler pszichiáter igazolja, hogy az anyaistennő ábrázolásának ez a módja azoknak az ún. „női bálványoknak” a csoportját jellemzi, amelyek az ókorok szak végéről és az újkőkorszak elejéről származnak, és amelyeket nagy számban találtak meg mindenütt az akkor lakott világ területein — más formacsoportok mellett, amelyekben az istennő például állóhelyzetben a mellei alatt keresztezi a karjait, vagy kezeivel körülfogja melleit és kiemeli őket. Léteznek olyan ábrázolások is, amelyek az istennő nemcsak a karjait tárja ki, hanem karjaival párhuzamosan a lábait is szétrakja, ami egyesek szerint a szerelmi aktusra történő felhívásként, mások szerint a szülés testhelyzeteként értelmezendő. (Erre az ábrázolásra emlékeztet a kettős szárú kereszt, pl. az ún. Lotharingia-kereszt.)

Ez a gesztus kezdettől fogva kettős szimbolikát hordoz: Egyfelől a szerelem vagy az anyaság istennőjeként mutatja be a nőt, aki kitárja karjait, hogy szeretetteljesen átöleljen, vagy meg is áldjon egy másik embert — egy gyermeket, egy barátnőt vagy (különösen ott, ahol a szexuális aspektus ezt kézenfekvővé teszi) a kedvesét —; ugyanakkor azonban a gyermek vagy a szeretett személy számára az odafordulás e gesztusában ott van az egész világ. Ebből eredően a függőlegesen álló test és a vízszintesen kiterjesztett karok egyidejűleg a négy égtájt is reprezentálják, tehát a mindenség dimenzióit.

Ezt a kozmikus jelentést különösen ott kell feltételeznünk, ahol egyenlő szárú kereszttel találkozunk. Ilyen keresztek nagy számban találhatók már az ősember jégkorszaki sziklabarlang-

jaiban. A keréskereszt különböző formái (innen származik a horogkereszt is) „a világrend dinamikus aspektusát” szemléltetik. Az újkőkorszak óta létezik — főként az egyenlő szárú — kereszt kisplasztikaként is; feltehetően amulettként vagy a gonosz hatalmak elleni védőjelként viselték.

Ezek a leletek egy anyaközpontú kultúra dokumentumai; egy olyan kultúráé tehát, amelynek középpontjában a szerető asszony és anya áll, és amely szorosan kapcsolódik az ember helybenlakóvá válásához. Ennek a csodálatosan békés, háborútól és elnyomástól messzemenőn mentes kultúrának a *belső gyengesége* abban állt, hogy ez sem tudott megszabadulni attól a vallásosságtól, amelynek tartozéka az áldozatbemutatás. Később korokig akad benne példa még az emberáldozatra is. Hadd emlékeztessünk a híres anémospfíiai leletre a mfnoszi Krétán; ez egy papnő által irányított emberáldozati jelenetet szinte fényképszerűen őriz, mivel azt a kis templomot, amelyben az áldozatbemutatásra sor került, éppen az áldozat megölésének pillanatában döntötte romba egy földrengés, betemetve és évezredekken át megőrizve a jelenetet. De az árják előtti, a szárazföldön élő, szintén anyaközpontúan szerveződött őslakosságra nézve is maradtak fenn olyan — később az árja-görög istenvilággal összefonódott — mítoszok, amelyek homályos bizonyosságai a gyermek- és emberáldozat kultuszának.

Az anyaközpontú kultúrának ezt a sötét fejezetét többnyire sajnós elsikkasztják a feministák, Doris Wolf és Meier-Seethaler is. Pedig benne találhatjuk meg annak előfeltételét, hogy ezek a kultúrák már vagy elpusztultak, mielőtt idegen hódítók megszállták a vidéket (mint pl. Kréta esetében), vagy áldozataivá váltak annak a bűvöletnek, amely az idegen hódítókból kisugárzott, és ezért össze tudtak olvadni a hódítók háborús és elnyomó „kultúrájával”. Hiszen *legtöbbször csaknem varratmentesen felszívódtak* e még nem letelepedett, nomadizáló, harcoss pász-törtörzsek „kultúrájában”, amint Görögország, Perzsia és India árja hódítóiban találkozunk velük a Kr. e. 3. évezred vége óta.

Doris Wolf elborzasztó módon mutatja be, hogy ezek a *hódítók milyen brutálitással verték szét, ill. asszimilálták az anyaközpontú kultúrákat*. A patriarchális szervezetszerű hódítóknak a női szerelem és szerelemelő jelképei elleni harcára vezethető vissza az ún. „fáraói körülméltés” (amelynek során — először a királyi ház asszonyainál — eltávolították a csiklót és a külső szeméremajjakat), de az özvegyek megölése is.

De hogyan volt lehetséges az eredetileg anyaságközpontú-öntudatos nőket úgy befolyásolni, hogy ezt a borzalmas csonkítást nem csupán megkötözve és fogcsikorgatva viselték el esetről esetre, hanem egy évezredekken át tartó, Egyiptomban az ENSZ-tilalom ellenére mindmáig élő és legalábbis részben maguk a nők által viselt szokás és rítus jöhetett létre belőle? Hogy ezt elérhesék, a hódítóknak a korai anyaközpontú kultúra rejtetten meglévő szadomazochista vonásaihoz kellett tudni kapcsolódniok, ahogyan ezek a vonások a jellegzetes, ember- és gyermekáldozatokat is magában foglaló vallásosságban kifejeződtek.

A perzsák — s ezt később különösen a rómaiak és a karthágóiak vették át — züllesztették a keresztet mint a női szerelem és a világot megnyitó anyai odafordulás jelképét egy kínokkal teli és szégyenletes kivégzés eszközévé. Ez a kivégzési mód valószínűleg a karóba húzásból fejlődött ki; de egyáltalán nem utasítható el, sőt (különösen Doris Wolf kutatásainak fényében) inkább valószínűnek kell tartanunk, hogy e kivégzési mód „feltalálásában” — tudatosan vagy öntudatlanul — szerephez jutott az a gondolat is, hogy minden lázadó kivégzésével egyidejűleg a régi anyaszimbólumot is lejárassák, hiszen az a *leigázandó kultúrát képviselte*. Amikor az eltűnt a szerelem- és anyaistenség tipikus testtartásában — mintegy annak paródiájaként — mindenki szeme előtt kínos halált hal, akkor *újból és újból demonstrálják a férfi-állami gyilkoló hatalomnak az anyaközpontú kultúrán aratott győzelmét*.

Csak a keresztiszimbólika ezen anyaközpontú eredete alapján magyarázható, hogy ez a kínzó- és kivégzőeszköz a kereszténységben az üdvösség és a megváltás világot átfogó szimbólumá-

vá válhatott. A keresztség szimbolikája ugyanis sok évezreddel idősebb, mint kínzóeszközzé történt átalakítása, és ez a szimbolika a keresztyén hitben új módon jut felszínre.

Ha viszont Jézus kereszthalálát engesztelő áldozatként és engesztelő halálként értelmezzük, akkor az árja hódítók gondolkodási modelljében mozgunk; ők a nőiben-anyaiban a Gonosz tűzzel-vassal kiirtandó princípiumát látták. Ebből a szemszögből az Isten Fiának kereszthalála a férfi fény-hősnek a női-archaikus homályon, az ösztönösségen és a bűnön aratott, mártírszerű bátorsággal kivívott, végérvényes győzelmét jelenti. Hiszen így értelmezte a svájci jogtörténész és antropológus, Johann Jakob Bachofen, az anyaközpontú kultúrák első felfedezője is a „homályos” matriarchátus átalakulását „világos” patriarchátussá — mindenekelőtt „Az anyajog” c., 1861-ben megjelent könyvében. Az ártatlan Istenfiú kereszthalála engesztelést nyújtott a teljes múltért; a keresztség mint a női-archaikus homály jelképe véglegesen vereséget szenvedett, és átalakult férfi harci és győzelmi jelvényé, amint azt Konstantin császár katonái sisakjára és pajzsára festette.

Am a teológia tudományában manapság szerencsére egyre inkább tudatossá válik, hogy Jézus halálának engesztelő halálként történő értelmezése megtalálható ugyan az Újszövetségben, mindazonáltal más értelmezései régebbiek és még szélesebben vannak alátámasztva; így például Jürgen Roloff a „kontraszt-séma” és az „üdvörténeti-oksági séma” értelmében magyarázza a kereszthalált, Rudolf Schnackenburg pedig „jánosi kinyilatkoztatási sémaként”. Ezekben Jézus halála nem a megváltás borzalmas-fájdalmas eszköze, hanem az a hely és az az esemény, ahol és amelyben Isten új módon nyilatkozik meg szeretetként. Ezzel visszajára fordítják a keresztség szimbolikájának a perzsák által végrehajtott agresszív lezüllesztését. Ennek a Jézusnak a kereszthez szögezett karjai még a kínzás fáján is szeretően kitérve jelennek meg. Az ölés patriarchális tombolása közepette, amely borzalmas emberáldozat-szertartást visz végbe a római isten-császár és annak férfi-állami ölési hatalma tiszteletére, a cinizmus, vér és könnyek e homálya közepette Jézus kitérve karjaiban a régi anyaiasság ragyog fel ismét. Olyan erővel és áthatolhatatlansággal rendel-

kezik immár, hogy mellette (vagy talán a háta mögött, elrejtőzve az Anémospflia melletti Juhta-hegység lábainál meghúzódó kis templomban) nem lehetséges már az ölés — sem háborúban, sem kivégzésként, sem ember vagy állat áldozati megöléseként.

A Jézus kitérve karjaiban megjelenő szerelem- és anyaiasság legyőzi és meggyógyítja az évmilliók áldozati valóságosság homályát is, amely az ókorok szaki erőszak- és vadászati ölés büvöletének maradványaként még az anyaközpontú kultúrákat is elhomályosította a letelepedés korszakában. Csak most tud a keresztség — még a haldoklás közepette is szeretően kitérve emberi karok jelképeként — az üdvösség igazi jelképévé válni egy olyan emberiség számára, amelynek túlélését minden tekintetben (ökológiailag, gazdaságilag, politikailag) fenyegeti az erőszak jelensége.

Fordította: —n—s

Forrás: Publik-Forum, 1994/8.

A szerző a katolikus teológia és a didaktika professzora az Aacheni Műszaki Főiskolán. Gondolatainak részletes megalapozása megtalálható „Ölni vagy szeretni. Erőszak és erőszakmentesség a vallásban és a kereszténységben” c. könyvében (Kösel-Verlag, 1994).

Kovács László

Isten nem szolgálakat akar

— A vallásos félelem —

Láttatok-e féld, remegő gyermeket, amint védelmet keres anyjánál? Láttatok-e megfélemlített nőt, fájdalomtól eltorzult arcú férfit? Láttatok-e félelmében kétrét hajló öreget?

Aki már látott félelemtől reszkető embert és aki már maga is megélt páni félelmeket, az fel tudja fogni, hogy mi ez az emberi szívben megbújó iszonyat, s annak lábai alatt olyan mélység nyílik meg, mely sohasem fog bezárulni, ha csak nem a félelem nélküli jószág irányában.

1. Mitől félünk?

Soroljam? Féltünk a sötétségtől, a villámlástól és mennydörgéstől, az árvízről, a téli fagytól és a nyári hőségűtől, a kitaposatlan úttól, a sugárzástól, az atomenergiától.

Féltünk a mérges gombától, a dzsungeltől és a hínártól, a virágpottól, a drogoktól, a szálkától és tüskétől, a zuhanó fától.

Féltünk a farkastól, a kígyótól, a póktól, a patkánytól, a varangyos békától, a vírustól.

Féltünk az emberektől. Féltünk a szellemektől. Féltünk az Istentől.

Féltünk a betegségtől, a szenvedéstől, a haláltól.

Féltünk a büntetéstől, a kiszolgáltatottságtól, a tehetetlenségtől, az ismeretlentől, az elszakadástól, a közelgő veszélytől, az ártó erőktől.

Mitől félünk? Féltünk a fizikai, kémiai, biológiai, szellemi, vallási, politikai stb. erőktől, melyek veszélyt jelentenek ránk.

2. Mi a félelem?

A félelem valamely közelgő veszély okozta szorongó érzés (M. Értelmező Szótár).

A veszélyhelyzet szubjektív átélése (Ranschburg J.).

A három velünk született érzelem, félelem, harag, szeretet egyike (Watson).

3. Miért félünk?

Erich Fromm az emberi létben keresi az okot. Úgy tudja, a döntő tény az ember létében az, hogy kiemelkedett a természettel való eredeti egység állapotából. Így meghaladja a természetet, de egyben része is marad annak. Az ember döntő problémája, hogy kiemelkedve a természetből az elkülönültség élménye szorongást vált ki belőle, mert fenyegetve és egyedül érzi magát. Ezért vágyik vissza az eredeti egység állapotába.

Eugen Drewermann az ember öntudatra ébredésében látja az okot. Az emberréválás folyamatában nem a biológiai tény kell figyelembe venni, hanem azt, hogy öntudatával az ember a soha el nem múló félelem tartományában fogja fel saját helyzetét a földön. Tudja, hogy egy napon meg kell halnia.

A Biblia a bűnbeesésben látja a félelem kezdetét. A félelem azért van, mert Ádám és Éva ettek a tiltott fa gyümölcséből.

Tény, hogy vannak ártó erők, amiket az ember felismer, sőt vannak, amiket maga az ember idéz elő.

4. Az emberi félelemtől az istenfélelemig

Az egyszerű emberi félelem tüze csak olaj volt, amit a vallási félelem hozott az emberiség életébe.

A hatalmas, szokatlan és rémületes jelenségek hatására az ember valami rajta tülemelkedő hatalom jelenlétét észlelte és egészen összeroskadott a maga kicsinységének tudatától. A vallás nevet ad az emberen túli hatalomnak.

A mi kultúrkörünk vallási könyve, a zsidó Biblia is igen sok kárt tett ezen a téren. Az emberfölötti hatalom Jahve, aki félelmetes nagyságát bemutatja a jelek révén; aki ítélő bírónak nyilatkoztatja ki magát, akitől remegni kell; aki titokzatos, mindenható és szent, akit félni a bölcsesség kezdete és az üdvösség útja.

Az istenfélelem egyébként a maga mélységében és szélességében magával a vallással egyenértékű.

5. A kígyó

Isten nem szolgálakat akart c. előadásában Eugen Drewermann kimutatja, hogyan okozta a Biblia és annak történeti értelmezése félelmeink növekedését évezredek át.

A bűnbeesés története szerinte nem történeti, hanem mélylélektani leírás, melyből éppen azt olvashatjuk ki, hogyan hozza létre maga az ember a félelmetes Isten képét.

Herbert Haaggal együtt vallja, hogy minden rossz magának a teremtésnek mélyén tör elő. A bibliabeli kígyó (ördög) nem más, mint a félelem saját szívünkben. Az ember az ártó erők megtapasztalása során eljut addig, hogy felüti fejét benne a félelem: hátha nem jó az Isten, hátha csak azért teremt egy pompával és szépséggel teli világot, hogy azt távol tartsa az embertől.

A vallás a maga tilalmaival éppen azt sugallja, hogy Isten egész jó lenne, csak éppen ő áll egyetlen akadályként az élethez vezető úton. (Ahogy egy francia színész nő megfogalmazta: „Mindén, ami élvezetes, vagy hízlal, vagy tilos”).

A félelem kétértelműsége körülárnyékolja tehát a „jó” Istent, és az ember igyekezete, miközben igyekszik minden gyanúsítással szemben védelmébe venni őt, nem megy már a nagy félelem miatti torzulás nélkül. Az egyetlen fa tilalma már nem egyszerű tilalom, hanem az Istentől felállított tabu áthágásáért az ember szerint halálbüntetés jár. Ebben a pillanatban már olyan Isten lép előnk a Bibliából, aki halálos fenyegetéssel üldözi az embert.

A bűnbeesés csaknem szükségszerű, és az eltorzított istenkép csak tovább torzulhat az ember lelkében. A félelemszülte folyamat eljut odáig, hogy a világ kertjébe visszatérő Isten átoknak mondja ki a szerelmet, a munkát, az életet.

Az ember következő lépése lélektanilag utat nyit a Félelmetes Istentől az egymástól féltő emberek világához. Ádám és Éva gyermekei felkerekednek, hogy áldozatot mutassanak be a kétértelművé vált Isten kegyeinek visszaszerzéséért. Megszületik tehát az *áldozatteológia*, hogy csak vér árán lehetünk Isten előtt kedvesek. Isten oltáránál pedig már tekeredik is a vész spirálisa. A másik ember az Istennek tetszés miatti konkurencia révén halálos ellenséggé válik. Káin megöli Ábelt. Ide juttat a félelem. A félelmetes Istenhez. Az istenfélelem pedig az embergyűlölethez.

6. „Ne félj!”

Felszabadultunk-e a Biblia Félelmetes Istene és az istenfélelem átka alól? Lehet-e szabadulni emberi félelmeinktől?

Ami a vallásos félelmet illeti, át kell értékelnünk a Bibliát, és a Bibliában magában megkeresni a Félelmetes Isten cáfolatát. A Biblia ilyen felszabadító megértése elvezethet bennünket Ábrahám, Izák, Jákob és Jézus emberszerető Istenéhez, aki *ugyanabban a Bibliában* mondja: „Ne félj!” Még az Ószövetségben sem tudták a „szent szerzők” elfojtani a barátságos Isten képét: mert az „ártó erők” mellett „barátságos erők” is vannak a világban. Istent pedig mindig ott kell keresni, ahol egy anya ölébe ragadja a félelemtől,

fájdalomtól és borzalomtól sikongó gyermekét és — bár nem tudja elvenni fájdalmát — mégis azzal nyugtatja gyermekét: „Ne félj, nincs semmi baj!”

Csakhogy az a gondolat, hogy ilyen, az ártó erőknek maga is kiszolgáltatott „hatalom” legyen az Isten (mint az anya), a mi félelemtől, veszélyektől és borzalmaktól fenyegetett szívünknek teljességgel elfogadhatatlan. A félelmeinktől elvesztettük már azt az *ősbizalmat*, amelyet a gyermekeket szülő és gyermekeit nyugtatgató anyák képviselnek még a földön.

Az ember úgy tudja, hogy a konfliktusok végleges megoldása az ölés, az ellenfél fizikai megsemmisítése. Az ártó erők ártó erővel kell legyőzni véglegesen. Innen van, hogy míg a szarvasok nőstényért vívott mérkőzése után a vesztés hímfő vígan élhet tovább, az emberek harcában az ellenséget meg kell semmisíteni, mert ha életben marad, újra támad. Csak azt felejtjük el, hogy a megsemmisítés után magában az emberben támad olyan büntudat, mint az atombombát ledobó amerikai pilótában, aki végül is önmagát veszíti el.

7. A „kísérő szeretet”

Ami pedig emberi félelmeinket illeti, sokan úgy gondolják, hogy régebben talán megengedhette magának a kereszténység azt a fényűzést, hogy a félelem világában megkíséreljen egy ellenkultúrát létrehozni, de ma, az „atomhalál” sötét árnyékában az ilyen kísérlet merő naivitás. Tény azonban, hogy a názáreti Jézus egész üzenete abban áll, hogy a jóságos ég alatt fogjuk meg minden ember kezét, és tanítsuk meg őket arra, hogyan található meg az elveszett paradicsomba vezető út. Annak a világnak kertjében, ahol még jószándékú, jóságos és megértő szemek vigyáztak bennünket, és olyannak mutathattuk magunkat, amilyenek voltunk, s közben nem kellett meztelenség éreznünk magunkat, mert nem kellett félnünk senkitől. Isten nem tiltó, halálos fenyegetéssel üldöző, átkozó és lángpallost küldő Isten volt, hanem mint az enyhe szellő fuvallata. Az ember sem hagyta el ősbizalmát az őt fenyegető, ártó fizikai erők ellenére sem, sőt a halál fenyegetése miatt sem.

Az ember számára, úgy tűnik, nincsen más segítség a félelem ellen, mint a „kísérő szeretet” megértése. Az ártó erők között is jószándékú, jóságos és megértő szemmel nézni Istenre és az emberekre, és bízni a barátságos erőkben, noha nem szűnik meg az ártó hatalom és nem szűnik meg a halál fenyegetése sem.

Venni kell a bátorságot rátenni lábunkat a vízre, és eltaposni a semmi kígyóját. Közben nem a hullámokra figyelni, mert akkor a félelem újból elfog, hanem a túlsó parttól érkező férfinek szemébe nézni, aki azt mondja: „Ne félj! Gyere, lépj át a félelmen, és éld át, hogy elbír a víz!”

A félelem ellenére bízni és szeretettel kísérni másokat, még a nekünk ártókat is. De tudnunk kell, hogy csak annyira tudunk jóságosak lenni mások iránt, mint sajátmagunkkal szemben. A bennünk lévő ártó erők sem tudjuk másképp legyőzni, mint a félelmen túli ősbizalommal.

Szabad sírni, szegénynek, éhesnek és védtelennek lenni, mert csak ez az egyetlen boldogság. Béke a védtelenektől és síróktól, könyörület csak a szegényektől várható.

Jézus emberiséget akart határok nélkül. A bűnösök és vámosok barátjává kell lennünk. Vállalva ezzel az frástudók és farizeusok kiközösítését. Tudva azt is, hogy a beteg egyház és beteg társadalom alternatívája nem a jobb egyház és jobb állam, hanem a felszabadított emberek. Akik bízhatnak a barátságos erőkben, és akiknek szeme barátságosan kíséri a másik embert, amint a Barátságos Isten teszi.

Mert *nem* Félelmetes Úr az Isten, aki magának szolgálakat akar!

„A tökéletes szeretet nem fér össze a félelemmel” (1 Ján 4,18).

Alapelvek a szexualitásról

A világot tilalmakkal megtöltő felfogás és a szexhullám zabolátlansága között nehéz keresztényül tájékozódni. Többen megkértek rá, hogy próbáljak meg valamilyen eligazítást készíteni a szexualitás témakörében, főleg fiatalok részére. Megpóáltam. Kísérletemet nem tekintem végleges és lezárt tanításnak, de talán hasznát lehet venni.

Általános elvek

A szexualitás magában véve jó, semmi gyanús nincs benne.

Erkölcsei szempontból nem kategorizálható paragrafus-szerűen, parancsok alapján, kazuisztikusan.

Hogy mikor és hogyan jó erkölcsileg a szexualitás használata, azt

a) az általános antropológiai szempontok (pl. a humanizált jelleg) és

b) a szeretet törvénye alapján

az egyénnek kell eldöntenie.

Idézem Pált: „Minden szabad, de nem minden használ” (1 Kor 10,23).

Ágostont: „Szeress, és tégy, amit akarsz”;

Robinson anglikán püspököt: „Az új erkölcs — forradalom az etikában —: nincs előírás a szereteten kívül” „... Ez a kritérium a cselekvés számára, a házasságban vagy azon kívül, a szexualitásban vagy bármilyen más területen. Ugyanis csak a szeretet tesz egy dolgot jóvá vagy rosszá”;

S. Pfürtner, aki — Aquinói Tamás alapján — így fogalmaz: két dönthetetlen elv van: az értelem és a szeretet.

Biztosnak látszó konkrétumok

Az általános elvekből következnek. Így — jelenlegi antropológiai és teológiai tudásunk szerint

helytelen (és a beszámíthatóság foka szerint **bűn**):

a **házasságtörés**, ha igazi és nem formális házasságról van szó, tehát az érvényes házasság esetében. Bűn pedig nem a „tulajdonjog” megsértése miatt, hanem mivel az igazi házasságban a férfi és a nő testileg-lelkileg egymáshoz tartozik. A házasságtörés mind a férfi, mind a nő részéről bűnös;

a **vérfertőzés**: szexuális kapcsolat anya–fia, apa–lánya, testvérek között;

a **homoszexualitás**, minden valószínűség szerint, figyelembe véve a közvéleményt, az élet továbbadásának lehetetlenségét és a beteg lelki hátteret. Azt meg kell jegyezni, hogy a téma nincs még teljesen tisztázva;

az **egyéb perverziók** (mikor az ösztön irányt téveszt vagy valamilyen részösztön abszolutizálódik):

szadizmus — a társ kínzása,

mazochizmus — a kínoztatás kiprovokálása,

pedofília — gyermekrontás (nagyon súlyos!),

fetiszizmus — amikor valamilyen tárgy helyettesíti a partnert,

exhibicionizmus — szexuális önmutogatás,

voyeurség — nézegetésben történő kielégülés,

gerontofília — idős ember iránti szexuális szerelem (ritka),

szodomia — állatokkal való szexuális érintkezés;

a **csoport-szex** és

a **promiszkuitás** („futó kapcsolatok”), azért, mert ez a két magatartási forma — ami veszélyesen emlékeztet a csimpánzok szexuális viselkedésére — személytelen szex-kiélés, valódi „találkozás” nélkül. Hiányzanak belőle az emberi értékek.

Ellenben **magában véve**

nem helytelen (vagyis nem bűn)

az **önkielégítés**. Kamaszoknál szükségszerű „híd-jelenség átmeneti jelleggel”.

Helytelenné (*esetleg bűnné*) lehet az önkielégítés — és ez esetben orvosolni kell —, ha a szeretet megtagadását, az egyén elszigetelését, önzését fejezi ki.

(Gyógyítására néhány rövid mondat: Ne küzdj „a bűn” ellen, ne izgasd fel magad, tudatosan bagatellizáld, ne szorongj bűnös volta vagy „következmenyei” miatt, foglalkozz intenzíven mással, fontosabbal!)

Végül a **biológiai szüzesség** nem érték és nem mérője az erkölcsnek. Akinek ez hitbeli problémát okoz, lapozza fel a „szüzesség” címszónál Rahner–Vorgrimler Teológiai Kiszótárát.

A biológiai szüzesség elvesztése, de még inkább elvevése más szempontból lehet bűn.

Egyébként

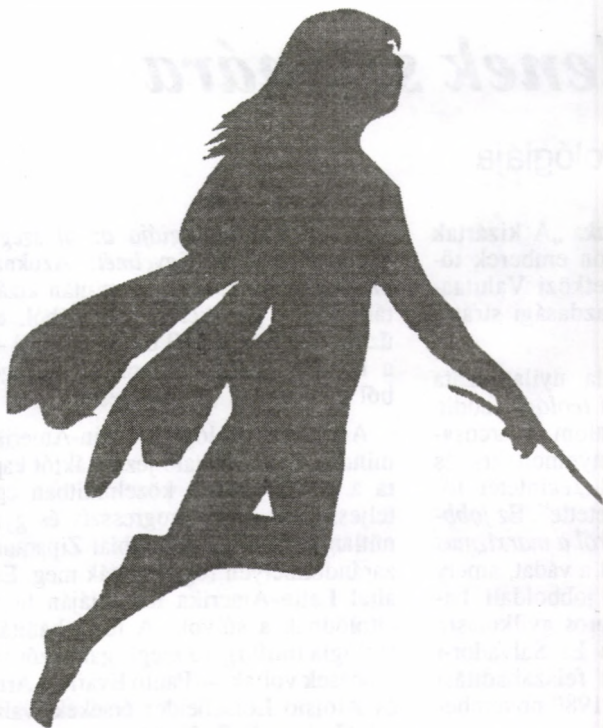
a biztosnak látszó konkrétumok által kicövekel területen az általános elvek segítségével kell haladnunk.

Ez nem könnyű. Probléma ugyanis, hogy

1) nyugati kultúránkban egyre inkább személytelen, tárgyi, fogyasztói (konzum) jellegű lesz a szexualitás. Ez már beleszövődött a közvéleménybe és belső nyomást gyakorol a fiatalra is („Már két hete ismerjük egymást, és még nem lettünk egymáséi”). Társadalmi „szex-kötelességről” lehet beszélni.

Ezzel szemben *minden vonatkozásban* túl kell jutnunk a fogyasztási örületen (keresztény szegénység eszméje). A tömegember-mentalitáson felülemelkedve saját véleményét és értékelést kell kidolgoznunk és ahhoz ragaszkodnunk.

2) Az akceleráció, ti. hogy a biológiai és az intellektuális fejlődés meggyorsult, de a pszichés érettség, az érzelmi felnőtté válás viszonylag későn valósul meg (önállatlanságok, erős függések, a lázadó látszat mellett).



Ezt a tényt tudatosítani kell. És hogy ezt-azt el ne harkodjunk, ki kell fejleszteni magunkban a feszültség elviselésének képességét (fokozni a frusztráció-toleranciát). Így tudunk várni akkor is, ha „esz a fene”.

Közelebb hozva az általános elveket:

1) A legfontosabb az *önzetlenség-odaadás* a másik *szerelmé* felé. A többi ebből következik. Némi józan rajongás is jót tesz. „A második személy az első”. Az igazi szerelmes kilép önmagából a Másik felé. Társa örömét keresi és közben találja meg a magát. Ennek ellentéte az önzés, az ön-féltés, az én-görccs.

2) A *teljesség* minden valódi szerelem alapkövetelménye. A szexualitás nem lehet emberségünkől kiszakított, elszegényedett ösztönmechanizmus, vagy kíváncsisággal kíséreltetés, technikai „gyakorlat”, pusztán biológiai kielégülés. A szerelem gazdagságát gyümölcssei igazolják (öröm, harmónia, játékos kedvesség, finomság, figyelmesség, szorgalom, komolyság, kitartás, eredmények egyéb területen is). A teljesség kedvéért van szükség arra, hogy *várni tudjunk*, míg a két ember kapcsolata megérik.

3) A *felelősség* nem önzetesen hősködést jelent, hanem azt, hogy megfontoltan vállaljuk — minden lépésnél — cselekvésünk összes lehető következményét. Olyasmit ne kezdünk, aminek *véghezvitelére* nem vagyunk képesek (vö. Lk 14,28–32). És itt csatlakozik

4) az *igazság*. Se magunkat, se másat ne ámítsunk. Nem szabad érzelmeket hazudni és ezzel bódítani a másikat, vagy beleringatni magunkat irreális elképzelésekbe, felelőtlen tűzzel-játszadózást kezdeményezni. Van, aki csak férjhez menni akar, és ezért „csinál” érzelmeket.

5) A következő láncszem a *szabadság tisztelete*. Bűnös a fizikai vagy erkölcsi erőszak vagy zsarolás (pl. „elhagylak, ha nem fekszel le velem”), a másik „megfogása” (pl. elveteti a szüzességét vagy teherbe ejteti magát), a másik kihasználása, kizsákmányolása (pl. látja, hogy a másik szerelmes bele).

Az abszurd követelmények elutasítása

Az elmúlt néhány évszázad moralistái arra törekedtek, hogy a házasság előtti életkort totálisan aszexualizálják, és a házasság életben is korlátozásokhoz vezettek be elvont elvek alapján. Ez a szerzetesi gondolkodás téves alkalmazása volt.

Így abszurd követelmény azt parancsolni, hogy a szerelmes ifjú pár a nászszoba ajtajában váltsa az első szerelmes csókot; előre megszabni — időpontokhoz rögzítve —, hogy mikor milyen gyöngédségeket engedhetnek meg maguknak; elítélve a „petting”-et beleszólni két, lelkiismeretesen elkötelezett ember szerelmének dinamikájába, mesterségesen kitűzni első egyesülésük időpontját.

Eszmeileg jónak tartom, ha a teljes egyesüléssel várnak a fiatalok a jogi házasságig. De ebből súlyos-bűnös fenyegetést vagy elítélést csinálni nem keresztényi. Semmilyen alapja nincs a kinyilatkoztatásban. Sőt (vö. Énekek éneke)!

Megfontolandó: „Aki elvileg — mint erkölcstelen — minden házasság előtti szerelmi játékot elvet, az neurotikus, téves magatartásokat tenyészt ki, melyek házasságra képtelenné tehetnek” (Klaus Thomas).

A bűn súlyossága

A súlyosságot az egyénnek kell eldöntenie az általános elvek alapján. Ennek megfelelően tartson bünbánatot, ami lényegileg a bűnös magatartás megváltoztatása és jóvátétele.

Motívumként nem szerepelhet valami homályos büntudat a „sértett tabu” miatt. Hanem: „Bánom, mert a szeretet ellen vétettem!”

Általában nagyon megértőnek és megbocsátónak kell lennünk a szexuális terület tévelygőivel szemben. Sokszor amit bűnnek látunk, csak betegség vagy fejletlenség. Nem mindenkitől lehet érett és nemes szexuális magatartást várnunk. Persze a beteget és a fejletleneket is figyelmeztethetjük — gőgös erényeskedés nélkül — az emberiség minimumára. (Hogy ne alkalmazzon erőszakot, hazugságot és ne okozzon bajt a másikkal.)

Különösen megértőnek kell lennünk a homoszexuálisokkal és az egyéb perverzekkel. Mindnek saját szomorú története van. Erkölcsi felelősségük sokszor csaknem semmi. Ahol és ahogy tudunk, segítsünk nekik. Még a megítélés nélküli jóindulatú meghallgatás is jót tehet.

A boldog örökkévalóság Istene adja, hogy napfény áradjon a sötét helyekre, és szebb, boldogabb élet legyen a földön.

A. F.

Thomas Seiterich-Kreuzkamp

Remény a védtelenek számára

A kizártak teológiája

Brazília és más latin-amerikai országokban a katolikus egyház egy új teológiában bizakodik, miután a felszabadítási teológia a kommunizmus kelet- és közép-európai összeomlása óta válságba került. Ez az új teológia „a kizártak teológiájának”, Teología dos Excluidos-nak nevezi magát. Egyáltalán nem a *felszabadítási teológia* ellenfelfogását jelenti, hanem annak *aktualizálását* — a zsinat pápájának, XXIII. Jánosnak a nyelvén: a hatvanas évek óta kifejlesztett felszabadítási teológia „aggiornamentója” és kibővítése. A jezsuita Luciano Mendes de Almeida érsek, a több mint 400 katolikus főpáspárt számláló *Brazil Püspöki Konferencia elnöke lett a húzóereje*

ennek az új teológiának: „A kizártak teológiája reflexió azon embereken tömegére, akik a Nemzetközi Valutalap és a Világbank gazdasági stratégiájának áldozatai.”

Mendes de Almeida nyilatkozata szerint a *felszabadítási teológia* eddig mindig mint „a társadalom élharcosaira” hivatkozott az elnyomottakra és kizsákmányoltakra, és „tekintetét főként az osztályharca vetette”. Ez *jobboldalról és Róma részéről a marxizmus vádját váltotta ki* — azt a vádat, amely Latin-Amerika szélső jobboldali halálbrigádjait sokszázszoros gyilkolásra ösztönözte, például az El Salvador-i jezsuita közösség hat felszabadítási teológusával szemben, 1989 novemberében.

A kizártak teológiája az új szegényeknek szenteli figyelmét: Azoknak az embereknek, akik — miután kizárták őket a pénzkereső munkából, elűzték őket földjükről és hazájukból — a kemény piacgazdászok szemszögéből egyszerűen „fölsőlegések”.

A kizártak teológiája Latin-Amerika minden részéből való jezsuitáktól kapta a nevét, akik a közelmúltban egy teljességgel „nem-progresszív és gyánútan helyen”, a kolumbiai Zipaquirá zarándokhelyén fogalmazták meg. Ezáltal Latin-Amerika teológiáján belül eltolódnak a súlyok: A felszabadítási teológia tollforgató megfogalmazói ferencesek voltak — Paulo Evaristo Arns és Aloisio Lorscheider érsek, valamint Leonardo Boff. Róma hidegre tet-

te az érseket, Leonardo Boff elhagyta rendjét. *Most a jezsuiták vették át a kezdeményezést.* Tekintettel a Vatikánra, kínosan ügyelnek arra, hogy a kizártak teológiájában semmilyen elvi tételt ne kölcsönözzenek a marxizmustól. Ehelyett a hagyományokban gazdag német és európai katolikus szociális tanítást vetik alá a latin-amerikai agglomerációknak. A pápa által megszabott szociális tanítás ismeri ugyan az „osztályharcot”, de szembefordul az „osztálygyűlölettel”; sokkal kevésbé kötődik a forradalmi ütközés vagy-vagyához, mint a marxizmus. Ezáltal sokkal inkább van a jelen világgazdaság fejleményeinek skáján, mint egy latin-amerikai, tudatosan hagyományos marxizmus. *Az Európában elöregedett marxizmust a jezsuiták rugalmassá és konfliktusirányultságúvá teszik.* Mendes de Almeida érsek azt mondja: „Ré-

góta abból kell kiindulnunk, hogy az elnyomottak közül sokan egyáltalán nem élharcosai a társadalomnak, hanem a társadalom kizártjai.” Pontosan ugyanerre a tényre mutatott rá 1989 világraszóló fordulatának idején a felszabadítási teológusok közül elsőként *Franz Josef Hinkelammert*, a Costa Rica-ban tanító marxista-katolikus gazdaságtudós (vö. *Érted vagyok*, 1995. február — A szerk.): *A kétharmadvilág egyre több embere egyszerűen fölösleges.* Kizárják őket a kenyérkereső munkából és a fogyasztásból. A technizálás és a nyersanyagtakarékoság miatt a világkapitalizmus nem veszi igénybe munkaerejüket. Még csak sztrájkolni sem tudnak már, mivel az senkinek sem okozna gazdasági károkat. Vásárlóerejük és fogyasztói hatalmuk a nulla felé közeledik. Nincsenek abban a helyzetben, hogy forradalmi

ellenhatalmat alakítsanak ki (amire a felszabadítási teológia invitálta őket).

A kizártak teológiája ezekben az emberekben ébreszt reményt: Ragaszkodik az elveszítetetlen emberi méltósághoz és az igaz és méltó élet Istentől adott természetes jogához. *A Rede Vida*, „Életháló” nevű új katolikus TV-adó feladata lesz, hogy eljuttassa a kizártak teológiáját az emberekhez. São Jose de Rio-ban, São Paulo egyik elővárosában már ott magaslik a 110 méteres adótorony. Mintegy 80 millió márkát fektettek be annak érdekében, hogy a jövőben a felszabadítás egyházának híreit sugározza szét Brazília minden tájára — felvilágosításképpen a Brazíliában nagy fellendülésben lévő fundamentalista szektákkal szemben.

Fordította: —omo—

Forrás: Publik-Forum, 1994/7.

Áldott, ki az Úr nevében ló?

Újsághír: 1995. október 25-én a katolikus tábort püspökség új, központi épületét Gantin bíboros áldotta meg több egyházi és katonai vezető jelenlétében.

Az esemény sokaknak felemelő ünnep volt. Számomra, a mások másságának tiszteletben tartási igyekezete ellenére mélyesen lehangoló az a szemlélet, amit az esemény képvisel.

Minden hangzatos szóval szemben az állam és az egyház szétválasztása, hm, nem túl egészséges.

Miért is van valaki a honvédség állományában? Eltekintve most a sorkatonai kötelezettség emberjogi anomáliáitól — nyilván azért, hogy a „haza védelmét” eltanulja, mégpedig a fegyveres likvidáció alapján. Valakik élethivatászerűen gyakorolják, többnyire viszont besorozást követő 12 hónapos képzés révén.

Az én meggyőződésemben az az istenhit, amely a jézusi útjárás, példa-utánzás jól-rosszul sikerülő gyakorlatában határozza meg önmagát, összeegyeztethetetlen az erőszak alkalmazásával. Különösen azon a fokon, amely az élet kioltásában ölt testet.

A Názáreti Tanító — többek között — a „szeressétek ellenségeiteket, tegyetek jót üldözőitekkel” parancsot adta követőinek. Senki sem vitathatja érvényességét.

Hogyan lehet valakit szeretni, vele jót tenni, ha célfeladat, „hazafias kötelességem” megölni??

Képmutató struccpolitika erre azt válaszolni: most nem fenyeget minket veszély, nem kell senkit lepuffantani, így hát lelkiismereti konfliktus nélkül katonáskodhat bárki...

Jézus azt is mondta: a világ fiai így meg így tesznek, de közöttetek ne ez történjen, mert ti a Világosság fiai vagytok. S inkább kell/ene/ hinni, engedelmeskedni Istennek, mint embereknek.

Az egyház mégis az események után kullog, s a világ szabályait szentesíti nyája számára, vagyis megmásmítja az isteni instrukciót.

Sok, frappánsnak tűnő szólás-mondás, szállóige létezik, ami végső soron igaztalan. Esetleg féligazságot tartalmaz. Tudvalevően a féligazság hazugság.

Ilyen például a keresztény körökben is meghonosodott „Ha békét akarsz, készülj a háborúra!” Tetszetős fából vaskarika.

Ennek logikai háttere azt kívánja, hogy igyekezzem a potenciális ellenségnél nagyobb, ütőképesebb, magasabb minőségű készenléttel rendelkezni.

Így jött létre a kémtevékenység mindent behálózó szövetvénye, az elhárítás megszervezésének kényszere, a hidegháború nemzetgazdaságot tönkretevő réme.

A Világosság fiainak ettől tudatosan távol kellene tartaniuk magukat. Ehelyett, sajnos, sajtóságos ökömenizmus tapasztalható, amennyiben nem csupán római katolikus vallásúak vonulnak be katonának — bár többnyire kényeszeredetten, mégis téveszme áldozataként, emberi engedelmisséget helyezve az isteni elé.

Világviszonylatban elenyésző azok száma, akik lelkiismereti okból nem hajlandók mundérba bújni, visszautasítva a fegyverfogás kötelezettségét. (Számottevő Jehova Tanúinak példamutató radikalitása, bár „politikai semlegesség”-re törekvésük megkérdőjelezhető. Hiszen Jézus éppen hogy pozitív diszkriminációt képviselt semlegesség helyett...)

A jog a már szokássá vált módokat rendező törvénybe; előír és szankcionál. Az egyházak is ezt a gyakorlatot követik sokszor, másolva a világot. Így alakult ki a keresztény katona fogalma, ami teljes önellentmondás.

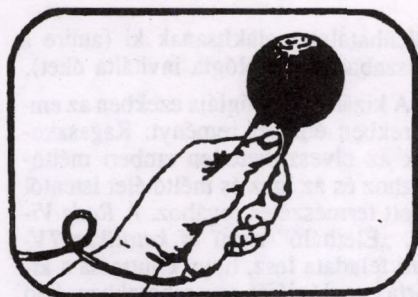
Mi a célja hát a tábort lelkészségnek? Órizza a vallásszabadság jogát? Imádkozni tanítsa, lelkigyakorlatoztassa a kis- és nagykatona? Bármely felekezetben ez a küldetése az egyenruhás klérusnak? Ütközet előtti áhitaton is?

A bosnyákok „Allah!” kiáltással, a szerbek „Mária segíts!” fohással rontottak a másokra.

Micsoda blaszfémia a hosszútűró és irgalmas Istennek — aki felkelti Napját jókra és gonoszakra egyaránt — és a Béke Királynőjének belerángatása a pokolba, amihez semmi közük...

Nemde azért kellene papnak, püspöknek a katonák közé mennie, hogy felvilágosítsa az egyenruhás istenhívőket: „Barátom! Rossz helyen vagy. Menj és szolgálj Isten a kicsikben, a rászorulókban, a perifériára űzöttekben!”

Mihálovics Zoltán



Akinek csak eszköz

Több művemben hivatkoztam Ébner Tiborra a horoszkópiával kapcsolatban. Sokáig gondolkodtam, sokrétű személyiségéről melyik kötetben írok, míg eldöntöttem, hogy a vállalkozók között a helye.

Azzal kell kezdenem, hogy elfogult vagyok vele, mert akkor találkoztunk először, amikor elveszítettem kisebbik bátyámat, aki nagyon hiányzott. Tibor vállalkozott arra, hogy igyekszik pótolni, és ezután valóban annyira mellém állt, olyan életbevágó dolgokkal segített, amiket soha nem tudok eléggé meghálálni. Neki köszönhetem, hogy el tudtam kezdeni enciklopédiámnak a kiadási munkálatait.

Igen, ez a fogadott bátyként adott segítség is egyféle vállalkozása lett a sok közül.

— Mióta vállalkozol?
— Kilenc éves korom óta.
— Mi kényszerített ilyen korai kezdésre?

— Édesapám tudószanatóriumba került, ketten maradtunk édesanyámmal minden jövedelem nélkül, és abból éltünk, meg vittünk élelmet édesapámnak, hogy Biatorbágyról a pesti Nagyvásárcsarnokba cipeltünk félmázsányi gyümölcsöt. Itt megvettük a termelőktől, ott eladtuk.

— Hogyan lettél mintakészítő?
— Édesapám a MÁVAG-ban betegedett meg, és abban az időben az volt a szokás, hogy elsősorban a dolgozók gyerekeit vették fel tanulónak.

— Ügyes és okos gyerek lehettél, ha éppen mintakészítőnek vettek fel. Amikor öntődékben jártam, a mintakészítők azzal dicsekedtek, hogy ők ugyanúgy keménykalapban parádéznak, mint a nyomdászok. Elit szakma volt. Ész és nagy ügyesség kell a sokszor tizedmilliméter pontosságú minta elkészítéséhez.

— Egész további életemet a szakmában eltöltött kilenc év határozta meg. Ott tanultam meg, hogyan kell megragadni a lényegét, hogy csak az a jó, ami precíz és kifogástalan minőségű. A minőséggel megalkudni nem lehet! A gyáron belül a szakmában első lettem, amire ma is büszke vagyok.

— Miért hagytad ott ezt a csodálatosan szép mesterséget?

— Nem én hagytam ott, elküldtek, pedig akkor már művezető voltam. Máiig sem tudom, miért. Akkoriban ha valakinek valami a másik emberen nem tetszett, bizalmasan sugdosott rá valamit, és senki sem firtatta, igaz-e. A katonaságnál előzően pénzügyi tiszthelyettesi iskolán tanultam számvitelt, ezt kamatoztattam egy szövetkezetnél, majd annak megszűnése után önállóítottam magam. Először öntőmintákat készítettem, majd faipari termékeket, bútorokat, később, amikor azokra csökkent a kereslet, fémből készült dísz-

tárgyakra álltam rá, később pedig lakásfelszerelési eszközökre.

— Hallottam a faluban, milyen nagy feltűnést keltettél, amikor megvásároltad a malmot. Hogy jutott eszedbe átérni a molnárságra?

— Amikor meghírdették az eladását, úgy éreztem, itt a nagy alkalom régi vágyam teljesítésére.

— Mi az?

— Katolikus pap szerettem volna lenni, de az anyagi helyzetünk miatt nem tanulhattam. Később, amikor már megengedhettem volna magamnak a tanulást, hiába kérvényeztem, az egyház vezetői időseknak találtak a teológia elvégzésére. A visszautasítás nagyon rosszul esett, mert közben az újság folyton azt írta, hogy mennyire csökken a papság létszáma, milyen kevesen akarnak papok lenni, mennyire előregedtek, milyen nehezen bírják ellátni a szolgálatukat. Akkor határoztam el, hogy majd építek egy templomot, ahol nem az számít, hogy ki hány éves korában jelentkezik papnak, és végzett-e teológiát, és mikor, hanem a belső késztetésé. Az a jó pap, akinek van mondanivalója a hívek számára. Nekem lenne, de nem mondhatom el. Ezért határoztam el, hogy olyan vállalkozásra térek át, amivel kereshetek annyit, hogy felépíthetem azt a templomot, amelyben én is prédikálhatok.

— Emlékszem, amikor erről először beszélgettünk, még nem tudtam, hol építed, és ugyancsak meglepődtem, amikor arra kértél, hogy a dunajvárosi új templom alapköveteléről készíts nekéd fotókat. Azt hittem, valami kis, meghítt kápolnára vágyódsz, erre egy katedrális tervét tetted elem.

— Megtudtam, hogy Dunajvárosban akarnak új templomot építeni, de nincs rá elég pénzük, azért járulok hozzá annak építéséhez.

— Ahhoz képest, ahány milliót már a kezdéshez adtál, az alapkövetelénél szinte csak véletlenül említették a nevedet. Semmi közöm hozzá, megkértél, hát elmentem fotózni, de bevallom, en-

gem sértett a mellőzésed. Attól tartok, újabb csalódás ér majd az egyház részéről. Ez nem az a templom lesz, amelyikre vágytál. Tisztelem a meggyőződésedet, értem, hogy neked a vállalkozás csak eszköz régi vágyad elérésére, de végül is mit akarsz az emberek tudomására hozni?

— Amikor én vállalkozásba kezdtem, még új volt ez a törekvés, és ki tudtam használni a váltásokat is, mert ha valami már nem kellett, mindig akadt, ami hiányzott, amivel folytatni lehetett. A malom vásárlásánál is csak a bánatpénzem volt meg, amit le kellett tenni a pályázathoz, de új volt a lízing, és a lízingelő cég első kuncsaftja voltam, tehát igen kedvező feltételekkel vághattam bele. Most, 1995-ben már megszűntek ezek az előnyök. Ma már azt tanácsolom a kezdőknek, hogy bele se fogjanak, a haladóknak, hogy kezdjenek visszavonulni, a nagyoknak már ezt sem javasolhatom, mert már visszavonulni sem tudnak. A túltermelés egyéni veszteségeivel nincs mit kezdeni. Vissza kell térni a szükségletek szerinti termeléshez. Be kell látni, hogy a természeti források korlátozottak. Levegőt is rengeteget fogyasztanak az autók, a repülők. Fel kell tenni a kérdéseket: Mennyi van? Mikor fogy el? Nem hirtelen? Próbálják kitalálni azt, amit még senki sem tud a jövőről! Fönről jön minden. A Napnak kell megváltoznia és a kozmikus sugárzásnak. Mai világunkban drasztikusan gyorsul az idő, olyan, mint a maraton: ki bírja végigfutni. Az emberek foglalkoztatásánál már elképzelhetetlen a képzetlenség, a józan ész hiánya, alkalmi munka. A rohanáshoz viszonyítva elbutulási folyamat zajlik. Ki kell üríteni, akár a homokba, a hordót, hogy befogadhassa az új termést. Visszafelődés van, mert aki egy éve még jó volt, az a mostani követelményekhez már használhatatlan. Az utóbbi öt évben a szakmai tudás, a küzdőszellem, a produktum értéke harmadára csökkent. Mindennek az ideje elrendelte-

tett. A természet uralkodik rajtunk, az ember nem tud uralkodni a természetben!

— *Adott esetben mit jelent az, hogy mindennek az ideje elrendeltetett?*

— Ezt most arra értem, hogy a munkaadó és a munkavállaló közötti viszony mára ellehetetlenült, mert a munkavállaló igényének ellenértékét a jelenlegi munkabér nem tudja biztosítani. A rabszolgasadalom is azért szűnt meg, mert a történelmi szükség-szerűség lehetetlenné tette a fenntartását. A rabszolgáknak a rabtartóik nem adtak annyit, hogy önmagukat fenntartsák, tömegesen pusztultak éhen, vagy járványok vitték el őket, a gazdaságot viszont működtetni kellett, tehát gazdasági-társadalmi szükségszerűséggé vált a másféle társadalmi rendszer, — ha úgy tetszik — másféle rabszolgaság bevezetése. Ez a másféle rabszolgaság — a munkaadó és a munkavállaló kölcsönös kiszolgáltatottsága — mára már végképpen nem működik, mert a munkabér nem elegendő a kor igényei szerinti élethez, a munkaerő újratermeléséhez — a gyermekek ellátásához, taníttatásához —, tehát ismét társadalmi-gazdasági szükségszerűséggé vált másféle társadalmi rendszer létesítése. Ez a munkaadó és a munkavállaló közös érdeke, mert kölcsönösen rabszolgái egymásnak. Te ajánlottál nekem egy öt gyermekes, munkanélküli családapát felvételre. Akkor éppen volt munka, felvettem, de két hónap múlva kénytelen voltam felmondani neki, mert lanyhult a piac, nem kellett a liszt, nem tudtam miről fizetni. Borzasztó volt számomra a tudat, hogy most egy héttagú családot, benne öt kiskorú gyermeket tasztok az éhezésbe, de nem volt más választásom. Az apa munkája ellen nem lehetett semmi kifogásom, mégis el kellett küldenem. Ezt az esetet még mindig nehezen viselem. Életem során engem sok helyről elküldtek, tudom, milyen érzés munka nélkül maradni, és nekem is szörnyű érzés, hogy másokban ilyen kétségbeesést kell keltenem. Ráadásul azoknak sem tudok annyi bért adni, akiket foglalkoztatok, amennyi a család létének fenntartásához kell. Még alig vitték el a fizetésüket, amikor már jönnek, hogy adjak előleget a következő fizetésre, vagy több hónapi levonásra, mert a gyerekeknek cipő vagy kabát kell, esetleg javíthatni kell a fagyasztót, a mosógépet. Mondhatnám, hogy a fagyasz-

tó vagy a mosógép nem létszükséglet, de nem mondhatom, mert az. Itt az emberek kertés házban laknak, nyáron lefagyasztyák télire a zöldséget, persze azonnal hívni kell a szerelőt, hogy legyen mit enniük télen. A napi gondoktól lelkileg, a napi 16–18 órás munkától testileg agyongyötört asszonyoknak létszükséglete a mosógép, ma már nem küldhetik koszos ruhában a gyerekeiket az óvodába, iskolába. A piacgazdaság kíméletlen versenye miatt nem emelhetek árakat, nincs miről több bért fizetnem, mert ha az árakat emelném, nem vennék meg a lisztet, becsukhatnám a malmot, és akkor még ennyi munkabért sem tudnék fizetni, ennyi embert sem tudnék foglalkoztatni. Ezért nyilvánvaló, hogy ez a rabszolgasadalom nem tartható fenn tovább. A munkaadó és a munkavállaló köl-

—, ha mondjuk nem tud megbirkózni a külső-belső gáttal, akadályokkal, mert kevés a szakmai tudása, esetleg a szorgalma, netán egészségileg nem bírja és sorolhatnám. Igen—nem szavazással ez nem dönthető el!

— *Ebben egyetértek, ezért dolgoztam ki az Emberszabású szervezet című munkámhoz a Négydimenziós, numerikus érdekeltségi modellel. Abban először elkészül a munkaköri modell, amely a munkakör követelményeit tartalmazza, és az annak teljesítéséhez szükséges képzettséget, testi-lelki adottságokat, képességeket, a jellemet, és végül a megkívánt teljesítményt. Akár 50–100 tényezőt is össze lehet vetni annak megállapítására, hogy valaki alkalmas-e munkaköre betöltéséhez, és mennyire teljesíti a követelményeket.*

— Ez a megoldás! Ezt kellene megvalósítani minden munkahelyen.

— *Te mint a malom tulajdonosa is bevezetnéd ezt? Mi hasznod lenne belőle?*

— Az előbb azt mondtam, hogy engem nem választanának meg főnöknek. Azért vélem ezt, mert a piacgazdaság kíméletlenségeit sokszor kénytelen vagyok éreztetni az alkalmazottaimmal, de azért is, mert nem tudom elviselni a trehány munkát, és ha ilyet tapasztalok, látok, magam is kíméletlen vagyok. El tudom azonban kép-

zelné, hogy ha mint főnökről részletesen véleményt mondanának a beosztottaim, annak hasznát venném, mert megtudnám, miről mi a véleményük, és esetleg min, milyen módon kell változtatnom. Biztos, hogy ez fokozná főnöki tevékenységem hatékonyságát. Mint tulajdonost is kellemesebben érintene persze a jobb minőségű, jobboldalmazóbb együttműködés, de ilyen minőségemben a legfontosabb a nyereség. Akkor működöm jól, ha nyereséges a vállalkozásom, és képes vagyok fejleszteni.

— *Most hogyan működik a vállalkozásod?*

— Mint tudod az elbocsájtásokból, az 1995-ös év nagyon rosszul kezdődött, és ez egészen nyárig tartott. Nem volt kereslet a lisztre. Most viszont nagy az export keletre, ahol éhínség van, minden mennyiségű lisztet azonnal, magas áron megvesznek. Pillanatnyilag olyan „jól” megy, hogy szinte már nem is lehet igaz. Azért a jölt tedd idézőjelbe, mert legalább ennyi a rossz is. Azt a tényt ugyanis, hogy



csönös rabszolgasága helyett más társadalmi rendszert kell kidolgozni. Ez elengedhetetlen és nagyon-nagyon sürgős!

— *Ezt egyre többen felismerik. Az „Érted vagyok” című folyóirat 1995. júniusi számában Rőczy János Genfből írt egy cikket „Minden kinevezés bűncselekmény” címmel. Megkérhetlek, hogy olvassd el, és mondd meg róla a véleményedet?*

— A cikkben az domborodik ki, hogy a kinevezés a jövő társadalmában járhatatlan. De a választás is járhatatlan. Engem mint főnököt nem választanának meg az alkalmazottaim, ha arra kerülne a sor. Tetszik—nem tetszik, igen—nem alapon nem lehet eldönteni egy ember sorsát. Miért tetszik vagy miért nem tetszik? A munkahelyen olyan sokféle tényező bonyolult összefüggése érvényesül! Az emberek egyik tevékenysége nyilván tetszik, a másik nem, de a jó működés — márpedig egy munkahelyen ez a legfontosabb — nem a tetszés-index, hanem a hatékonyság dönti el. Hiába tetszik valaki — akár főnök, akár beosztott

szinte kezelhetetlenül jól megy az értékesítés, bőven ellensúlyozza a társadalmi környezet irigységének elviselhetetlensége, a bankok és a hatóságok viselkedése. A banktisztviselő nem a bank érdekeit képviseli, hiszen a bank és az én érdekem nem ellentétes. Mégis a három évre kapott hitelt most hat hónap alatt követelik vissza. A banknak nem érdeke, hogy a vállalkozót megsemmisítse, mégis ezt teszi. A hatóságoknak is alapvető érdekük, hogy foglalkoztassam az embereket, és minél több adót fizessek, de annyi mindennel annyira szorongatnak, hogy már a feladáson kell gondolkodnom. A társadalmi környezet pedig annyira eldurvult, hogy már a legkisebb sérelemre életveszélyes fenyegetést lehet kapni. Most például tartoztam egy csomagolóanyagokat szállító cégnek, és közölték, hogy ha egy bizonyos nap kilenc óráig nem fizetek, elrabolják az unokámat. Fél nyolckor még nem tudtam, hogy miből fogok fizetni. Két szállítót kértem, hogy adjanak előleget folyamatban lévő rendelésükre, de nem tudták biztosra ígérni. Kilencre mindkettő befutott a pénzzel. Ráadásul ügyvéd fenyegetett meg unokám elrablásával! Rettentően vigyázni kell, mibe megy bele az ember. Jött hozzám valaki azzal, hogy van pénze, hallotta, hogy sürgős szükségem van egy bizonyos összegre, szívesen ideadja, még papír sem kell neki róla, mert megbízik bennem. Összebarátkoztunk, azt hittem, jötevére lettem a szorongatott helyzetben. Egyszer csak közli, hogy itt a papír az adósságról, és az áll rajta, hogy havi tíz százalékos kamatra vettem föl. Ha nem from alá azonnal, két döfnék a hátamba. Veszélyérzetem van. Az anyagi ebben a társadalmi környezetben csak a felszín, a mélyén valami megfoghatatlant érzek. Nem tudom megfogalmazni, mit, de ha a társadalmi környezet így durvul tovább, a biztonságérzetünk teljesen elvesz, és úgy érezzük majd magunkat, mint a sivatagban a szomszárától kiszáradt vándor.

— *Komolyan gondolkodol a feladásodon? Ez a malom eladását jelenti?*

— Igen. Az utóbbi időben több állásajánlatot kaptam sokkal magasabb fix jövedelemmel, mint ami a malom egész jövedelme. Még nem döntöttem, de ha ezek a szorongatások így folytatódna, és ha nem lehet búzáat beszerezni, nem lesz miből örölni — mint ahogy ez előre látható —, akkor eladom.

— *Hogyan halad a templom építése?*

— Az is viszontagságos történet. Már háromszor romlott meg a kapcsolatom a plébános és a püspök úrral is, de mindig felmelegszik. Most fedik a tetőt. Két hónapig nem voltam ott, és amikor megláttam a tetőt az embereket, a könnyem kijött a meghatottságtól,

mert ez általam jött létre. Azon különböztünk össze, hogy az építésre felvett tetemes összeg kamatát nem tudtam fizetni, de a püspökség sem, és bizonytalanná vált a folytatás. Mostani üzleti kilátásaim azonban biztatóak, és a jövő évben visszafizetem az egész hitelt. Azon is volt félreértés, hogy amikor indultunk a beruházással, én a diakónussá szentelést kértem az új templomban, de nem a pénzért, hanem kegyelmi erőforrásként, hogy a vállalt célt legyen erőm megvalósítani. Közben olyan változás történt, hogy a házasság most már — bizonyos esetekben — nem akadály annak, hogy valaki áldozópap lehessen. Ezt szeretném elérni, mert azóta továbbléptem a lelki igénnyel. Pap hiányában ugyanis az igeliturgiát fel nem szentelt pap tartotta itt a faluban. Helyeslem ezt a megoldást, magam is erre törekedtem: de most érzelmileg megtapasztaltam, és valójában tévedésnek látom, mert űrt hagyott bennem. Szavakkal ki nem fejezhető hiányérzetem támadt az igeliturgia végén, és arra a meggyőződésre jutottam, hogy a szentmise valóban áldozat, amely alátámasztja a római és a keleti egyház egy igaz útját. Ezek után meggyőződésem, hogy az áldozópap-ságot elérem. Nem véletlenül lesz a templomnak a neve Krisztus Király temploma, mert a királyságot méltán tudom hirdetni, tanítani. Álmomban az alakját is látom: ruházata, haja, arca merőben más a bennünk élőnél: nem a szenvedő, nem a feltámadt, hanem a győztes király, hosszú kék köpenyben, őszes, hosszú hajjal, kerek, szép, fenségességet sugárzó arccal.

— *Hogyan függ össze vallásos hited a horoszkóppal?*

— A horoszkóppal való találkozást is isteni kegyelemnek tartom. 42 évesen, ártatlanul történt elítélésem után, másfél évi börtönből szabadulva, Velencén felvettem egy asszonyt, akinek az autója elromlott, és kérte, hogy vigyem szerelőhöz. Útközben beszélgettünk, elmondtam, milyen helyzetben vagyok, és ő ajánlotta, hogy keressem fel dr. Jung Károlyt, aki horoszkóppal foglalkozik, mert biztosan tud segíteni rajtam. Ő a Buddhista Misszió lámáiskolájában tanított asztrológiát világi tanárként, és oda világi tanítványok is járhattak. Tíz évig, haláláig voltam a tanítványa.

— *Mivel gazdagította ez az életedet?*

— Tőle tanultam: „Kit milyen csapás ér, attól függ, ki hogyan éli meg, milyennek látja.” Az asztrológia lényegét egyébként nem lehet megtanulni, csak intuitív alkat képes művelni. Aki nek ehhez nincs intuíciója, az csak recepteket tanul, de hogy az életben az hogyan következik be, nem érzékeli. Magam például egy anya horoszkópjának az elkészítésénél azt láttam, hogy a leánya az édesapja által fog meghalni.

Ilyen következtetéssel leginkább arra gondolhat az ember, hogy az édesapa valami szörnyű brutalitást fog elkövetni. A valóságban azonban az történt, hogy egy év múlva a 16 éves leány rákbeteg lett, az apa, aki főorvos volt, nem tudta nézni a szenvedését, és a leánya kérésére egy injekcióval megszabadította a szenvedéstől. Az anyával is megbeszélték, és az anya jött el hozzám elmondani. Amikor a horoszkópját készítettem, nem hitt nekem, azt mondta, hogy a leányát annyira szereti az apja, hogy nem lenne képes ilyen szörnyűségre. Amikor leányukat eltemették, közölte, hogy most már hisz az asztrológiában, és kérte, hogy tanítsam. Sajnos, nincs rá időm.

— *Magam is szívesen tanulnék tőled, de nem mertelek megkérni.*

— Neked más a feladatod. Neked be kell fejezned és ki kell adnod az enciklopédiát, hogy irányt mutass az embereknek, hogyan éljenek. A vallásos hitedet sem véletlenül veszítetted el, mert erre szükség volt ahhoz, hogy ne csak Krisztus Király híveinek, hanem minden embernek megmutasd, hogyan éljenek ahhoz, hogy az általam négyesögűnek nevezett társadalomban élhessenek, amelyet egy ének fejez ki a leghívebben:

*„Békét adj szívünknek,
békét családjainknak,
békét nemzetünknek,
békét a világnak.”*

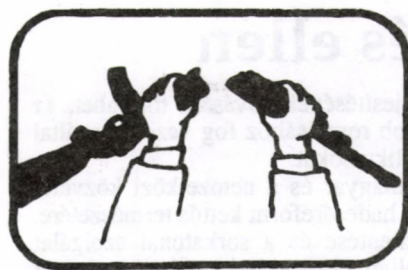
Ezt én életnégyesögnek nevezem, mert először magunkban kell békét, harmóniát teremtenünk, utána a családjainkban, azután a nemzetünkben, végül az egész világon. A harmadik évezredben már nem lehet folytatni azt, amit eddig az emberiség önmaga és a környezete ellen elkövetett. Teller Ede is megmondta, hogy a tudományos haladás a végére ért, ezután egészen más következik. A Vízöntőbe léptünk, az aranykor érkezett el. Ebben egészen másképpen kell gondolkoznunk, élnünk, mint eddig. Meg kell tanulnunk, hogy nem a fény árnyéka a sötétség, hanem fordítva: a sötétség árnyéka a fény, a sötétség nyomában ragyog fel a fény.

— *Ez mit jelent a gyakorlati életben?*

— Azt, hogy a szenvedés adja a tapasztalást a sikerhez, az örömhöz, a boldogsághoz. Biatorbágyon jelenleg én vagyok a legsikeresebb ember, de ehhez az kellett, hogy engem négyeszer zárjanak be ártatlanul, és megtapasztaljam a szenvedést, amely a lelki építés alapja. Mindannyian mindig a születésünk napján kapjuk meg az erőt a következő évre. Hogy mit, mennyit, mire kapunk, az a csillagok pillanatnyi állásától függ. Hogy mit hozunk ki belőle, mire használjuk, az már tőlünk.

Bozsik Valéria

(Az interjú 1995 őszén készült.)



Fegyverkezzünk-e, ha békét akarunk?

1995. október 30-án az Alba Kör kezdeményezésére 21 civil szervezet képviselői gyűltek össze Budapesten, és elhatározták, hogy a november 14-én megnyíló Közép-Európai Védelmi Felszerelés- és Repülési Szakkiállítás alkalmából tiltakoznak a magyar fegyverkezési törekvések ellen. A találkozón elfogadott állásfoglalást alább olvashatjuk.

Mozgalmasan zárult az ősz. November 14-én az EXPO területén kiállítás nyílt a korszerű fegyverkezés eszközeiről. Az Alba Kör megragadta ezt az alkalmat arra, hogy a témát kiszélesítve tüntessen a fegyverkezés és a hadikiadások növelése ellen. Nyilatkozatához sikerült megnyernie 31 civil szervezet támogatását — köztük a Bokorét is —, amelyek aláírásukkal jegyezték a dokumentumot. A 110 fős részvétellel megtartott demonstrációnak a résztvevők létszámához mérten jóval nagyobb hatása lett. Beszámolt róla a televízió, a rádió és a napilapok is, sőt még az Új Ember is közölt egy rövid ismertetést Cs. T. monogrammal. Televíziós riportra is sor került az Objektív keretében. A híradások olyannyira sikeresek voltak, hogy Lányi Zsolt, az FKGP frakcióvezetőhelyettese, szóvivője hazaárulóknak és Thürmer Gyula bérenceinek nevezte a tüntetőket.

Pár nappal ezután, november 19-én került sor a Hadkötelezettséget Ellenzők Ligájának évi közgyűlésére. A technikai okokból rövidre sikerült találkozón meghívott előadóként részt vett Bulányi György, Kristó Nagy István irodalomtörténész, Faludy György költő, Magyar László katonai biztonságpolitikai szakértő, Szűcs Mihály őrnagy, Kertész Ákos író nem tudott eljönni, ezért levéllel és egy rövid írással járult hozzá a programhoz. A találkozón világossá vált az a már korábban észlelt jelenség, hogy a HEL keretén belül növekszik azoknak a katonáknak a száma, akik a hadkötelezettség jelenlegi formáját nem pacifista megközelítésben ellenzik, hanem éppen azért szeretnék fáradozni, hogy a jelenlegi formájában nem elég hatékony katonai szervezetet ütőképes hivatásos sereggel cseréljék fel. A velük való hálózati együttműködés bizony nagyon gondos mérlegelést kíván. Ügyelnünk kell arra, nehogy gondatlanságból a még hatékonyabb fegyverkezést támogassuk.

November 23-án este a Wallenberg-társaság irodájában kétórás találkozóra került sor Lányi Zsolttal, aki vállalta egy szűkebb körű beszélgetesen való részvételt. Ezen visszautasítottuk mind a hazaárulás, mind a bérencség vádját, kellően elemezve mind a szavak értelmét, mind pedig saját célkitűzéseinket. Kölcsönösen megértettük egymás álláspontját, nézeteink azonban egyáltalán nem közeledtek egymáshoz, Lányi képviselő úr nem vonta vissza minősítéseit, de beleegyezett abba, hogy mi közétegyük álláspontunkat s ezt ő nem fogja megtámadni, továbbá megfogalmaztunk egy másik sajtóközleményt, amely szűkszavúan adta tudtul, hogy sor került erre a találkozóra. Annyi eredmény volt az eredménytelenségben, hogy sikerült tisztázni egyes fogalmakat, továbbá a szereplők személyes benyomásokat szereztek egymásról. Talán — bár nem ígérte meg — a képviselő úr kevésbé fogja használni a hazaáruló szót.

Időközben több cikk is megjelent a napilapokban, amelyek zömmel a NATO-hoz való csatlakozást bírálták, s ugyancsak kritizálták a fegyverkezési kiadásokat és a honvédelmi tárca politikáját. Ezek közül kiemelendő Vit László NATO-elemző írása, Csapody Tamás HVG-beli közleménye, valamint a fegyverkezés 10 főbűnről publikált cikke a Magyar Hírlapban.

November 26-án, vasárnap este a Fix Rádió (98 MHz) meghívására kerekasztal beszélgetést tartott Farkas Henrik, Merza József és Varga Attila — mindhárman HEL-üggyvivők — az előző HEL-közgyűlésről, aktuális kérdésekről s általában a HEL célkitűzéseiről. Az egyórás beszélgetésben a műsorvezetőnek és a rádió vezetőjének köszönhetően sok gyakorlati kérdésre sikerült kitérni.

Ezt követte az a TV-adás, amelyben Csapody Tamás és Fodor István honvédelmi államtitkár fejtette ki nézeteit a honvédelem már fentebb is említett kérdéseiről. Az álláspontok határozott képviselője mellett ez az adás bizonyos értelemben elősegítette, hogy jó légkörben kerülhessen sor december 4-én, az Alba Kör irodájában, az Alba-tagok és Fodor István közel háromórás találkozójára. Ennek azért is volt nagy jelentősége, mert újból meg kell küzdenünk azért, hogy a béke kérdéseiben előtérben legyünk. Úgy tűnik, hogy az Országos Béketanács szerepét átvevő Békesezervezet ismét előjogot szeretne arra, hogy mind a külföld, mind a belföld előtt képviselje a hazai civil békemozgalmat. Emiatt az Alba nem tudott eleget tenni Fodor úr késve érkező meghívásának, s így a december 4-i találkozó volt hivatott pótolni az elmaradt eszmecsereét.

Ezenközben a Gadó György Pál által szerkesztett színvonalas környezetvédelmi műsor jóvoltából ismét felvillantak a Duna TV-ben a Talpalatnyi Zöld képein az EXPO-tüntetés kockái és elhangzott néhány tömör vélekedés is a katonapolitikáról.

December 8-án érte el az Alba Kör tevékenysége a másik csúcspontját, ugyanis ekkor mutatta be a Phare-program európai irodájának anyagi támogatásával készített alapos jelentését a lelkiismereti szempontoknak a jelen honvédelmi törvény alkalmazása során való érvényesüléséről. A történeti visszpillantást nyújtó, a nemzetközi, európai és belföldi egyezményeket áttekintő, azoknak a törvénykezésben való megjelenését és alkalmazását feltáró, elemző és bíráló, a vonatkozó irodalmi anyag széleskörű referenciáját csatoló jelentés méltán érdemelte ki a jelenlévő Gönczöl Katalin emberjogi biztos elismerését, valamint a támogatást nyújtó Phare-iroda képviselőjének, Deborah Mossnak dicséret szavait. Gönczöl Katalin rámutatott, hogy mekkora jelentősége van annak, ha egy civil mozgalom pontos jogi megfogalmazásban szakszerűen is képviselni tudja elveit, gyakorlati munkáját, ezáltal lehetővé teszi a kormányzati szervekkel való hatékony együttműködést. E vélemény helytállóságát bizonyította a számos minisztériumi tisztviselő, valamint a média jelenléte.

Talán túl szép lett volna, ha az Alba megkapja a nonprofit szervezetek támogatására december 12-én kiosztott díjak valamelyikét. Jelölésben nem volt hiány, ámde a díjakból most nem jutott. A Kiscelli Múzeum „romtemplomában” megrendezett, művészi keretbe is ágyazott ünnepségen az a remény fogalmazódott meg a résztvevőkben, hogy az Alba méltó egy ilyen díjra, s nem is túlzó az az elképzelés, hogy egyszer meg is kapja. A Kör helyzete azért nem rózsás, mivel a jelenlegi kormányzati légkör egyáltalán nem kedvez a radikálisan békeszerető magatartásoknak.

Állásfoglalás a fegyverkezés ellen

A november közepén Magyarországon megrendezésre kerülő közép-európai fegyverkiállítás lehetőséget ad arra, hogy a fegyverek kultusza növekedjen hazánkban és alkalmas arra, hogy a fegyverek erejébe vetett hit hamis illúzióját erősítse. Közép- és Kelet-Európa békéjét nem a közösen megrendezett fegyverkiállítások és fegyverbeszerzések fogják biztosítani, mert térségünk problémáira nem lehet megfelelő válasz a fegyvervásárlás. Régióknak nem a fegyverek modernizációján keresztül kell modernizálni gazdaságát és integrálódnia Európába. A volt Varsói Szerződés tagországainak hadi kapacitásait véglegesen és visszafordíthatatlanul a békés célok érdekében kell állítani. Nem szabad arra törekedni, hogy ezek a kapacitások újraéledjenek azáltal, hogy felélesztjük hadiiparunkat, hogy részesedni kívánunk a fegyverexportból származó jövedelmekből, hogy a még nálunk is szegényebb országok fegyvervásárlásaiból tegyünk szert jövedelmekre. A hatalmas adósságállománnyal rendelkező közép-kelet-európai országoknak élniük kell a történelem adta lehetőséggel, valamint engedelmessé kell a gazdasági kényszernek, és egyszer és mindenkorra fel kell hagyniuk az erős hadsereg elképzelésével. A VSZ létezése idején kényszerűségből és kényszerképzetekből történt fegyverkezést nem szabad folytatni. A hadikiadások a szociális és egészségügyi szférától, az oktatástól és a tudománytól veszik el ezáltal az erőforrásokat.

Jelen Állásfoglalásunkkal és tiltakozó megmozdulásunkkal szeretnénk ráirányítani a közvélemény figyelmét arra, hogy a honvédelem az elmúlt öt évben bevallott ellenségkép és háborús veszély nélkül is — minden ellenkező propaganda ellenére — prioritásokat élvezett, továbbá a bejelentett haderőfejlesztési tervek szerint 2005-ig elsőbbséget fog élvezni. Az Országgyűlés és a kormány legutóbbi, honvédelemmel kapcsolatos határozatai nem tükrözik az egyébként a társadalom és az élet minden területét érintő gazdasági megszorításokat. Mivel a magyar politika mindent alárendel a NATO-csatlakozásnak, továbbá a magyar hadsereg technikájának mintegy 50%-a lecserélés előtt áll, a közeljövőben újabb, több milliárd forintos fegyvervásárlásokra fog sor kerülni. Mindez szükségtelen, messze meghaladja az ország teherbíró képességét és csak

más állami feladatok teljesítésének rovására történhet, az életszínvonal még nagyobb romlásához fog vezetni, ezáltal kielezi a társadalmi konfliktusokat.

Szeretnénk felhívni a magyar és a nemzetközi közvélemény figyelmét a magyar haderőreform kettős természetére. A hadsereg létszámcsökkentése és a sorkatonai szolgálat idejének lerövidítése mellett elfogadásra talált a hadsereg átfegyverzésének programja is. Ezzel megkettőződött a honvédség költségvetése, hiszen az évenként meghatározott honvédelmi költségeken kívül dollármilliárdokat fogunk költeni a célprogramokban meghatározott fegyverekre. Ezek folyamatosan tovább növelik az ország eladósodását, negatív hatással vannak az egész régióra, s elindítanak egy közép-európai fegyverkezési versenyt.

A fegyvermegrendelésekkel Magyarország bekapcsolódik a fegyverüzletbe, fegyverpiaccá válik és érdekelt lesz saját fegyvergyártásának piacképessé tételében. Tiltakozunk az orosz fegyverbeszerzések, a harci repülőgépek megvételének szándéka, a radarállomások építése, a haderőreform ürügyén történő programköltségvetés ténye ellen.

Szeretnénk rámutatni arra, hogy a hadifejlesztések együtt járnak a természet és környezet károsításával. A Mecsekben és a Bükkben létesítendő rádiólokációs pontokat eddig érintetlen területeken állítják fel. A létesítésről sem az Országgyűlés Környezetvédelmi Bizottságát, sem az illetékes tárcát és annak helyi intézményeit, sem pedig a helyi lakosságot nem kérdezték meg.

Nem nézhetjük jó szemmel azt sem, hogy Magyarország katonai gyakorlóterületeinek kihasználását fontolgatja. A szovjet és magyar csapatok által használt gyakorlótereket ne használhassák ismét idegen csapatok, a nyugati világ ne exportálja hozzánk jelentős környezetszennyezéssel járó katonai kiképzéseit.

Mindezekért megengedhetetlennek tartjuk a fegyverkezést, a katonai költségek növekedését és a katonai szempontoknak a gazdasági és környezeti szempontok elé helyezését.

Budapest, 1995. október 30.

Mi van a háttérben?

Rendkívül tanulságos az a háttéranyag, amelyet az állásfoglalás megvitatása előtt a civil szervezetek megismerhettek. Úgy látszik, ha valaki időt és energiát szán rá, egészen más képet kapunk arról, hogy mire is költik választott képviselőink az általunk befizetett adót, mintha csak a tömegtájékoztató eszközökben megjelenő tálatásra figyelnénk.

Az erőszak kultuszának terjedése, a fegyverkezés, a fegyvervásárlások és az utóbbiak nyomán fellépő környezetszennyezés elleni tiltakozás háttéranyaga

I. Magyar hadifejlesztési tervek

A. Vadászpilóta-gépvásárlás

1) 1995. szeptember 13-án Horn Gyula kormányfő és Dunai Imre kereskedelmi miniszter hosszú tárgyalást követően elvi megállapodást, szándéknyilatkozatot írt alá a Parlamentben Peter Wallenberggel, a svéd Investor ipari és pénzügyi csoport vezetőjével és Bengt Halséval, a SAAB AB elnök-vezérigazgatójával. A gazdasági és tudományos kooperációs megállapodás lényege, hogy 2000-ig 1 milliárd USA dollár értékű együttműködésre kerül sor a két ország vállalatai, oktatási intézményei és bankjai között, amelynek keretében Magyarország 24–30 db SAAB JAS-39 Gripen vadászbombázó megvételét tervezi. A magyar kormány vállalta, hogy — figyelembe véve a honvédség szükségleteit, a haderőreform lépéseit és az ország gazdasági lehetőségeit — 1996 végéig dönt a vételről. A döntésben szerepet játszik az is, hogy a Gripen megfelel a NATO követelményeinek.

2) A vadászbombázók az elhasználódott MiG-21-eseket váltanák fel. A Gripen többfunkciós vadászgép, tehát alkalmazható elfogó, támadó és felderítő vadászpilótaként, azaz támadó feladatok elvégzésére is alkalmas.

3) A londoni rádió jelentése és a Svenska Dagbladet svéd lap szerint Magyarország 700 millió USA dollár értékben vásárolna 30 db Gripen-gépet, 300 millió USA dollár értékben pedig magyar alkatrész gyártására és beszállítására kerülne sor. Mécs Imrétől, az Országgyűlés Honvédelmi Bizottságának elnökétől tudható, hogy a vadászbombázókért nem készpénzzel, hanem magyar termékekkel, élelmiszerekkel, műszaki cikkekkel fizetnénk. A gépek beszerzéséhez hosszú távú hitel, továbbá a halasztott fizetés lehetősége is felmerült.

4) Egy vadászbombázó névleges ára ma kb. 23,5 millió USA dollár, fegyverzetrel és hozzátartozó szerelvényekkel együtt 35–40 millió USA dollár.

5) A megállapodás szövege nem ismert. A szándéknyilatkozatról az Országgyűlés Honvédelmi bizottsága zárt ülésen tárgyalt 1995. szeptember 13-án.

6) Horn Gyula az utóbbi öt év legnagyobb jelentőségű kétoldalú megállapodásának nevezte a szándéknyilatkozatot. A körvonalazódó beszerzési terv példa nélküli a Magyar Honvédség történetében.

7) 1995. október 30-án a Magyar Honvédség szakemberei előtt, a kecskeméti repülőtéren mutatkozik be a Gripen. A kétnapos bemutatóval egyidőben érkezik Magyarországra a svéd légierő parancsnoka is.

8) A vadászrepülőgép-gyártók (amerikaiak, svédek, franciák) a honvédelmi tárcánál, a parlamenti képviselőknél és a sajtóban egyaránt termékeik népszerűsítésére törekszenek. Diplomáciai nyomás gyakorlása is érezhető a gyártók részéről. A közelmúltban több országgyűlési képviselő tett látogatást a SAAB cégnél Svédországban, de a magyar külügyminiszter is felkereste a céget.

Forrás: Napi Gazdaság, 1995. IX. 13., Népszabadság, 1995. IX. 13., 1995. IX. 25., 1995. X. 26., Esti Hírlap, 1995. IX. 14., Magyar Hírlap, 1995. IX. 18., Magyar Nemzet, 1995. IX. 14., Magyar Honvéd, 1995. IX. 29., Magyarország, 1995. X. 6.

B. Rádiolokációs fejlesztés

1) Az Országgyűlés 1995. október 28-án fogadta el az I) „A légvédelem rádiolokációs felderítő-, információs és vezetési rendszere fejlesztéséről” (94/1995. /IX. 28./) és a II) „A légvédelem földközeli és kis magasságú oltalmazási képességének megőrzéséről” (95/1995. /IX. 28./) szóló országgyűlési határozatot.

2) Az első esetben (94/1995. /IX. 28./) a Honvédelmi Minisztérium nemzetközi pályázatot ír ki, aminek keretében 1996 és 2005 között, két ütemben és több lépcsőben, összesen — 1994-es árakon számolva — 20 milliárd forint értékben kerülnek beszerzésre korszerű rádiolokációs felderítő-, információs- és vezetéstechnikai eszközök.

3) A beszerzések halasztott fizetési konstrukció keretében történének. Vagyis 2–3 év fizetési moratórium után, 8–12 év futamidő alatt kellene fizetni.

4) A beszerzéseket a felderítő rendszer elavulása (átlagos életkor 15 év), a meglévő 201 rádiolokátor-állomás gazdaságtalan üzemeltetése, az ezáltal fellépő korlátozott harci lehetőségek, a polgári és katonai repülésirányítás feladatainak egységesítése, továbbá a teljes körű NATO-kompatibilitás „indokolja”.

5) Az első lépcsőben, 1996 és 1998 között történik az „automatizált vezetési központ” vagy másik nevén a „Nemzeti Légvédelmi Központ” felállítása, továbbá két nagy hatótávolságú radar beszerzése. Ez utóbbiakat a Bükk, továbbá a Mecsek egy-egy magaslatára telepítik.

6) A Bükkben és a Mecsekben felépítésre kerülő radarok ügyét az Országgyűlés Környezetvédelmi bizottsága nem tárgyalta, a Környezetvédelmi Minisztérium illetékes osztálya, továbbá a Bükki Nemzeti Park igazgatósága és a Dél-dunántúli Környezetvédelmi Felügyelőség semmilyen hivatalos megkeresést nem kapott.

7) A Nemzeti Légvédelmi Központ megépítése az amerikai kormány segélyének felhasználásával történik, amennyiben az erről szóló amerikai kormányjavaslatot a magyar Parlament elfogadja. Az amerikai kormány ugyanis 1995 januárjában Csehországnak, Lengyelországnak, Szlovákiának és Magyarországnak összesen 25 millió USA dolláros katonai segélykeretet adott. Ebből Magyarország részesedése 6.25 millió USA dollár.

8) A második esetben (95/1995. /IX. 28./) 1996 és 2005 között a HM két ütemben fejlesztési programot indít rakétakomplexumok beszerzésére. Ennek érdekében hamarosan tender kiírására kerül sor.

9) A beszerzések indoka az, hogy a közeli hatótávolságú légvédelmi rakétakomplexumok üzemidejük lejártá miatt kivonásra kerülnek, továbbá, hogy a maradék rakétatípusok nem képesek a feladatuk megoldására. Mindezek miatt kerül sor egy korszerű váltótípus rendszeresítésére.

10) A beszerzésre kerülő eszközök ára — 1994-es devizaárfolyamon számolva — az első ütemben 10–11 milliárd forint, a második ütemben 20–21 milliárd forint, összesen tehát mintegy 30–32 milliárd forint.

11) A beszerzésekre a 3. pont alatt említett módon, halasztott fizetési formában kerül sor.

Forrás: HVG, 1995. IX. 2., Magyar Honvéd 1995. IX. 22., Népszabadság 1995. IX. 13. és 1995. X. 25.

C. Orosz fegyverbeszerzések

1) A Magyar Köztársaság kormánya és az Oroszországi Föderáció kormánya között 1992. november 11-én létrejött megállapodás alapján orosz hadiszállításokra került sor. Magyarország 1993-ban orosz haditechnikai eszközöket, ezen belül 28 db MiG-29 típusú vadászgépet kapott Oroszországtól. Ezeket 800 millió USA dollár értékben számították be az orosz államadósság ellentételezéseként. Ez a vám, a vámkezelési díj, az importáfa és statisztikai illeték terhével együtt 101.5 milliárd forintot tesz ki. Ez növelte a belső államadósságot. Ennek a fegyvervásárlásnak a kamatterhe mintegy évi 4 milliárd forint. A MiG-eket befogadó kecskeméti repülőtéren mind a mai napig folynak az ezek üzemeltetéséhez szükséges beruházások.

2) A Honvédelmi Minisztérium 1993-as költségvetése az orosz fegyverbeszerzések miatt a tervezett 65534.1 millió forint helyett 168954.9 millió forint lett, azaz csak 1993-ban két és félszeresére növekedett.

3) 1995 márciusában újabb, 320 millió USA dollár értékű fegyverbeszerzési megállapodásra került sor a két ország között. Ennek keretében harci technikai eszközöket, többek között páncélozott szállító harcjárműveket (BTR-80 típus) és föld-föld rakétákat (Szmernic típus) kap a honvédség és a határőrség. Ezek adó- és vámmentességéről a kormány rendeletet hozott 1995 júliusában. (Csak az általános forgalmi adó 9.5 milliárd forint lenne.)

4) Az orosz államadósság fejében a fegyveres erők összesen tehát 1 milliárd 120 millió USA dollárnyi eszközökhöz jutottak, illetőleg jutnak 1993 és 1996 között. A fegyverszállítás adó- és vámterhei mintegy 40 milliárd forintot tesznek ki. A harci technika szállításának és rendszerbe állításának költségei sok millió forintba rúgnak.

Forrás: Magyar Közlöny, 1994. XII. 27. 127. szám. I. kötet., A Kormány 2072/1995. /III. 24./ Korm. határozata. Határozatok tára 1995/11., 2203/1995. /VII. 19./ Korm. határozat., Határozatok tára 1995/35. szám., Magyar Hírlap, 1994. VII. 16., Népszabadság, 1995. VII. 10., 1995. VII. 14.



D. Egyéb hadi beszerzések

1) Az Országgyűlés 1993-ban, az ún. saját-idegen-felismerő rendszerre a honvédelmi tárca költségvetésén kívül 1.1 milliárd forintot különített el.

2) A Magyar Honvédség a saját tartalékaiból 1990 és 1994 között 60–70 milliárd forintot használt fel, vagyis ennyivel egészítette ki az éves költségvetéseit.

3) 1993-ban megkezdődött a német kormány katonai segélyének szállítása Magyarországra. A volt NDK katonai készleteiből származó 75 millió márkás ajándék legjelentősebb tételei a repülőgéphajtóművek voltak.

Forrás: Népszabadság, 1993. IV. 2., 1993. VI. 24., 1994. XI. 25., Élet és Irodalom, 1995. IV. 7.

E. A Magyar Honvédség kiadásai

1) A hivatalos adatok szerint a honvédelmi tárca által felhasznált támogatások a GDP 1.9 %-át tették ki 1993-ban, 1.7 %-át 1994-ben és 1.48 %-át 1995-ben. Amennyiben a fent említett kiadásokat — a német ajándék kivételével — összegezzük, azaz a valós kiadásokkal számolunk, akkor 5.2 %-os (1993), 2.0 %-os (1994) és 2.4 %-os (1995) GDP-arányokat kapunk. Míg tehát a nevezett 3 év hivatalos átlaga 1.7 %, addig a tényleges átlag 1.5 %-kal több, azaz 3.2 %. Ez az átlag négytized százalékkal nagyobb a rendszerváltás előtti utolsó év megfelelő adatánál, továbbá az 1981 és 1984 közötti időszak valamennyi arányát felülmúlja.

2) A 3.2 %-os arány az európai NATO-országok védelmi költségeinek 1993-as becsült GDP 2.8 százalékos átlagánál magasabb. Magyarországnál többet 4, kevesebbet 7 európai NATO-tagország költött védelmére, csak Norvégia költött ugyanannyit.

3) Az említett adatoknál azonban még többet költünk az ország fegyveres védelmére, mivel a Belügyminisztérium költségvetésében szereplő határőrség és polgári védelem évente további 10–12 milliárd forintjába kerül a költségvetésnek.

4) Hivatalosan az adóbevételeknek durván 11.3 %-a megy el védelemre és a fegyveres testületekre. Az említett 3 év viszonylatában ez az arány 20 %-körül van.

5) A HM körébe tartozó honvédelmi költségek vonatkozásában, 1990 és 2005 között, az évente megállapított költségvetéseken és pótköltségvetéseken kívül, a már beszerzett és tervbe vett beszerzéseket figyelembe véve, mintegy 400 milliárd forint értékű haditechnikai beszerzésre kerül sor.

II. A Honvédelmi Minisztérium

1996-os, tervezett költségvetése

1) A HM 1996-os költségvetési előirányzata 78982.3 milliárd forint. Ez az idejéhez képest (76939.6 milliárd forint) 2042.7 milliárd forint támogatási növekményt tartalmaz, ami 2.6 %-os bővülést jelent. Ez az összeg tartalmazza a NATO Békepartnerség programköltségeit (622 milliárd forint) és a Békefenntartó Erők kiküldetési kiadásait is (168 milliárd forint), összesen 790 milliárd forintot, továbbá a „társadalmi

szervezetek” támogatására szánt 166.4 milliárd forintot. Nem tartalmazza viszont a hadifejlesztési tervek finanszírozására szánt összegeket. (1995-ben 493 milliárd forintot költünk a Békepartnerségi programra a honvédelmi tárca költségvetésén kívül, az ún. rendkívüli kormányzati kiadásokra el különített pénzalapból.)

2) A HM által javasolt honvédelmi költségvetési támogatás mértéke 1997-re mintegy 87 milliárd forint, 1998-ra mintegy 96 milliárd forint.

Forrás: A Magyar Köztársaság 1995. évi költségvetéséről. Magyar Közlöny, 1994. XII. 30. 130. szám., Magyar Köztársaság 1996. évi költségvetése (Tervezet), The Daily Light, 14 October 1995., Népszabadság, 1995. VI. 16.

III. A magyar hadiipar

1) Jelenleg csaknem 60 vállalat sorolható Magyarországon a hadiipari gyártók közé. A honvédség ezek közül 51-et tart olyanoknak, ami a fejlesztő-gyártó munkában a jövőben számbajöhet. A 60 vállalat közül 17 adja a fegyvergyártás

77%-át és az export 93%-át. A termelés fokozatosan zsugorodik: az 1988-ban 21 milliárd forint értékű termelés 1994-ben 6.3 milliárd forintra csökkent. A termelés szerkezete is átalakult: a korábbi elektronikai, híradás- és rádiótechnikai cikkek helyett ma a fegyverzettechnikai termékek (fegyverek és lőszer) aránya növekedett. Az előállított termékek mintegy felét exportáljuk, a többi itthon kerül felhasználásra. A magyar hadiipari termékek előállításában ma mintegy 5600 ember vesz részt.

2) Az Ipari és Kereskedelmi Minisztérium (IKM) rendelkezik egy önálló hadiipari osztállyal. Az IKM folyamatosan támogatja a hadiipari vállalatokat, részben a saját, részben az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság forrásaiból. Évente csaknem 100 milliárd forinttal segíti a két intézmény a hadiipari újdonságok létrejöttét. A hadiipari vállalatok teljes állami támogatásáról nem állnak rendelkezésre adatok.

Csak

*Csak ölelni tudok,
szóval, tettel, tekintettel.
Kibontakozni a szorításból,
s megöntözni könnyeimmel.
Elengedni, ha elvágyol
s eljegyződni rejtelemmel.*

Nyíró Ráchel

IV. Magyar hadiipari tervek

1) A hadsereg átalakításának, átfegyverzésének egyik fő célja a NATO-ba való integrálódás elérése, a NATO katonai szervezetébe integrálódni képes fegyveres erő létrehozása.

2) Az Országgyűlés határozata (A Magyar Köztársaság honvédelmének alapelveiről. 27/1993. /IV. 23./) kimondja, hogy „A haditechnikai fejlesztés hosszú távon biztosítsa, hogy az új szervezetű, nagyságrendű honvédség eszközrendszerei fokozatosan megújuljanak, és ennek eredményeként a védelmi igényeknek technikailag is megfelelő, korszerű eszközökkel ellátott haderő alakuljon ki:

a) A haditechnikai fejlesztési programok finanszírozása programköltségvetés rendszerében kerüljön megtervezésre.
b) A haditechnikai korszerűsítés finanszírozásához — a programköltségvetési rendszer mellett — középtávon a különböző segélyprogramok, kedvezményes hitelkonstrukciók, gyártási-együttműködési lehetőségek feltárására, kihasználására, a hazai ipar legszélesebb bevonására kell támaszkodni.

c) A megvalósítás alapvető módjait az új eszközök beszerzése és a meglévő, arra alkalmas eszközök technikai korszerűsítése képezze.” (9. pont)

3) Létezik egy titkos, 1995-ös kormányhatározat, amely a hadifelszerelések beszerzéséről és ütemezéséről szól. A fegyverbeszerzéseknek tehát van titkos programja.

4) Magyar Honvédség technikájának 40–60 %-a nem működtethető vagy csak igen nagy ráfordításokkal. A haditechnikai eszközök 60 %-a technikailag elhasználódott. A gépkocsiállomány 40 %-át tartja a tárca használhatatlannak. A technika 50 %-át kívánja a honvédelmi tárca lecserélni. Elkészültek azok a tervek, amelyek a harckocsik modernizációjának programját tartalmazzák. A páncélozott szállító harcjárművek cseréje is napirenden van. A szintén tervezett járműrekonstrukció 50–80 milliárd forintba kerülne.

5) Az IKM arra számít, hogy a létszámleépítés és a tervezett hadifejlesztések miatt a honvédség növeli a felszerelésre, fegyverzetre szánt kiadásait, és hogy a magyar ipar katonai megrendeléseket fog kapni. A közeljövőben az ipari és a honvédelmi tárca közös javaslatokat fog tenni a kormánynak a magyar beszállításokra. Várhatóan a hadsereg kommunikációs rendszerének, a katonai járműparknak és vegyi, sugárfelderítő, valamint vegyvédelmi felszereléseknek a gyártására lesz lehetőség.

6) A 30 céget tömörítő Magyar Hadiipari Egyesület, a hadibeszerzési terveket látva, napjainkban aktivizálódik újra. Átfogó cselekvési programot, külön bank létrehozását, a hadiipari prioritások kinyilvánítását sürgeti, hadiipari megrendeléseket, állami dotációt kíván, a magyar hadiipar konszolidációját, fejlesztését akarja kieszközölni. Céljaik elérése érdekében fokozni kívánják lobby-tevékenységüket.

Forrás: Magyar Közlöny, 1995/57., Népszabadság, 1994. XI. 2., 1994. X. 7., 1995. VI. 16., 1995. IX. 18.



V. Közép- és Kelet-európai fegyverkereskedelem

1) Bulgária 1993-ban 70 millió, 1995-ben legalább 300 millió USA dollár értékben exportált fegyvert.

2) Szlovákia figyelme India, Indonézia, Vietnam felé fordult, új fegyverpiaca Irak, Szíria és Libanon. A magyar példa nyomán Szlovákia szeretné, ha a szovjet adósságok fejében, 180 millió USA dollár értékben hadfelszereléseket kapna Oroszországtól. 5 db MiG-29-est már sikerült ilyen ellentételezéssel beszereznie.

3) Csehország 1993-ban 167 millió USA dollár értékben exportált fegyvert. Régi-új piacai: Egyiptom, Tunisz, Thaiföld és Kambodzsza. Megkezdődött a cseh hadsereg átfegyverzése, amelynek során 1995 és 2005 közöttre a hadsereg 300 fejlesztési tervet készített elő, összesen mintegy 120 milliárd korona értékben. A megrendelések zömét a cseh ipar kapta.

4) Románia 300 millió USA dollár értékben korszerűsítette MiG-21 MF gépeit.

Forrás: HVG, 1994. XI. 5. 1995. IV. 1., Népszabadság, 1993. VII. 21., 1994. XI. 5.

VI. Katonai gyakorlóterek

1) Nagy-Britannia a megállapodás küszöbére jutott Lengyelországgal arról, hogy a brit haderő meghatározott egységei lengyel földön hajtanak végre kiképzési feladatokat. Ezer fős brit páncélosalakulat kezdti meg a kiképzést egy éven belül Lengyelországban, naponta és katonánként 13 fontot (2700 forintot) fizetve ezért.

2) Csehország azt tervezi, hogy legnagyobb katonai gyakorlótereit fizetés ellenében külföldi hadseregek is használhassák.

3) Nagy-Britannia vizsgálta a Balatontól északra lévő térséget azért, hogy légi szállítási alakulatai itt kapjanak kiképzést. Erre a célra a brit fél alkalmasnak találta a területet.

4) A „Cooperative Light '95” fedőnevelő, 1995. október 12–20. között Magyarországon megtartásra került NATO-hadgyakorlat során elhangzott, hogy a NATO szívesen használna magyar gyakorlótereket, továbbá hogy a magyar hadsereg örömmel adná ezeket bérbe. Az ún. „Nemzeti látogatási napon” (1995. október 16.) a KDNP és az FKGP jelen lévő képviselője támogatásáról biztosította a kormányt és a parlament által még nem tárgyalt javaslatot.

Forrás: Népszabadság, 1995. IX. 30., 1995. X. 25.

VII. A közép-európai fegyverkiállítás

1) A II. Közép-Európai Védelmi Felszerelés és Repülési Szakkiállítás és Védelemgazdasági Konferencia, közismert nevén „C + D '95” 1995. november 14-én nyílik meg a HUNGEXPO A pavilonjában. A rendezvény kísérő programja egy NATO-szimpozium és egy NATO-kompatibilitásról szóló konferencia.

2) A fegyverkiállítást 2 évenként rendezik meg. A mostani kiállításon a világ minden pontjáról mintegy 70 fegyverkiállító vesz részt, köztük 30–40 magyar fegyvergyártó. A svéd fegyvergyártók 4 standdal képviseltetik magukat, de itt lesznek az amerikai rádiólokátoros, elektronikai és légvédelmi felszereléseket gyártó cégek is. A NATO-kompatibilitásról szóló konferencián sor kerül a gyártók és felhasználók fórumára.

3) A fegyverkiállítást 1995. november 14-én 9.30-kor Keleti György honvédelmi miniszter nyitja meg. 1995. november 15-én kerül sor a magyar haderőreform és az ezzel kapcsolatos hadi beszerzések fórumára. A fegyverkiállítás november 14-én 11 órakor nyílik meg a nagyközönség előtt. A kiállítás november 17-ig tart nyitva 10 és 18 h között.

4) A belépődíj 1000 forint, a sor- és hivatásos katonáknak a belépés ingyenes. A polgári szolgálatosok belépődíjja ismeretlen. A MÁV — a híreszteléssel ellentétben — nem ad utazási kedvezményt a rendezvény látogatóinak.

Budapest, 1995. október 29.

Csapody Tamás jogász–szociológus

Kell-e nekünk a NATO?

Az ÉV 1995. októberi számában közöltük az Alba Kör tavaly májusi tiltakozását a Magyarország NATO-csatlakozását fontolgató politikai megnyilatkozások ellen. Az elmúlt nyáron néhány további civil szervezet foglalt állást ebben a kérdésben, a követelmények és következmények szintjén mégis szinte alig ismert, és így reálisan nem is mérlegelt kérdésben. Az Alba Kör kezdeményezésére létrejött a kérdés társadalmi megvitatásának első nyilvános rendezvénye is, amelyen részt vett az ÉV szerkesztőségének egyik munkatársa is.

A címadó kérdésben szándékosan fordítottam a ma-napság szokásos sor- és értékrenden: engem nem az foglalkoztat, ami a közvéleményt formáló tömegtájékoztató eszközök nagy többségében e téma kapcsán elsődleges kérdésként fölmerül, vagyis, hogy kell-e Magyarországnak a NATO-nak, hanem az a gondom, hogy jó lesz-e nekünk, ha a NATO katonai szervezetének tagja lesz ez a kis ország.

A rendező Alba Kör meghívásának köszönhetem, hogy 1995. november 27-én este hat órától fél kilencig érdeklődő hallgatóként figyelhettem a Magyar Külügyi Intézetben az „Érvek és ellenérvek, a NATO-csatlakozás politikája” c. televíziós adásra szánt vitát.

A NATO-csatlakozást támogató oldalon ült Eörsi Mátyás, Dérer Miklós, Sz. Bíró Zoltán és Haraszi Miklós, az ellentétben dr. Balogh András, Krausz Tamás, Kerényi Imre és a vitavezető Vit László. A vita lefolyása megismerhető abból a 45 perces összeállításból, amely a TV1 részére készül a fölvetett anyagból, itt most saját meglátásaimmal szeretném kiegészíteni azt.

Hiányzómatem oka: csak a legfontosabb kérdésekről nem esett szó, arról, hogy mi a NATO szerepe, miért van rá szükség, és hogyan függ ez össze a harmadik világ problémáival. Vit László az utóbbi kérdését egyetlen mondattal intézték el a vita résztvevői, miszerint ezt a problémát ott és akkor nem tudják megoldani.

A szakértők összecsapásának végén a hallgatók is tehetek föl kérdéseket; én tisztelettel megkérdeztem, miért nem kezdünk el legalább gondolkodni az alapkérdésen, még ha reménytelen is, hogy egyetlen este megoldjuk? A szakértői válasz az volt, hogy a kérdés jogos, de a problémára nincs megoldás, tehát nem kell vele foglalkozni, be kell lépni a NATO-ba.

Makacsul tovább kérdezek, legalább így utólag, legalább írásban, mivel másként látom a kérdést, nem tagadom, a vita szakértőitől és talán az átlagosan tájékozott európai polgártól is eltérően.

Nem árt, ha bizonyos tényeket emlékezetünkbe idézzük, mielőtt magát a NATO-csatlakozás kérdését fölvetnénk. A világ népességének az a 25%-a, amely nagyjából az északi féltekén, nagyjából az Atlanti-óceán partjain, nagyjából a történelmi kereszténység címkéjét viselő országokban él, a világ erőforrásainak 75%-át használja föl, folyamatosan. Ulrich Duchrow kiterjedt kutatásai ennek okait, folyamatát és várható jövőbeli alakulását meggyőzően dokumentálják. (U. Duchrow: Lehetséges az igazságosság? Európa a világrendszerben 1492–1992, Gaja Egyesület, Székesfehérvár, 1993; U. Duchrow, M. Gück: Economic Alternatives, Kairos Europe, 1994.)

Ez az egyenlőtlen elosztás szükségképpen feszültségeket kelt, ahogyan a természetben is minden koncentráció- vagy potenciál-különbség olyan erőteret vagy feszültséget kelt, amelyben a kiegyenlítésre törekvő áramlás törvényszerűen megindul. Ennek a kiegyenlítésre törekvő áramlásnak a jelei az első (és a második) világ, valamint a harmadik világ országai közötti fegyveres konfliktusok, háborúk, pl. az Öböl-háború, illetve a migráció.

A fehér, északi, 'keresztény' országok a NATO életben tartásával és kiterjesztésével olyan megoldást választanak, amely fegyveres országok útján mesterségesen fönn akarja tartani azt a pazarló életmódot és erőforrás-felhasználási rendszert, amely egyrészt a növekedés határai miatt a jómódú fehérek részéről sem tartható fönn hosszú távon, másrészt az ökológiai katasztrófa azonnali bekövetkezésének kockázatát jelentené, ha valamilyen módon a világ többi részén is lehetségessé válna. A helyett, hogy a feszültségek okait próbálnák megszüntetni, a feszültségek forrását tartósító, sőt fokozó technikát választanak.

Szeretném egy hasonlattal érzékeltetni, hogy miként látom a dolgot. Bartos Tibor a 3. part c. negyedévi folyóiratban több élvezetes stílusú tanulmányt közölt az artéri gazdálkodás és a folyamszabályozás közötti

különbségről. Magyarországon a 19. századig a folyók mentén artéri gazdálkodás folyt. A széles völgyekben számtalan ágon kanyargó folyókat nem szorították gátak közé, hanem a folyó ágyát szegélyező padokat, hátakat átmetsztették, rajtuk fokokat nyitottak, hogy minél több holtágat, tóagyat, süppedékes rétet öntsön el az ár élő vízzel, halivadékkal. A víz terítése a szintet is korlátozta. A vajúások apadáskor vissza is vezették az árterületek vizét a folyókba, ekkor szűrték ki a halak nagyobbját, s így volt Magyarország Európa halakban leggazdagabb országa. Az artéri erdők egyben a gyümölcs-gazdálkodás és a féli legeltetés fontos helyei voltak. A magyarországi folyók szabályozása után a harmincad részére csökkent artér már nem késleltette a lefolyást, a gyorsan lezúduló zöldár ellen egyre magasabb gátakat kellett építeni, s ma sem lehetünk biztosak abban, hogy nem nézünk újabb árvizek elé. Mai világunk anyag- és energia-folyamának mentén a NATO az a gát, amely a világ erőforrásainak (beleértve az emberi erőforrásokat is) szabad áramlását korlátozza, illetve mesterségesen irányítja, amíg bírja erővel.

Mielőtt Magyarország belépne a NATO-ba és így a józan paraszti ésszel is belátható legrosszabb megoldás elkötelezettjeinek táborát növelné, el kellene gondolkodnunk azon, hogy miként lehetne az ország javára fordítani a főntebb vázolt nehéz helyzetet. Például azzal, hogy nem azt a megoldást választjuk, amely további jelentős anyagi terheket ró ránk, és csak növeli (de a legjobb esetben is csak tartósítja) a megoldandó problémákat, hanem úgy, hogy olyan másféleképp gondolkodó módjára (ebben sokaknak van itt gyakorlata) töprengünk el a dolgon, akik a probléma gyökerét keresik, netán még a megoldására is lennének ötleteik.

Elképzelhetetlen számomra, hogy a magyar értelmiség ne lenne képes olyan alternatív kulturális, életmódbeli és külpolitikai tervezeteket kidolgozni, amelyek reményt adnának arra, hogy van más megoldás is, mint fegyverrel biztosítani az első világ kiváltságait. El nem tudom gondolni, hogy egy értelmesen kidolgozott, másfajta, polgári és nem katonai „Partnerség a békeért” tervezet előnyeiről ne tudnánk meggyőzőni a Kelet-Közép-Európai országok befogadását fontolgató Európai Közösséget. Ezeknek az alternatív élet- és világmodelleknek a kidolgozásához még akár céltámogatásokat is kaphatnának a pályázó magyar szellemi műhelyek, amelyekben a humán tervezetek kidolgozásához középtávon minden bizonnyal csatlakozhatnának (a környezetbarát technológiák kidolgozásával) a műszakiak is.

Mielőtt túlzott remények ébrednének bennünk, mielőtt lelki szemeink előtt megjelenne a NATO-csatlakozás költségeivel egyező nagyságrendű, csak éppen fordítva, Magyarországra beáramló pályázati és céltámogatások összege, amely a magyar értelmiség számára a megélhetést és a hasznos alkotómunkát jelenthetné, azal tisztában kell lennünk, hogy bármilyen szépen csomagoljuk is, a megoldás mindenképpen azt jelenti az első és a második világ számára is, hogy népiesen szólva: össze kell húznunk a nadrágszíjat, szebben: a külső, anyagi javak felől a belső, lelki, szellemi értékek felé kell fordulnunk, hogy életben maradjasson a föld, és rajta mi is.

De éppen ez lenne az értelmiségiek feladata: azoknak az élhető, követhető, rokonszenves életmódoknak a kidolgozása és mintaként történő megvalósítása, amelyek elterjedése, divattá válása csökkentené a korlátos és egyenlőtlenül elosztott anyagi javak iránti kötődéseinket, és központi helyre emelné a nem korlátozott, mindig és mindenütt megteremthető, a belső fejlődésre és az emberi kapcsolatokban rejlő energiára és öröme építő célokat.

Ha a NATO-vita kapcsán ezekről a fölvetésekről nem beszélünk, egyedülálló történelmi esélyt szalasztunk el arra, hogy Magyarország úttörő szerepet vállaljon saját gondjainak és az egész föld problémáinak megoldásában.



Leszkay András bácsi Moha-meséje

Bocsánatkérés – önmegbecsülés

Negyedik osztályos koromban, amikor egy délben Rezedával, a legerősebb kistörpével kifelé lépegettem az iskolából, Bérci Berci, aki jobban sietett, mint mi, kettőnk közt akart előre jutni és közben mindkettőnket oldalra taszított. Ilyen esetben nekem mindig az az első gondolatom: „Jaj! Hibáztam, lassan mentem, útjában voltam valakinek.” Helyet is adtam hát gyorsan, és ösztönösen kiszaladt a számon a szó: „Bocsánat!”

Rezeda ugyanekkor így kiáltott rá: „Na! Nincs szemed, hogy nekünk jössz?” Berci visszakiáltott: „Ne cammogj az ember útjában!” Rezeda utána üvöltött: „Kikerülni nem tudsz? Hátul nincs szemünk!”

Berci elszárgult, Rezeda meg hozzám fordult: „Miért mondtad neki, hogy 'bocsánat'? Ó jött nekünk!”

Délután Rezedák kertjében nekikezdtünk, hogy mérleghintát csináljunk a kisöccsének. Másnap tehát nagyon siettünk kifelé az iskolából, hogy még ebéd előtt is dolgozhassunk a hintán. Siettünkben nekilódultunk az előttünk lépegető Nevenincsnek. Az én számon megint ösztönösen kiszaladt: „Bocsánat!” De Nevenincs ennek ellenére azt kiáltotta: „Na, nincs szemetek?” Rezeda visszakiáltott neki: „Ne cammogj az ember útjában!” Nevenincs utánunk üvöltött: „Kikerülni nem tudtok? Hátul nincs szemem!”

Bármennyire siettünk is, néhány lépés után meghökkenve, de mosolyogva is megálltam: „Ma igazán kimondhattad volna te is, hogy 'bocsánat'!”

Rezeda nagyot nevetett: „Azt ugyan várhatja! Én nem vagyok hajlandó megalázni magamat azzal, hogy bocsánatot kérek.”

Mintha szinpadai sülyesztőként siklani kezdett volna velem a mélybe a földdarab, amelyen álltam, vagy mint aki álmában zuhan, úgy éreztem magam ettől a kijelentéstől. De volt annyi eszem, hogy hallgassak. Tudtam, ha észreveszi, mennyire vágyódom rá, hogy durvaság helyett az ő száján is bocsánat szaladjon ki ösztönösen, megmakacsolja magát és soha el nem érem a célokat.

Másnap délben derékszőgű vasakat akartunk vásárolni a mérleghintához. Bementünk a falucska vegyeskereskedésébe, és már keresgélte is a boltos bácsi, amit kértünk, amikor észrevettem, hogy figyelmetlenek voltunk, megelőztük a vásárlásban a kis Nőgrádi Lajcsit. De már szaladt is ki a számon ösztönösen: „Jaj, kisöreg, bocsáss meg, nem vettünk észre, hogy itt vagy!” Amikor kijöttünk az üzletből, Rezeda nevetgált: „Mit kéregetsz te folyton bocsánatot?”

„Nem folytonosan, csak ha megbántok valakit. Lajcsi arcán is látszott a megbántottság. Te semmilyen esetben sem szoktál bocsánatot kérni?”

„Hát ha rákényszerítenek, akkor a szüleimtől vagy a tanító bácsitól. De gyerekektől? Pláne ilyen kis porontytól soha.”



Elgondolkoztam. Tehát csakis azért, hogy a magad helyzetén javíts! Pedig a bocsánatkérés éppen arra való, hogy annak adjunk valami jóvátételt, kárpótlást, akit megbántottunk. A felnőtt csak bosszankodik, ha elébe tolakszunk vásárláskor, de az ilyen kis porontynak fáj. Megálltam és hangosan gondolkodtam: „Talán nem is attól a kis porontytól kérünk bocsánatot, hanem tulajdonképpen önmagunktól. Ha igazságtalanok vagyunk — mint-hogy emberek vagyunk —, csökkentjük vele az emberiség erkölcsi színvonalát. A bocsánatkéréssel ezt a színvo-

nalat igyekszünk visszaemelni előbbi helyzetére, a magunk számára is.”

Rezeda nevetett: „Hát lehet, hogy igazad van, de én mégsem vagyok hajlandó megalázni magam azzal, hogy bocsánatot kérek!”

Másnap délután nehezen ment a tanulás. Folytonosan Rezedán járt az eszem. Hogyan érhetném el, hogy ösztönösen, gondolkodás és elhatározás nélkül akarja jóvátenni, ha megbántott valakit. Estefelé átmentem Földgyszakáll bácsihoz. Elmondtam neki, mit szeretnék és kérdeztem, hogy mit tegyek. Ennyire elkomolyodni még sohasem láttam Földgyszakáll bácsit. Még fel is állt. Járkált föl-alá, gondolkodott. Egyszerre csak megállt előttem. „Remélem, nem szóltál neki róla, hogy mi a célod?” „Nem szóltam.” „Akkor jó! Még ha megtenné is szóbeli ösztökélésre, az is legfeljebb az értelem eredménye lehetne, nem a szív parancsa.” Ismét sétált föl-alá. Egyszerre csak megállt előttem: „Baj van, Moha! Az a baj, hogy ez nagy fa. Nagyon nagy fába vágod a fejszéd, ha azt akarod elérni, hogy ösztönösen szaladjon ki a száján a 'bocsánatot kérek'! Tartok tőle, hogy ekkora fának a kidöntéséhez még neked sem lesz erőd!” Felugrottam a székről. „De lesz! Csak tessék megmondani, hogy mit tegyek?! Én azt hiszem, azt kellene megértetni veled, hogy ő vagy mások, az mindegy.”

Földgyszakáll bácsi mindkét kezét a vállamra tette: „Bravó! Jól látod a tendőt! Éppen csak egy szótagocskát kell beiktatni abba, amit mondtál, mert nem megértetni, hanem megéreztetni kell!” Megint járkált, aztán hirtelen megállt és elmosolyodott: „Hát akkor tessék! Kezd el a nagy művet!” Rábámultam! „De hát mit kezdjek el? Mit tegyek?” Most már leült és nagyon komoly tekintettel nézett a szemembe: „Amit már ki is mondtál az előbb. Be kell segíteni neki, hogy ő vagy más, az mindegy. Ez a más te is lehetsz. Bizonyítsd hát be neki, hogy neked valóban az a véleményed: te vagy ő, az mindegy, hogy például — és most meglás-szubbodott a szava —, hogy például mindegy neked, hogy valami a tied-e vagy az övé!”

Néhány nap múlva, szeptember közepe táján így szólt egy reggel a tanító bácsi: „A nógrádverőcei festőművész bácsi vasárnap autón Pestre megy és hajlandó bevinni magával két kisfiút is, hadd lássák Budapestet! Felviszi őket a várba, a Margit-szigetre, meg hullámvasútra, effélékre. Engem kért meg, hogy jelöljem ki a két világjárót. A falubeliek közül Füleki Jancsit mondtam, a törpeháziak közül Mohát.” Nagyon megörültem az útnak. Főképpen a vár miatt. Siettem is, mihelyt szünet lett, Rezeda padja felé, hogy elújjongjam neki: láthatom végre a várat is. De az ujjongást belémfolytatta Rezeda arcának szomorúsága és az a bánatos mondata: „Hullámvasutazni is fogsz!” Mint küzdőtérre két birkózó, úgy ugrott az agyamba két gondolat. Az egyik az volt: Bizonyítsd be neki, éreztessd meg vele, hogy valóban az a véleményed, te vagy ő, az mindegy. A másik az volt: Jaj, a vár! De már karon is ragadtam Rezedát és vittem a tanító bácsihoz: „Tanító bácsi, kérem, én már voltam Budapesten, hadd menjen most helyettem Rezeda!” Rezeda úgy tekintett körül, mint aki azt vizsgálja: valóban az iskolában van-e, nem álmodja-e, ami történik vele!

Nyolc-tíz nappal a budapesti út után Rezeda egy tízpercben futkosás közben véletlenül fellökte Kaba Petit. Máskor ilyen esetben meg sem állt. Most visszafutott hozzá, gyorsan talpra segítette és csak ezután futkosott tovább. November elején egy délben levél várt odahaza. Egy budapesti kisfiú, Marnai Béluska írta. Béluskák abban az évben Verőcén nyaraltak. Béluska meg én összebarátkoztunk, szülei is megszerettek, és most azt írta Bélus, hogy postára adtak számomra — tudván, hogy szívesen mesterkedem — egy szerszámos szekrényt. Annyira örültem neki, hogy meg sem akartam várni, amíg majd Gömbölyű bácsi, a fuvaros felszállítja Törpeházára, hanem elhatároztam, hogy megkérem Rezedát, jöjjön el velem tanítás után a postára, és ha már megérkezett, segítsen felhozni. De mihelyt ez eszembe jutott, el is rémültem: „Hiszen Rezeda éppen úgy szeret mesterkedni, mint én. Szinte rá lesz írva az arcára, mennyire szeretné, ha neki is lenne ilyen szerszámkészlete, és akkor nekem be kell bizonyítanom, valóban az a véleményem: én vagy ő, az mindegy.” Legalább tízszor változtattam azon a délutánon az elhatározásomat. Adom — nem adom, adom — nem adom. Még akkor is, amikor már cipeltük a szekrényt az erdei ösvényen Törpeháza felé, szinte minden lépéssel változott a szándékom is. De volt egy óriási szerencsém: Rezedák portája útba esett a miénk felé, és eszembe jutott, hogy ezt mondjam:

„Pihenjünk egy kicsit, vigyük be hozzászatok, és bontsuk ki, nézzük meg!” Gyönyörű készlet volt! Mégis most már könnyebb volt az adom mellett maradni, mert most már vágyat éreztem rá, hogy Rezeda arcán látott elragadtatást örömmé alakítsam. Mondtam tehát: „Tudod mit? Neked adom! Gyopár is ezermester! A mi házuk tele van szerszámmal.” Ekkor tapasztaltam először, hogy a boldogság az első pillanatokban nem meri elhinni önmaga létezését, és félelemnek látszik.

November végén az első hógolyózásuk Rezeda véletlenül az arcába talált egy hógolyóval a kis Csiripiszlinek! Azt szokta kiáltani ilyen esetben: Oda se neki! — vagy azt, hogy: Egészségedre! Most azonban odaugrott hozzá, kicsapkodta nyakából a havat, megtörölgette az arcát a maga kucsmájának a belsejével, és ilyesvalamit morgott: „Jól van no, hát most már jól van. Játshatsz tovább.”

Földigszakáll bácsi, aki a kertje kapujából látta ezt, magához intett engem: „Mondtam, hogy nagy fa, de már hallok a recsegésén, hogy le fog dőlni. Van-e erőd még egy nagy fejszecsapásra?” Akkoriban már gyakran gondoltam aggódva a karácsonyra. Hátha annyira fontos lesz nekem, amit kapok, hogy majd nem bírom bizonyítani vele Rezedának, hogy én vagy ő, az mindegy. Azt feleltem ugyan Földigszakáll bácsinak, hogy van eröm, de ekkorra tudatta vele aggodalmamat válaszpillanatnyi késése. Nézte egy pillanatra a hógolyózókat, másról beszélt, aztán mintegy mellékesen ezt kérdezte: „Nem tudod, mire vágyik mostanában Rezeda?” „De tudom: bobszánkóra.” Ekkor körénk gomolyogtak a csatázók. Földigszakáll bácsi is gyúrt egy hógolyót, és én hamarosan teljesen megfeledkeztem erről a néhány szóról.

Karácsony délutánján ott állt a szobánk közepén egy remek bobszánkó, én meg hol a kormánykerékben, hol a fékben gyönyörködtem, hol meg a postai szállítólevelet olvastam újból és újból ámuldozva. A címezett én voltam, a feladó meg egy budapesti sportszerüzlet. Marnai Béluskákra gondoltam, bizonyára ők küldötték. De jaj, eszembe jutott róluk a szerszámszekrény, arról meg Rezeda és főképpen az, hogy mennyire szeretne bobszánkót. De tüstént határoztam is. Nem! Ezt már nem adom neki! Majd valami más! De máris kínlódtam. Mást? Amikor ő erre vágyódik. Ezzel bizonyíthatom legjobban, hogy valóban az a véleményem: én vagy ő, az mindegy! Ebben a pillanatban eszembe jutott, hogy megmondtam Földigszakáll bácsinak, bobszánkóra vágyik Rezeda. Már ugrottam is a ködmönö-

mért, és óriási hálát éreztem Földigszakáll bácsi iránt, amiért könnyűvé tette számomra a harmadik fejszecsapást. Már néhány perc múlva lelken-dezve magyaráztam Rezedának a tornácukon. „Most kaptam postán Budapestről, alighanem Béluskákék küldték, de nekem kitűnő szánkóm van, neked meg csak olyan 'ithon készült'. Már pedig te vagy a nagyobb ródlizó, hát neked adom.” Rezeda egy pillanatra úgy meredt rám, hogy majdnem megkérdeztem: „Csak nem vagy rosszul?” De már perdült is, rohant a konyhájuk felé és üvöltött közben: „Édesanyám! Tessék nézni, mit ad nekem Moha! Édesanyám! Édesanyám!”

Hazafelé bementem Földigszakáll bácsihoz: „Megkaptam az előbb a...”



Többet nem mondhattam, mert hirtelen a szájára szorította az ujját, jelezte, hogy hallgassak. Aztán az ablakra mutatott: „Nézd csak, Mohácska! Milyen gyönyörűen esik a hó!”

Harmadnap délelőtt Rezeda meg én, ródlizás közben véletlenül meglöktük a bobszánkóval Jajneked szánkóját. Az fordult egyet, feldőlt, és Jajneked kiesett. Rezeda tüstént fékezett és odaszaladt. Én akkor már láttam, hogy mély hóba hemperedett Jajneked, és utána kiáltottam Rezedának: „Hagyd, gyerünk tovább! Semmi baja sem lett!” De Rezeda leütögte Jajnekedről a havat, és azt mondta: „Bocsáss meg! Nem vigyáztam eléggé!” Már szaladt is vissza hozzám, s mi alatt elhelyezkedett előttem a bobon, azt dörmögte: „Mit hajszolsz te engem! Nem vagyok hajlandó megalázni magam azzal, hogy nem kérek bocsánatot!”

Azzal kiengedte a féket és röpdünk tovább.

Olvasók fóruma

Tisztelt Szerkesztőség!

„Örömmel” vettem kézbe az „Érted vagyok” '95 júniusi számát. Lehet, hogy Karl Herbst-komplexusom van. Kíváncsi voltam Herbst újabb cikkére. Főként az érdekelt, hogy mennyire alapos. Jézus-könyvének azon állítása nem bizonyított, hogy Jézus nem halt volna meg a kereszten. A valamennyire súlyos egzegéták Jézus halálát nem kérdőjelezik meg. Opinio communis Jézus kereszthalála. Ezt meg lehet elméletileg kérdőjelezni, de oda bizonyítékok kellene. Hasonlóan nincs bizonyíték Jézus indiai tartózkodására. Erről eddig még nem tudnak az egzegéták, és valószínűleg nem lehet őket lustasággal vádolni e kérdés kutatásában. Nemrég beszéltem M. Theobald itteni újszövetséges professzorral, és kérdeztem, hogy hallott-e K. Herbstől. Theobald annyit válaszolt: Még sosem hallottam ezt a nevet. Majd mondtam neki, hogy az illetőt nem sokra tartom, és írt egy könyvet a valódi Jézusról, és ott Jézus élete Indiában fejeződik be. Erre csak annyit mondott, hogy „Um Gottes Willen!”, „Ó Istenem!” Theobaldot hívta a bécsi egyetem Kremer utódjának, de maradt itt, Tübingenben.

A vallási gerincferdülés gyógyítható c. írását tekintve (ÉV, '95 június), Herbstnek a népies ószövetségi egzegézisé sajnos szintén nem szakértőre vall. Az Ószövetség azért tud az univerzalizmusról. Nem akarom sem az átok-zsoltárokat megvédeni, sem az erőszakról szóló részleteket letagadni. Ezek léteznek. Ebben Herbstnek igaza van. Abban is igaza van, hogy az istenkép nagyon sokszor projekció. Jézus istenképe szintén nem mentes az erőszaktól. Van szó örök tűzről, kárhózzatról és fogcsikorgatásról. A bibliai elbeszélés szerint Mózes nem akarta megszabadítani Izraelt. Ez Herbstnek az „első hazugsága”, mert szerinte igen. Mózes benőstült Jetróhoz, és semmi kedve sem volt visszamenni Egyiptomba, ld. Mózes meghívása. Herbst a saját tézise kedvéért meg erőszakolja a szöveget, amit persze egzegéták is gyakran tesznek. Másrészt Mózes történetisége vitatott az egzegézisben. Ezeknek Herbst utánaolvashatna. Herbst ezt nem teszi. Fontos megjegyezni azt is, hogy az egyiptomi források nem tudnak a zsidók kivonulásáról. Ettől persze még kivonulhattak. Itt egy eposzsal van dolgunk, miként Józsué és Bírák könyvében is. Történetiségüket nem lehet kizárni, de bizonyítani sajnos nem tudjuk.

Herbstnek elkerülte figyelmét az ószövetségi egzegézis néhány újabb eredménye (— bár a Papi iratról azért tud —), amelyek mutatják, hogy Izraelben még Kr. e. 500 körül sem beszélhetünk olyan fajta általánosan elterjedt monoteizmusról, mint amit Herbst feltételez. Ld. M.S. Smith; B. Lang; N. Lohfink; S. Olyan; Walter Dietrich/M.A. Klopfenstein; O. Keel/Chr. Uehlinger; J.C. de Moor; H. Niehr; T.N.D. Mettinger műveit. És még le-

hetne sorolni. Herbst nézeteit részben támogatnák is ezek a művek. Amit kifogásol, annak az ellenkezőjét is megtalálhatná bennük, ha venné a fáradságot magának. Herbst mint német „tudós” minden komolyabb könyvtárban elérhetné ezeket a könyveket. Ószövetségi ismeretei — eme tanulmánya alapján — a századforduló (18/19.) protestáns teológiájának szintjén mozognak. Hogy mennyire toleráns volt az Ószövetség időnként az idegen kultuszokkal szemben, azt a nevek is elárulják. Saul király béna fiának a neve pl. Isbaal volt, ami azt jelenti hogy „Baal embere”. Ez jóval Mózes után. Érdekes módon az igazhitű zsidók gyermekeiket pogány istenek után nevezték el. Az intolerancia a babiloni fogság következménye. Lohfink pl. nem tud arról, hogy a zsidók valójában egyetlen egyszer is betöltötték volna az átkot az idegeneken és az ellenségen. (Ld. a THWAT „átok” címszavát.) Herbst ezekben a könyvekben található elég sok anyagot tézise támogatására. Sajnos nem teszi.

Ekhnaton példája pedig azt bizonyítja, hogy Herbst nem ismeri a jelenkori egiptológia véleményét eme fáraóról. Herbst ezzel a példával magyaron kifejezve találta szarva közt a tőgyét. E. Drewermann is nagyon kedvelt alakja Ekhnaton. A Mérélg Drewermann-számában — az egyébként Haag-díjat kapott teológus — arra a kérdésre, hogy kiket csodál, illetve kiket vet meg a történelem nagyjai közül, azt válaszolta, hogy Ekhnaton csodálja. Míg Nagy Sándort, Nagy Frigyes, Nagy Károlyt, Napóleont megveti. A megvetésével egyet is értek, a csodálatával viszont már nem. Se Drewermann, se Herbst nem bizonyul szakembernek az egiptológia területén. Sajnos nem említi meg az egiptológusok közmegegyezését, a cáfolatára pedig nem vesztegetnek időt. Elméletileg nem lehet kizárni, hogy a két fent nevezett szerzőnek igaza van. De nézetük csak akkor számíthat tudományosnak vagy közlésre alkalmasnak, ha legalább az ellenkező véleményt jelzik. Ha ezt nem teszik, akkor kiteszik magukat a dilettantizmus gyanújának.

Ki is volt Ekhnaton? Kr.e. 1390 körül született, és IV. Amenophis néven lépett trónra. Uralkodásának keltezése eltéréseket mutat. Hornung szerint, Grundzüge der ägyptischen Geschichte: 1364–1347 vagy 1353–1336. Kákósy L. szerint az előbbi időben. Nagy jóindulattal még elfogadhatjuk Herbst keltezését, az 1377–1358-t. J. Wilson, chichagoi egiptológus szerint Ekhnaton monoteizmusa nem is volt igazi monoteizmus, hanem dualizmus. Ekhnaton imádkozta Atont. Ekhnaton pedig az alattvalók. A családi szentélyekbe be kellett szerezni az Ekhnaton család szobrát vagy reliefjét, és ott kellett előtte imádkozniuk. Analógiásan Nyikolaj, Elena és Niku Ceaucescu kultuszához lehetne hasonlítani, de még annál is rosszabb.

Magyarán Ekhnaton volt az első egyiptomi uralkodó, aki a személyi kultuszt kötelezővé tette. A fölháborodott egyiptomi papok — akiknek nagy része munkanélküli lett — reakcióként Ekhnaton-gúnyszobrocskákat gyártottak. Ekhnaton erőszakos monoteizmusát a halála után azonnal megszüntették. Ekhnaton csak Sztálinhoz lehetne hasonlítani, természetesen vallásos kiadásban. Az erőszakmentességre normális esetben nem Sztálint vagy Hitlert szoktuk idézni.

E. Hornung kíméletesebb Ekhnatonnal szemben, Kákósy pedig így ír: „A nemes célkitűzései iránti tisztelet mellett sem tud szabadulni a történezen attól az érzéstől, hogy egy végtelen, néha már-már tébolyba átsapó megszállottságban az ilyen furcsa színezetet ennek a nem egészen két évtizednek” (Ré fiai, Budapest, Gondolat, 1979, 144. o.).

Drewermann nem ismeri Ekhnaton történetét, de azért rajong érte, hasonlóan K. Herbst is. Ehhez persze mindenkinek joga van. Mindenkinek más az ízlése. Az ember mellbevágja K. Herbst „átfogó tudása”: ír az Ószövetségről, az idevonatkozó szakirodalmat azonban mellőzi. Hoz egyiptomi példát tézisének igazolására, ami sajnos a vezető egiptológusok szerint éppen ellenkező irányba mutat. Nem kötelező a szakirodalom ismerete, de ha a szakember látszatával lépek föl, akkor biztosan nem lenne ártalmas. Ebben a tanulmányban széles kép, panoráma tárul elénk: Mózes, Ábrahám, Ekhnaton, Jézus, Pál.

„Mint ismeretes, Mózes istenéről nincsen képi ábrázolás, hanem csak szóbeli” — így Herbst. Elég régimódi kijelentés. Sajnos az ellenkezőjére egyre több példa akad, amit Herbst fölhasználhatna tézise támogatására (Ld. S. Schroer, In Israel gab es Bilder, OBO 74, 1987a). Ami az állatokon való uralkodást illeti. Nem szép, ha az ember uralkodik rajtuk. De az első emberek idejében még nem volt az ember és az oroszlán vagy a leopárd küzdelme eleve lefutott. Ma természetesen egy vadállat leterítése nem gond, az idő tájt azonban még ez a harc nem volt eleve eldöntött meccs.

Herbstnek igaza van abban, hogy az Ószövetség véres könyv, és akad benne sok anakronizmus és szégyellnivaló erőszak. Az Újszövetség és az Egyház korszaka sem mentes ettől. A 20. század pedig az emberiség legszégyenletesebb százada e tekintetben. Biztos, hogy istenképünkben sok a projekció, de hát az ember projiciál. A kiválasztottság-tudat nemcsak a zsidó vallás sajátja, hanem valószínűleg minden vallásé. A vallástörténet azt mutatja, hogy mind a monoteista, mind a politeista vallások sajátja az erőszak, nem lehet a keresztények, a zsidók vagy az iszlám nyakába varrni. Az erőszak jellemzi a sokistenhitű rómaiakat, a görögöket, babiloniaiakat, egyiptomiaikat, sumérokat, kínaiakat, a buddhista japánokat — a buddhizmus minden toleranciája mellett (ld. a japán horrorfilmeket). Ha netán az istenek békeességben élnek is egymással — mint Egyiptomban —, azért még az alattvalók szépen öldösközik egymást. Nagy szégyen, ha ezt a vallás gerjeszti, de egy ateista Szovjetunió is lerohanta a testvéri népeket az istenek segítségével is. A probléma emberi

probléma, és a megoldásában emberi ál-dozaúra és emberi humánusra van szükség. Nemcsak az isteneket kell erőszakmentesíteni, hanem magát az embert. Herbstnek tökéletesen igaz van abban, hogy az embernek a szívére és az eszére kell hagyatkoznia e tekintetben. Felejtetni kell a múltat, és valami újat és jobbat kell megvalósítani. Herbst nem akar általánosítani, de ezt a szándékát jelen tanulmányában nem sikerült megvalósítania.

Herbst nagy merészséggel a Papi irat nyakába varrja az ökológiai krízist. Abból a groteszk, ki nem mondott helyzetből indul ki, hogy valószínűleg minden aranyásó a Papi irat olvasása után kerekedett útra. Egyébként a Papi irat részeit a modern szerzők meglehetősen életmondásosan határozzák meg. És köztudott, hogy a Papi irat még mindig csak munkahipotézisnek számít. Bizonyítania kellene, hogy a Biblia mennyire volt elterjedve és mennyire volt olvasott könyv. Az én tapasztalataim szerint a Biblia még most is ismeretlen könyv. A babilóniak a Papi irat ismerete nélkül kipusztították Izraelben a gyümölcsfákat, ha nem is mindenütt, de Jeruzsálem környékén biztosan. Azért valószínű, hogy a nagykapitalisták nem éppen bibliás emberek, bár ilyen kutatásokat nem folytattam.

Küng, akit egyébként nagy teológusnak tartok, egyik előadásában ostromozta az egyházat, hogy „lám, milyen maradi is volt az egyház, mert a modern technikát elítélte mint a teremtés rendjének megsértését. Nem engedte meg a kamatszédést, egyes írásos emlékek szerint a plébános urak még a hídépítést is elítélték vagy megakadályozták mint az isteni rendbe való beleavatkozást.” A mellett ülöknek megjegyeztem, hogy milyen maradi az egyébként haladó Küng, mert az esetet úgy is lehetne értelmezni, hogy a középkori egyházi vezetés azt tette, mint a zöldek. Az illető rám nevetett, és megjegyezte, hogy tökéletesen igazam van. Egyik, külföldi doktorálók számára rendezett találkozón megjegyeztem az egyik dél-koreainak, Jong Bon Lihnek, hogy a buddhizmus minden passzivitása és környezetkímélése ellenére, a japánok pl. nagyon értenek a természet kirablásához. Nevetve megjegyezte, hogy sajnos minden vallásban más az elmélet és más a gyakorlat. Valaki nagy indián rajongóként említette, hogy ha az indián etika lett volna uralkodó, akkor ma nem lenne ökológiai krízis. Más források persze mutatják, hogy az indiánok is értettek a természet kirablásához és pusztításához, nem beszélve arról, hogy kevés ember megélhetéséhez nagyon nagy területet igényeltek.

Az érvelés úgy folyik, hogy a Biblia a haladás gátja volt. Ezt emlegették a haladás zászlóvivői, ma a zöldek szintén a Bibliát teszik felelőssé a haladás következő mélyéért. Nem kívánom a Bibliában rejlő ellentmondásokat megvédeni és átmagyarázni. Ezek léteznek, minthogy a Biblia emberi mű. De mindent az Öszövétség vagy a Biblia nyakába varrni kritikán kritika. Az ember felelős ezekért a dolgokért. A felelősség a miénk. Nem kell se Istent, se a Bibliát okolni. Ez a könyvbik megoldás, de odáig eljutni, hogy én meg te is felelősek vagyunk, már nehezebb dolog.

Kiválasztottsági örületről beszélni szintén túlzás. Herbst persze mint német tudja, hogy hova vezethet egy kiválasztottsági örület. Nem tudom, hogy a II. Világháború előtt mennyire fékezte ezt Herbst, és volt-e emiatt konfliktus a ná-cikkal. A zsidók kiválasztottsági tudata két nem éppen erőszakmentes nagyhatalom árnyékában talán érthető, és a túlélésük záloga volt. Természetesen lehet élni kiválasztottsági tudat nélkül is, de azért meg kellene jegyezni az igazság kedvéért, hogy nem voltak ettől a tudattól még a rómaiak sem mentesek, és Izrael kiválasztottsági tudatára meglehetősen arrogánsan reagáltak. Fontos volna ennek a kiválasztottsági tudatnak az alakulását és funkcióját is figyelemmel kísérni, és nem csak az Öszövétségben. Pl. az „igazi Jézus” is „kiválaszt embereket” stb.

Miután megsemmisítő ítéletet mondott az Öszövétség Istenéről, elkezd reklámozni egy Sztálin-típusú uralkodót. Maga a példa is mutatja, hogy nagyon nehéz és göröngyös az út az abszolút erőszakmentességig, de létezik ez az út, egyelőre úgy tűnik, hogy csak kevesen találtak rá, ahogyan azt már Jézus is előre megmondta. Nem árt, ha az ember Herbst kívánalmának megfelelően megőrzi a józan paraszti eszét még a „nagyokkal” szemben is, akik sokszor igencsak kicsik, főleg, ha átmerészkednek más szakterületekre, és mindenféle előtanulmányok nélkül kinyilatkoztatva tanítanak. Nem tudom, hogy mennyire válik a Bokornak vagy az „Érted vagyok”-nak előnyére ilyen szerzők, mint K. Herbst, futtatása?

Ha a Bokornak van egy újságja, azon keresztül nem feltétlenül magát a Bokrot kell lejártni.

W. Bühlmann cikke viszont nagyon tetszett, hasonlóan Lendvai L. Ferencé is. Azt gondolom, hogy a *történelmi váltóállás* is fontos cikk. A jézusi szemlélet hangsúlyozásánál azonban elővigyázatosabb lennének, mert sokaknak úgy tűnik, hogy ez az eredendően új, de az is köztudott, hogy a jézusi nézetekkel más vallások is rendelkeznek, hogy Jézus nem nagyon mondott újat morális kérdésekben. A jézusi etika felsőbbrendűségét még etikákkal szemben azért nem olyan könnyű bizonyítani. A gyakorlati megvalósítást illetően pedig minden vallásnak hasonló a tapasztalata. Ha Jézus személyét nem

helyezzük a központba, akkor ezzel még semmit sem oldottunk meg. Ugyanúgy lehet az antiszemitizmus forrása a magasabbrendű jézusi etika, mert hát a többieknek alacsonyabbrendű etikájuk van, és innét már csak egy hajsza! választ el bennünket az Übermensch-től. A „jézusi etikát” is csak gyakorlat révén lehet szimpatikusá tenni — polémiával aligha. Ha a jézusi etika „újdonságát” más vallások etikájával szembesítjük, nagy nehézségeink támadnak. A kereszténységben belül is egyes korok ezt másként látják. Azután másképpen látják a főpapok — nekik a szüleinek engedelmes Jézus a csúcs, másoknak az ostort fonó Jézus vagy az engedetlen Jézus tetszik, aki mindig zavarja a rendet. Szintén nehéz vállalkozás Jézusban szétválasztani az őseredetien emberit, a zsidót vagy az istenit. Jézust még etikailag is veszélyes dolog szeparálni zsidó környezetétől, ez adott esetben lehet antiszemitizmus forrása — minden jószándék mellett. Jézust csak zsidó környezetéből lehet megérteni, minthogy ott élt, azt a nyelvet beszélte, az ottani szokásokat élte vagy azok ellen lázadt. De ez a lázadás más zsidóknak is sajtájuk volt. Jézus még itt is a zsidó tradíció talaján mozog. Az embernek le kell fektetnie azokat a princípiumokat, hogy valamit minek alapján nevezek zsidónak, kereszténynek, isteninek vagy emberinek. Mik a kritériumok. És ezeket tárgyilagosan, minden szubjektívizmust kizárva föllátni nagyon nehéz, szinte lehetetlen vállalkozás. Hogy ez a váltóállás magában az ApCselben vagy csak a 4. század dogmáiban történt meg, vagy az első századfordulón, nehezen eldönthető. Nehéz ugyanis a saját gondolkodási kategóriákat félretenni, és óhatatlanul is a belénk nevelt dogmatika révén gondolunk vissza vagy közelítünk. De hogy a 2–3. században mi volt az emberek fejében, és hogy mi volt az akkori levegőben, azt ma már nem tudjuk olyan könnyen eldönteni. Hiszen még a 4. századi dogmák megfogalmazása előtt — egy időben — az egész egyház ariánus volt, tehát az ApCsel idézett mondata nem tudta mindenki kiváltani Jézus istenségének tudatát. Azaz ennek a mondatnak nem volt meg az a kényszerítő hatása, mint amit utólag Gergely G. András annak tulajdonít.

Kocsi György
Tübingen

Karl Herbst: A valódi Jézus c. könyve, illetve a könyv szerzője, valamint fordítója (Gromon András) támadások tüzebe került. Máglyatüzek lobognak, mint a középkorban, egyelőre valódi máglyák nélkül. A hitvákat keltette, szinte gyűlöletbe csapó indulatok ma is lángolnak. Fegyverek szórják a lángot Boszniában a vallásilag is megosztott népek között, katolikusok, ortodoxok, mohamedánok tüzelnek egymásra. Magyarországon golyóstollal vagy szövegszerkesztővel tüzelnek az Új Ember katolikus hetilap soraiból (1995. nov. 26.).

Szabó Ferenc S.J. „Az ál-Jézus — és hamis prófétái” c. cikkében megállapítja ugyan, hogy „az inkvizíció ideje lejárt” (és még azt is hozzáteszi: „hála Istennek”), ám cikkének címe és egész hangvétele kétséget támaszt az olvasóban,

hogy tényleg örül-e ennek, vagy igazából sajnálja, hogy „senkit sem lehet a hitre kényszeríteni, főleg nem lehet megégetni valakit azért, mert nem hiszi azt, amit a katolikus egyház hisz és tanít”.

A neves jezsuita szerző mintha elvetné a sulykot, amikor harcos és túlfűtött hangon „botrányos és eretnek” jelzőkkel illeti ezt a — szerinte — „áltudományos” könyvet. Egyben folytatja a hitvákat az „i” betűről, amelynek során Kr. u. 325-ben a Niceai zsinaton az ariánus homoiusios (Jézus hasonlólényegű Istennel) szemben a homoiusios (egylényegű Istennel) tétel jutott érvényre. Szabó Ferenc is Jézus istenségének „igaz prófétájaként” lép föl és elítéli az „ál-Jézus”, vagyis pusztán ember Jézus „hamis prófétáit”.

Szabó Ferenc a tudományos és tárgyilagos érvelés helyett elsősorban felhábo-

rodásának ad hangot és főleg tekintélyi érvekre (dogmákra) hivatkozik. Nyilván ezt az érvelést tartja megfelelőnek arra, hogy az Új Ember vallásos olvasóinak hitét megvédje.

A cikk szerzőjének fő vádpontja a könyv ellen az, hogy a hamis próféták „kiüresítik a misztériumot”. Karl Herbst „csodatlanítja” az evangéliumokat; Jézust „egyszerű istenkereső emberré fokozza le”, történetének kezdetét és végét „természetesnek” mondja (megtestesülés és feltámadás nélkül). „Kicsoda Jézus Krisztus? Ki nekünk Jézus?” kérdezi a cikkíró és így folytatja: „Mindig is ez volt a vízválasztó a keresztény hívők és a Krisztusban nem hívők között.”

Anélkül, hogy az eldönthetetlen hitvitába belemennék, egy gyakorlati kérdést teszek föl: Valóban ez a dogmatikai kérdés a vízválasztó a kereszténység lényegét illetően? Nem lehet a Jézus-ese-ményi lényegi mondanivalója az „erkölcs”? Jézusnak az volt a fontos, hogy istenként imádják, vagy az Isten Országa a földön, amelynek új parancsa: „Szeressétek egymást, ahogyan én szeretlek titeket” (Jn 15,12)? Vajon akkor valósul meg e világon az Isten Országa, ha egy „i” betű miatt máglyákat gyújtanak a különféle Jézus-követők? Nem lehet, hogy inkább valósulna Jézus reménye a mustármagról, ha a hitvitákat mellőzve ellene mondanánk a gazdagság, hatalom és erőszak kísértéseinek? Ha követnénk a szegény Jézust, a társadalmilag kicsiny és minden erőszakot elvető, szelíd Jézust?

És itt azt is meg kell kérdeznem: Nem azért emeli Jézust isteni magasságokba a

katolikus egyház, mert ezzel akarja kárpótolni a szegény, szolga és szelíd Jézust, amiért megtagadta őt? Mert azt nehezen állíthatná bárki is, hogy a gazdag egyház a szegények egyháza, a hatalmi egyház a kiváltságokat nem ismerő alacsony sorsúak egyháza, és az erőszakot szentesítő egyház a mindenkit szerető egyház lenne. Ez utóbbira álljon itt néhány idézet egy nemrég megjelent könyvből, „A katolikus Egyház Katekizmusá”-ból:

„Aki az életet védi, nem követi el az emberölés vétkét, még ha kénytelen is halálos csapást mérni a támadójára.” (2264)

„A társadalom közjávána megőrzése megkívánja, hogy ártalmatlanná tegyék a támadót ... nem zárva ki a halálbüntetést sem.” (2266)

„Nem lehet megtagadni a kormányoktól a jogos önvédelem jogát...” Csak „nagy körültekintéssel kell megállapítani a katonai erők által használt jogos önvédelem szigorú feltételeit...” (2308–2309)

Lám, így lesz a „Ne ölj!”-ből Ölj!, a „Szeresd ellenségeidet”-ből Gyilkold le ellenségeidet!

Szabó Ferenc azzal vádolja a „hamis prófétákat”, hogy „kiüresítik a misztériumot”, ami számára „botránys és eretnek” magatartás. Én azt kérdezem Szabó Ferencről: A jézusi etikát kiüresítő katolikus egyház magatartása minek nevezhető? És még egy kérdésem van: Kedves lehet-e Istennek, ha Jézust istenként imádják azok, akik Jézus nevében és az egyház áldásával, adott esetben nyugodt lelkiismerettel még gyilkolhatnak is?

Kovács László

*

Ki volt Jézus valójában? Kétezer éve eleven kérdés; a válaszok zavarba ejtően sokfélék, és e sokféleségből ered nemcsak a történelmi keresztény egyházak megosztottsága, hanem az ókori és középkori eretnekségek sokasága és jórészt a mai szekták szövevénye is; és ekkor még nem beszélünk azokról, akik bevett vagy be nem vett vallások kötöttsége nélkül, profán vagy épp materialista alapállásból igyekeznek megérteni és magyarázni a Jézus-jelenséget.

Várhatjuk-e épp Karl Herbstől, a nyugalmazott német katolikus paptól (aki a volt NDK-ban pasztorált), hogy annyi sikertelen kísérlet után ő majd végérvényes, megnyugtató választ ad a nagy talányra *A valódi Jézus* c. könyvében?

Ezt maga a szerző sem ígéri; nem kíván új megváltó eszméket hirdetni. Csupán együttgondolkodásra invitálja elfogulatlan olvasóit. Ez a szerénysége máris bizalomra indít, s szívesen követjük őt okfejtésében. Annál is inkább, mert útikalauzunk nem nyaktörő szellemi mutatványokat ígér. A romlatlan lélek és a józan ész világánál kívánja kihüvelyezni az evangéliumok gyakran egymásnak ellentmondó szövegeiből, ki is volt Mirjam fia Jesua, az eretnekként kivégzett galileai prédikátor, mit hirdetett és milyen üzenetet hagyott a világra tanítványain keresztül.

Karl Herbst felismerésének summája: Jézus szerény istenkereső volt, aki Isten kegyelméből (a pusztában töltött negyven

nap alatt) lelkében megvilágosodott, s ezután félelem nélkül hirdette az általa megismert Istent. Azt az Istent, aki egyként szeret minden embert, férfit és nőt, zsidót és pogányt, fehéret és feketét, erényest és bűnöst, hívőt és hitetlent; aki cserébe nem kíván mást, mint hogy viszonzzeressük, és főleg hogy hozzá hasonlóan minden embertársunkra terjesszük ki szeretetünket.

Mindebben nincs semmi természetfeletti. Ahogy nincs Jézus származásában (ő nyomtatékosan emberfiának nevezte magát!) és működésében sem. Csodásnak tekintett gyógyításai egy karizmatikus ember lelki kisugárzásával magyarázhatók. A csodákat Herbst nem azért veti el, mintha Isten nem volna képes rá, hanem mert úgy tartja, Istenhez nem méltó, hogy az általa teremtett világ általa megsabott törvényeit felrúgja, tehát nem is tesz ilyet. Ebből következik, hogy Jézus nem támadt fel halottaiból (csak tetszhalálból ápolták fel), és nem szállt a mennybe elevenen. Az ember Jézus, nem lévén Isten fia, nem vihetett végbe a páli teológia értelmében való megváltó művet, de erre nem is volt szükség, hiszen az eredendő bűn eszméje nem egyeztethető össze Isten igazságosságával és az ember iránti szeretetével.

Herbst nyomozásának módszere: az evangéliumok szövegeiből kihámozni a legkorábbi, valószínűleg hiteles hagyományt. Ennek legtöbb nyomát a szerző a Márk-evangéliumban találja meg, amely

a bibliai filológia egyöntetű véleménye alapján is a legkorábban keletkezett. Herbst szemléletes kifejezése szerint a kereszténység története során többször „elállították a váltót”. Az első alkalommal a másik két szinoptikus evangélista, Máté és Lukács, akik a Márkéhoz tett többletanyagukban már a tanító Jézus fölé helyezték a csodatévőt, és ők formálták meg a Szentlélektől való fogantatás motívumát. A következő váltóállító a János-evangélium szerzője volt. Nála végképp nyomavész a szerény Jézusnak, aki Márknál még tiltakozik, hogy jónak nevezze, mert ez csak Isten illete meg; a János-féle Jézus lépten-nyomon fennhangon hirdeti, hogy ő Isten fia. Az újabb váltót aztán Pál állította végleg félre - az a Pál, aki igehirdetésében egyedül vízióira támaszkodott, s éppenséggel büszkélkedett vele, hogy az apostoloktól s a hiteles hagyomány más letéteményeseitől semmit sem vett át. Extenzív, „sikerorientált” térítő tevékenysége eleve messze esett Jézus bensőséges módszereitől; bonyolult megváltás-teológiájával pedig és azzal, hogy a hitet az erkölcsi megterés elébe helyezte, megnyitotta az utat a krisztológia és általában a dogmatika hegemoniája felé. Végül a herbsti logikából következik, hogy Jézustól bizonyosan idegen gondolat lett volna hierarchikus egyházat alapítani, amely a hitbéli igazság csalhatatlan fórumának jelenti ki magát, és tanító hivatallá mervedik, ráadásul még máglyákat is gyújt a szeretet Istenének nagyobb dicsőségére.

Aligha képzelhető el történelmi vagy szabad egyház a kereszténység körében, amely Herbst következtetéseit mindenestől elfogadná — az előbbiekről részéről inkább teljes elutasításra számíthat. És a fentiek alapján ez természetes. Herbst eszmevilága a szó etimológiai értelmében még kereszténynek, azaz „krisztusinak” (latinul *christianus*) sem nevezhető, hisz ez a név a Messiás görög formájából (*Khrisztosz* = fölkelet) ered, és így Jézus megváltói művére utal, amelynek ebben az eszmevilágban, mint láttuk, nincs helye.

Annál inkább elképzelhetőek egyes emberek - akár papok is, mint a könyv írója és magyarra fordítója -, akik őszinte istenkeresésükhöz Jézus útmutatására tartanak igényt, s ezért szívesen tartanak a szerzővel. Olyanok, akik szeretnek önállóan gondolkodni, akik ha Jézust választják vezetőjüknek, azt akarják elsősorban tudni, mit tett és mit mondott Jézus, nem pedig azt, hogy mások mit gondoltak és mit mondtak róla kétezer éven át.

Lehet, hogy a valódi Jézus, aki a könyvből rajzolódik ki, távolról sem oly magasztos és fenséges, mint az Atya jobbán trónoló második isteni személy. De van egy nagy többlet: ember lévén, mint mi magunk, sokkal parancsolóbb s egyben biztatóbb is a tanítása: szeresd minden felebarátodat, mint önmagadat. És ha ebben sokan követik őt, egyházak keretei között vagy akár azokon kívül, jobb lehet ez a világ.

Tótfalusi István

(Megjelent a Magyar Hírlapban)

Tisztelt Szerkesztőség!
**Boszik Valéria, A pártrendszer zsákut-
 ca c. tanulmányára (1995. október) sze-
 retnék reflektálni.**

Igaz, hogy a pártrendszer nem megoldás. Igaz, hogy sok emberi konfliktus okozója. Igaz, hogy mindazoknak a pártoknak, amelyek veszítenek egy választáson, szörnyű lelkiállapotot eredményez. Igaz, hogy a demokráciának nem feltétele a pártrendszer.

A Szerző azonban figyelmen kívül hagy néhány szempontot:

a) Természetes, hogy az emberek különbözőképpen gondolkodnak.

b) Természetes, hogy „similis simili gaudet”. Az egyformán, ill. hasonlóan gondolkodó emberek keresik azoknak a társaságát, akikkel egyféléképpen látják a történelmet, a jelent és a jövő lehetőségeit. Ezért alakulnak csoportok, közösségek, felekezetek, pártok, baráti társaságok legitim vagy földalatti módon.

c) A társadalom bajait nem a többpártrendszer okozta, okozza.

d) Diktatúra létrejöttéhez nem kellenek pártok.

Napjainkban ez a fogalom valóban kapcsolható a pártokhoz, azonban a régmúltban igen sok szörnyű diktatúra létezett, pedig pártok még nem voltak. Néhány példa: Néró véres, örült uralkodása; a középkor egyházi hierarchiájának eretnekerei (mi volt ez, ha nem diktatúra?)

A diktatúra a hatalomhoz és a sunyi, önös érdekek, birtoklási vágyak kieléséhez ad lehetőséget. Kellettek pártok ahhoz, hogy a cézároknak, cáratyuskáknak, zsarnok királyoknak és talpnyalóknak iszonyú kegyetlenséggel toroljanak meg minden ellenállást, sőt minden másként gondolkodást? Vajon a bolszevista iszonyat tömeggyilkosságaihoz kellett a kommunista párt? Aligha. A tömeget pártok nélkül is meg lehet bolondítani egyetlen ember ördögi képességei segítségével. A talpnyalók, a szolgálhadak párt nélkül is saját hatalmukat, zsebüket igyekeznek, lehetőleg végtelen mértékben, növelni, gazdagítani.

Senki soha és sehol nem állította, hogy az emberiség bajai pártrendszerrel orvosolhatók. De az emberiség jelenlegi kilátástalan és tagadhatatlanul végkatasztrófát jósó helyzete semmiféle okozati összefüggésben nincs azzal, hogy pártok léteznek, vagy nem léteznek. Ahhoz sem kellene pártok, hogy a tömegembert manipulálni lehessen. Sajnos az emberiség nagy többsége szellemi, tudati szinten infantilis, és mint ilyen manipulálható. Ha a mai társadalmak helyzetét, viselkedését megnézzük, azt látjuk, hogy szinte mindenki mindenki ellen harcol. A civil szerveződések, a szakszervezetek, munkaadók és munkavállalók, vallási csoportok, nemzetiségek, a családok tagjai. Hihetetlen széthúzás, ellenségeskedés, intolerancia, gyűlölet és önzés minden szinten. Ezeknek csak egy szelete az, ami a pártok között és bennük belül is történik. A tanulmányt olvasva az az érzésem támadt, mint ha a Szerző bűnbakkeresés közben irányította volna figyelmét a pártokra, és ezeket vizsgálva kicsit árnyékba helyezte volna az emberiség globális tragédiájáért felelős rengeteg egyéb tényezőt, bár sokat megemlíti közülük.

Ami az adófizetők pénzével való gazdálkodást illeti, engem nem a pártok és nem az egyházi intézmények felhasználása bőszt (egyébként sem értem, miért baj,

ha az egyházak segélyszervezeteket, iskolákat, kórházakat és szociális intézményeket tartanak fenn), hanem azok a súlyos milliók, amelyek a hatalmon levők külföldi bankbetéteibe és belföldi zsebeibe vándorolnak, tisztelet a kivételnek, mert ilyenek is vannak.

Ami a föld javainak, kincsének kihasználását, a környezetszennyezést, a társadalom javainak igazságtalan elosztását (vagy inkább el-nem-osztását) illeti, ez független attól, hogy a társadalmi berendezkedés kapitalizmus, kommunizmus, vagy akár milyen más „izmus”. Mind-egyikben vannak nagyon gazdagok és nagyon szegények. És itt nemcsak az anyagiakra, de ugyanolyan súllyal a szellemi javakra is gondolok. Arra, hogy nemcsak az anyagi szegénységbe taszítják igazságtalan, legalább annyira az, ha a hatalom birtokló akarák előírni, hogy mit szabad nekem gondolnom és vallanom, és mit nem. A szellemi diktatúra legalább annyira megalázó és embertelen, mint az anyagi. És mint azt mindannyian tapasztaltuk, a szellemi diktatúra nem a kapitalizmus, hanem éppen a kommunizmus sajátja. Ami a fegyverkezési hajszát illeti, ez sem függ a társadalmi berendezkedéstől, sőt a diktatúrától sem. Az Egyesült Államokban, Németországban, Japánban és a többi erős országban nincs diktatúra, mégis van esztelen fegyverkezés.

Ami a munkanélküliséget illeti, ez sem függ a társadalmi rendszertől. A különbség csak annyi, hogy van elismert, nyílt, és van eltitkolt, kapun belüli munkanélküliség. Az egyén szempontjából csak az a különbség, hogy a nyílt munkanélküliség esetén már ma nélkülöz az egyén, az úgynevezett eltitkolt munkanélküliség következménye később következhet be, de annál súlyosabban. Lásd Magyarország ma.

Igaza van a Szerzőnek, amikor a kortes-hadjáratok, választások költségeiről beszél. Igaz, amit a világgazdaság összefüggéseiről állapít meg.

Ami az öngazdagítást, civil parlamentet, államelhatalást, a hatalom megszűnését és az egész csodaszép, már-már mennyek országabeli koncepciót illeti, ehhez csak annyit, hogy függetlenül attól, feloszlanak-e a pártok vagy sem, megszentülnek-e vagy sem, sajnos a társadalom emberekből áll és nem anyagokból. Ahhoz, hogy ez a modell megvalósulhasson, először is komolyan kellene érteni a jézusi üzenetet, és vérünkbe kellene itatni, sejtjeinkbe asszimilálni a becsületet, a szeretetet kirekesztés nélkül, a bizalmat, az egyéni érdek alárendelését a közösség, a nép érdekeinek stb.

Ehhez a társadalom egészének az infantilitásból a valódi felnőttkorba kellene beléni. Ez megvalósulhat egyszer — talán. Majd a következő aionban. A világ eseményei sajnos először a pusztulást prognosztizálják. És majd talán a túlélők, akik kevesen lesznek, képesek lesznek a szellem magasrendű istenélményével, az egész teremtmény kozmikus, egyetemes törvényeinek értésével és elfogadásával és az igazi Egy-ség megélésével valami ilyet megvalósítani. Bár az a gyanúm, hogy akkor már erre sem lesz szükség, mert ott Isten lesz minden mindenben. Amíg ez meg nem születik, minden tökéletes földi rendszer csak szép álmok és illúzió.

Haraszti Sándorné
 Tarnaszentmiklós

Kedves Kis Ferenc!

„Levelem jött Istentől!” Általad. Fel-szólítasz, hogy tanuljak a nem-jézusból is, miután közlöd, hogy az okt. 1-re rendelt evangéliumi szakasz nem Jézustól származik, legalább három nem jézusi gondolatot találsz benne.

Tisztelettel és testvéri szeretettel kifejezem ellenvéleményemet: én nem találok nem-jézusit Lk 16,19-31-ben. Megvizsgálom, amit találtál. 1. „A szegény automatikusan üdvözlül...” Te is tudod, hogy a szövegben az „automatikusan” nem szerepel. Ha szerepelne, akkor a szöveg valóban nem-jézusi volna. 2. „A Mennyrország és a Pokol között nincs átjárás”. Nincs ellentétben sem Isten jóságával, sem az emberi szabadsággal, hogy eljuttathatom magam egy olyan szituációba, amelyben már nincs módosítási lehetőségem. Nem azért nincs, mert Isten letaszítja, avagy magához ölelve tart, s ő nem enged módosulást. A másvilági megtérés lehetőségét Jézus tanításában nem találom, ezért aztán — Veled ellentétben — az átjárási lehetőség állítását gondolom nem-jézusinak. 3. „Mózes és a próféták tanítása elég”. Jézus egyfelől egy fél elmarasztaló szót nem mondott sem Mózes, sem a próféták ellen, jóllehet hallatlan bőséggel szólt róluk. Másfelől azt kívánta, hogy kivétel nélkül mindannyian „magától az Istentől tanítottak” (Jn 6,45) legyünk. Jézus tanítása tehát: elég is, nem is elég az, amit a próféták tanítanak. Nem „elég” van a történetben, hanem az, amit elmélgédésed utolsó mondatában megfogalmazol.

Egy sztori az életemből. Tápióvidéki plébániára járok ki vasárnapokon. A 10 órás misét mondom, s az egyházközség két legtekintélyesebb tagja ministrál. Indulásra készen állunk a sekrestyében, s a hátra levő percekben nézegetem az olvasmányok szövegeit. Egyik „ministránsom” megszólal: „Tisztelendő úr, ha valamilyik szöveg nem tetszik magának, ne olvassa fel. De ne csináljon úgy, mint a plébános úr, aki felolvassa, s aztán vitatkozik vele.” Sértette az áhitatát..., levélre vágyott az Istentől.

Budapest, 1995. okt. 18.

Nagy K.

*

Az utóbbi egy-két számban akad olyan írás, amivel nem értek egyet. Helyesebben mondva szeretnék megjegyzést fűzni, vitatkozni egy-egy felfogással, nézettel. Talán Pintér Z. „Illés szekere” zavar legjobban.

Elfogadom a cikk „demitologizáló” jellegét, de csak abban az esetben, ha az a célja, hogy közelebb hozza az olvasókhoz a próféták világát.

Lehet, hogy a történeti tények leírásában igaza van; könnyű mai szemmel „felvilágosultan” magyarázni a csodás jelenségeket! A hiba, a hiány csak abban van, hogy nem mutat rá, nem emeli ki a Tízparancsolat korszakalkotó szerepét. A Tízparancsolat az etikai-erkölcsi kódexek mindenkor alapja, gyökere.

Régi pedagógiai elv, ha elveszünk valamit, adjunk is helyette annál tartalmasabbat, értékesebbet. A cikk befejezéseként vártam volna valami „de...”-t. Például: „...Mózesről, ill. az Örökkévalótól kaptuk az első irányítató parancsolatot, a két kőtáblát.”

1995. okt. 28.

...t...t

Erzsébet

Vass Terézia tanítónő, Kalász-vezető volt Besenyőtelken. Öntudatos katolikus magatartásáért tartóztatták le 1953-ban és ítelték el hét évre. Börtöntársnőm volt Kalocsán. Jelenleg is jó barátinőm. Amíg egészsége engedte, egy ideig egyik közösségembe is járt. Az írásában szereplő személyeket is ismerem. Betegsége következtében egyedül nem igen tud kimozdulni, amit agilis, tevékeny természetének nem könnyű elviseelni.

Börtönelméneiről szóló írásait börtönlapokban is közlik.

(V.É.)

A vasárnap délelőttök a beszélő-várás izgalmában telnek. Szorongás, öröm egyszerre. Istenem! Ne történjék semmi otthon — jöjjön valaki. (Nálam Édesanyámról lehet szó — egyetlen látogatóm. Milyen boldogság, ha hallom kedves hangját — a szeme mindig nevet, hogy eltakarja a megbúvó aggodalmát). Sajnos ezt ma csak gondolom. Üres vasárnap, senki nem készül beszélőre.

Ugyan mit él át az olyan ember, aki hiába várja a vasárnapokat?! — gondolkodok hirtelen szigorú őrizetes rabtársnőnkre. Véletlen folytán — vagy ki tudja? — egyszer már kaptam levelet és csomagot. De mióta letartóztatták, nem volt beszélője.

Ezen a forró vasárnap délelőttön különös némaság ült zárkánkban. Az egy szál rabing is melegnek bizonyult, amikor mozdulatlanul nyúltunk el a szalmazsákon.

Két bajai „leányunk” — Édó és Anca vízes lepedőt lengetve próbálták megmozdítani a füledt levegőt.

Volt, aki olvasott — lehetett hallani, hogy most fordít új lapot. A sarokból jövő zizzegés jelzi, valaki

levelet olvas vagy ír — most nincs itt, otthon jár.

Jó páran kezüket mellükön keresztbe fektetve fekszenek, mint egy halott. Ők is messze vannak — vasárnapi hálaadásukat mondják némán a láthatatlan Isten trónusánál. Talán még orgonahangot is vélnek hallani — mint angyali kórus zeng át a délre járó idő vasárnapi csendjében.

Pár hete hoztak át a zárkarésről. A széles folyosóról nyíló, volt irodák most „rablakások”. Az utcára néző ablakok beszögezve, az üvegek vastagon befestve — és az engedhetetlen rács. Jó, hogy a kis méretű felső szárny kinyitható.

Hirtelen kulcs csörgése zavarja meg a némaságot. Kapkodunk a „csíkos” (rabruha — *A szerk.*) után. Még nem lehet ebéd?!

A megzavarodott „szoba-góré” elfelejtett „vigyázz”-t vezényelni — de nem is figyelt erre a belépő őrmester.

„No, mi van?! Így várják a beszélőt?! R-né! öltözzék gyorsan” — pattog az őrmester.

Falfehéren áll elébe a megszólított. Ócska, csupa folt csíkosa lötyög sovány alakján.

Mindnyájan megsápadva bámulunk társunkra.

„Adjanak már rá egy tisztességesebb gúnyát” — fordul felénk az izgága őrmester, s gyorsan hátrat fordítva az ajtó felé lép.

Hogy ki tért magához, és ki adott egy ruhát, vagy ki húzta Erzsébetre, nem jön emlékezetembe.

Tekintetünk társunkra tapadt. Szomorú szeme úgy villant felénk — mint aki végső búcsút vesz.

Feszesen, némán álltunk. A csend besűrösödött. Ha lett volna egy éles kés — megáll a levegőben. A gondolat hangosan dalolt az agyokban.

Micsoda komisz világ — valakit vasárnap szállítanak el a siralomházba?!

Az ebéd kiosztása sem oldotta a némaságot, a csajkák érintetlenül sorakoztak az asztalon.

Azokban az 1956 előtti években óra, rádió és „Uram bocsá” TV nem létezett a raboknál. Az idő mérhetetlenségében minden perc egy örökéletnek számított.

Kinyílik az ajtó — ott áll Erzsébetünk. Valami földöntúli mosoly, szomorúság révedezett elkínzott arcán. Mindnyájan hozzá rohantunk. Ő szólalt meg.

„Itt volt a 'Vezér'. Nincs már köté — életfogytra változott”. Szája széle humort imitálva megvonaglott.

A „Vezér” a férj beceneve a családban; ezt tudván mindnyájan fel szabadultán sóhajtottunk.

Ám a „nagy Vezér” egyéb „örömhírt” is hozott feleségének. A „körülmények” miatt elvált, és gyors házasságot kötött felesége unokahugával.

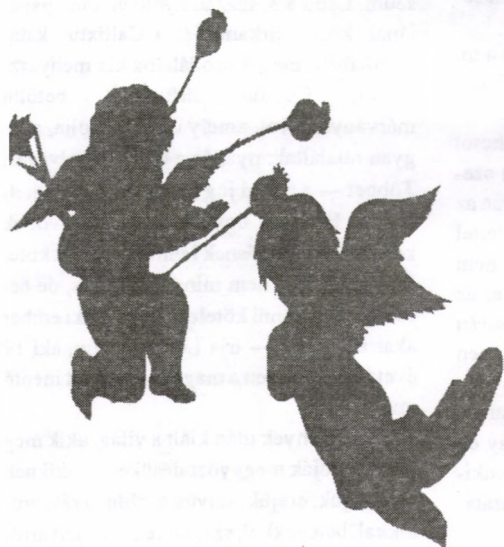
Kicsit meghalunk, hogy élni tudjunk.

A kikkel ezt megéltük, azok közül már többen újra együtt vannak mint Isten örök Országának boldog lakói. Bizonyára eszednek Magyarországiért, népünkért és személy szerint miértünk — várva a végső találkozóra.

Különös vonzása volt halk szavú, mindenkire figyelő igaz barátunknak. Már az 1970-es évek legelején vándoroltak hozzá Erzsébet- napot köszönteni a volt rabtársak. A külföldre kerültek is eljöttek, keresve az itthoniakat. Az 1956 előtt született börtönbarátságok felrisszülve élni kezdtek. Betegség, állásprobléma, lakás..., sorolhatám, mi mindenben figyeltek egymásra a régi társak, keresve a segítés lehetőségeit.

Mint egy iskolai találkozó, olyan rendszerre váltak a baráti szeretet kapcsolatai. Erzsébet halálával is megmaradtak a mai napig a szenvedésben összeforrt ragaszkodó szeretet, a hűség erejében.

Vass Terézia





BIBLIA

A februári elmélkedéseket Halász Endre ny. plébános, a márciusiakat Turiák Ildikó készítette.

Február 4. — Évközi 5. vasárnap — Mt 5,13–16 — Megváltás

Szent Pál ma felmutatja nekünk Krisztus keresztségét. „Nem akarok másról tudni köztek, csak Jézus Krisztusról, a megfeszített-ről!” (1 Kor 2). Farsangkor sem időszerűtlen feltekinteni Urunk keresztségére!

Csak arra kellene vigyáznunk, hogy a kereszt ne legyen csupán jelvény templomaink tornyán, dísz szobánk falán, vagy ékszer a nyakunkban. Nekünk nagyon szent a kereszt. Miért? Mert Jézus a kereszttel megváltott minket. Mitől? A Bűntől? De hiszen itt garázdálkodik a bűn közöttünk. Soha nem látott méretekben és módozatokban! A megváltás ügyében csak a Megfeszítettre gondolni, értelmetlenné teszi Jézus tanítását és életét. Keresztségét nem lehet csupán a megváltás emlékévé stílyesíteni! Jézus kereszthalálával nem vagyunk mindnyájan automatikusan megváltva! Nincsen „megváltás-automatika”!

Február 11. — Évközi 6. vasárnap — Mt 5,17–37 — Betegek Világnapja

Azt írja Szent Pál a korintusiaknak, hogy „Valami egészen új valósult meg Krisztusban!” (2 Kor 5,17). Nemhiába érezte a középkori ember és érzi a mai is, hogy a történelmet kettéosztja Jézus Krisztus születése. „Krisztus előtt”-ről és „Krisztus után”-ről beszélünk.

Jézus hangoztatja, hogy nem megszüntetni jött a Törvényt, vagyis a tízparancsolatot. Minden érvényben marad belőle! Nem szűnik meg belőle egy i betű vagy egy vesszőcske sem. Mert hiszen a tízparancs teszi az embert emberré. De nem elég a tízparancs!

A tízparancs tiltja a rosszat. Ne tedd a rosszat! „Ne ölj! Ne törj házasságot! Hamisan ne esküdj!” Aki nem rossz, az még nem jó!

Az Úr Jézus mindenestre elsősorban tökéletesíteni akarta a Törvényt! Nem a gyilkosság előtt kell megállni, hanem sokkal előbb. A haragnál! Hiszen ott kezdődik a dolog. De még a harag felszámolása sem elég! Hanem ki kell békülni! És Jézus még az oltártól is visszaküldi azt, aki még nem békült ki felebarátjával! Teljesen fel kell számolnunk a gonosz tettet!

A házasságtörést is a gyökerénél kell felszámolni. A bűnös vágnál! Aki szemének nem parancsol, az mindig mélyebbre süllyed. Az odapillantás nem bűn, de nem kell

Urunk eljutott a „ne továbbig”! Tökéletesen végbevitte azt, ami az ő dolga volt. De ez megváltottságunkhoz még nem elég.

Az én megváltottságom még csak lehetőség! „Aki megteremtett téged közreműködésed nélkül, nem üdvözít téged közreműködésed nélkül!” — hirdeti Szent Ágoston több mint 1500 éve.

Jézus tanított, példát adott. Az Igazságot feltárta, az Utat megmutatta és odaadta az Életét. Példát adott nekünk!

Jézus azért lett Messiás, Megváltó, reményt nyújtója az emberiségnek, hogy elhozta a Szentháromság világát, a Szeretet Országát a földre. Erre az életre hívott meg. Ha nem alkalmazzuk magunkra, ha nem követjük, akkor nincs megváltás a számunkra. Csak lehetőség volt, de nem lett belőle valóság.

megismételni. Jób is hangoztatja, hogy szövetséget kötött a szemével. És szinte megdöbbenő, hogy Jézus szemünk kiválásáról beszél, hogy nyilvánvaló legyen, hogy még az is megéri, hogy elkerüljük a bűnös vágyakat.

Ebbe a csokorba beletartozik a szóval való vétek is. A könnyelmű esküről azt mondja, hogy keresztények körében nincs szükség esküre, mert az ő igenjük igen, a nem szó pedig az ő számukra nem. Nincs mellébeszélés!

Jézus azonban nemcsak azt kívánja a mi érdekünkben, hogy ne játsszunk a tűzzel, hanem hogy tegyük a jót!

Világosan megmondja, hogy új parancsot ad: „Szeressétek egymást, ahogyan én szeretlek titeket!” (Jn 13,34). Sőt ez legyen az övéinek az ismertetőjele, hogy: „szeretettel vagytok egymás iránt!” És hogy ez nem valami meggondolatlan kívánság Tőle, az abból bizonyos, hogy az utolsó vacsorán még egyszer megismétli, mégpedig éppen akkor, amikor a maga mindent, életét is odaadó szeretetéről beszél: „Ez az én parancsom: Szeressétek egymást, mint ahogy én szeretlek titeket! Nagyobb szeretete senkinek nincs annál, mint aki életét adja barátaiért!” (Jn 15,12–13).

Az írástudókról és farizeusokról nincsen egészen jó véleményünk. Ez némiképpen

Jézus Krisztus tiszta vizet önt a pohárba. Nyilvános működése elején azt kéri hallgatóitól, hogy legyenek a „föld sója”, a „világ világossága” és „hegyen épült város”!

Mind a három meghatározás nemcsak arra való a keresztény ember számára, hogy biztosítsa a maga üdvösségét, hanem a só a Bibliában a kölcsönös barátság jele, a világosság nemcsak nekünk jó, másoknak is utat mutat, a hegyen épült város pedig messziről látszik és biztatja a fáradt utast. Az ízetlen étel, a lehangoló félhomály meg az egyhangú síkság kedvét szegi az embernek, az pedig beleviszi a bűnbe. Arra meg gondolni sem lehet, hogy másokat elsegítsen a jézusi megváltás öröme.

Hogy itt nemcsak a magam megváltása múlik rajtam, hogy alkalmazom-e a lehetőséget a magam életében, hanem mások megváltottsága is, az világos az Úr szavaiból: „Úgy világítson a ti világosságtok az emberek előtt, hogy látva jótetteiteket, magasztalják Mennyei Atyátokat!”

Nem a gonoszok gonoszága akadályozza Isten Országának kialakulását a földön, nem miattuk nem dicsőítik az Atyát, hanem a keresztények miatt, kik nem világítanak, nem ízesítik meg az életet szeretetükkel, és nem nyújtanak reménységet a bolyongó emberiségnek, hogy hazataláljon Isten Városába! Gyönyörű fokolárés jelszó: „Úgy élj, hogy rádkérdezzenek!”

igazságtalan. Tudósok voltak és nagyon szigorú törvénytartók. Jézus mégis azt kívánja tőlünk, hogy igaz voltunk múltja felül az írástudókat és farizeusokat!

A keresztény valami újfajta ember!

A nyáron életemben először álltam személyesen a római Szent Péter bazilika előtt. Lenyűgöző a nagysága, csodálatos a szépsége. De nem az volt a nagy élmény számomra Rómában, hanem a katakombák és a Colosseum. Látni a 3. század nyolc vértanú pápájának közös sírkamráját a Callixtus katakombában, meg a csodálatos kis menyasszony, Cecília sírfülkéjét betöltő márványszobrot, amely úgy ábrázolja, ahogyan rátaláltak: nyakán a három kardvágás. Többet — a római jog szerint — nem üthettek rá. Hagyták úgy elvérezni. Ők voltak keresztények! Hősnek lenni nem lehet kötelező, mert arra nem mindenki képes, de becsületesebb lenni kötelező annak, aki ember akar maradni! — írja Lénárd Ödön, aki 19 évet ült börtönben a magyar ifjúságot mentő munkájáért.

Keresztények után kiált a világ, akik meg nem tagadják meggyőződésüket, és akiknek van idejük, erejük, szívük törődni a rászorulókkal, betegekkel, szegényekkel, mert arról lehet megismerni minket, hogy Jézus tanítványai vagyunk, hogy szeretjük egymást!

Február 18. — Évközi 7. vasárnap — Mt 5,38–48 — Emberszeretet Jézus módján

Egy írástudó egyszer megkérdezte Jézust a főparancsról. Érthető kérdés, hiszen az Ószövetség több mint hatszáz törvényében nem volt könnyű eligazodni. Urunk biztos kézzel nyúlt bele a parancsok tömegébe és a Szentírás 45 könyvébe, és kiemelte belőle 5 Móz 6,5-öt: „Szeresd Uradat, Istenedet!”, azután a 3 Móz 19,18-at: „Szeresd felebarátodat, mint önmagadat!” Ez az első! — mondta. Az pedig a „párja”!

De ez még csak az Ószövetség. Jézus továbbmegy: Szeressétek egymást, ahogyan én szeretlek titeket! Ez pedig mind szélességben, mind mélységben túlmutat az Ószövetségen. Szeretni! Az ellenségszeretetet is belefoglalóan. És szeretni egészen az élet odaadásáig. Hiszen a szeretet olyan, mint a tűz: soha nem mondja, hogy elég! Ez a jézusi norma!

Különös a szeretet útja az emberi történelemben!

Kezdetben volt az ököljog. Ez a dzsungel törvénye. Azután az igazság keresése, de önbíráskodás alapján. Azután a független bíróság döntésére bízva. Jézus azonban túllép az igazságosságon. Amikor pedig a szeretet átlép az igazságosságon, akkor irgalom a neve (Dives in misericordia enciklika). Hallatlan dolgokat emleget az Úr: Odatartani a másik orcát! — Egy harcias kis harma-

dikosnak erre az volt a véleménye a hittanórán: Majd bolond leszek! Ez annál természetesebb, mert a gyerekeink Ludas Matyi bölcsességét nevelődnek. Azt tanulták normának: Háromszor veri ezt kenden Ludas Matyi vissza! De ezt talán Jézus sem értette szó szerint, hiszen a főpap előtt Ő sem tett úgy, hanem megkérdezte: Ha jót mondtam, miért ütöz engem? De a szavai annyit feltétlenül jelentenek, hogy eszetekbe se jusson „visszaadni”! Mert „ne fizessetek a rosszért rosszal... győzd le jóval a rosszat!” (Róm 12,17,21).

Tény, hogy ezt a krisztusi utasítást senki nem próbálta meg reálpolitikai útbaigazításnak venni és alkalmazni, csak a „pogány” Gandhi. Londonban tanult. Megismerte Krisztust és a keresztényeket. Az volt a véleménye, hogy: Imádom Krisztust, de utálok a keresztényeket. Nem is volt hajlandó megkeresztelkedni, de Jézus elvét megtanította és elfogadta népével. Megmagyarázta, hogy ha valaki visszaüt annak, aki bántotta, ez a világ legtermészetesebb dolga. Mindenki így tesz, mióta világ a világ. De ha valaki nem üt vissza, ezen mindenki meglepődik. Talán el is gondolkodik rajta. Esetleg eljut arra a gondolatra, hogy nem is olyan biztos, hogy neki van igaza. Ezen az alapon érte el Angliánál India felszabadítását. Mert

kultúrbotrány lett abból, hogy angolok ütök az indiaiakat, azok pedig fegyelmestetten türik.

Fritz Baade német közgazdász: Versenyfutás a 2000. évig c. könyvét kétszer is kiadták a szocialista Magyarországon. Könyvét azzal a gondolattal zárja, hogy „Ha Európa népei egyáltalán megélik a 2000. évet, az biztos, hogy csak a szeltek fogják birtokolni a földet” (vö. Mt 5,5).

Assisiben, a falakon kívül volt egy omladozó templomocská. Szent Ferenc társaival a Szent Damján kápolna után ezt is rendbehozta, és társai köréje építették kunyhóikat. Ez volt társasági életük központja. A falak mellett kétoldalt, ma is csak néhány térdeplő fér el. Középen az oltár. Ott imádkoztak. Szent Ferenc ott is halt meg. Társai nem akarták ezt a szent helyet romlani hagyni, főléje építették az Angyalos Boldogasszony bazilikát. A nagy templom közepén ott áll a kis kápolna.

„Nem tudjátok, hogy Isten temploma vagytok és a Szentlélek lakik bennetek?” — kérdezi ma az Apostol. Bár így állna tényleg templomként minden keresztény, vagy legalább minden keresztény család a kőből épített templomban! Mindenki látná, hogy ez Isten hajléka és a Mennyeország kapuja!

Február 25. — Nagyböjt 1. vasárnapja — Mt 4,1–11 — Indulás a küzdelembe!

„Rabszolgáskor az ember élete a földön” — állapítja meg a szenvedő Jób (Jób 7,1). És ezt megtapasztalja minden ember, kezdve az elsőtől az utolsóig. A nagyböjt idő éppen az ebben való gyaloglás időszak.

Nagy Mesterünk az Úr, aki maga is megtapasztalja a kísértést negyvennapos pusztai felkészülésében, megmutatja a győzelem útját, szemben az ember gyaloglás bukásával.

Én, „ádám”: az ember, vagy én, „éva”: az életadó, az anya elbukom a gonoszlélek csábításában. Ez így volt az emberiség létének kezdetén és így van ma is. A bűn nem Isten alkotása. A bűn az ember saját gyármánya. „Ember által lépett világba a bűn” (Róm 5,12).

És hallatlan sebességgel árad szét a világban. A ma született kisgyermek már mindenfelől ki van téve kísértésnek. Még ha a szülői otthon őrzi is, az ablakon keresztül behallik az istenkáromlás, a televízió keresztül az erőszakoskodás. Ha pedig kiteszi lábát az utcára, „orrán, száján” dől be a gonosz, a bűn. Féltjük gyermekeinket a betegségtől, a balesettől, sok minden egyébtől. Jézus azt mondja: „Megmondom nektek, ki-

től féljetek. Attól, aki miután megölt titeket, hatalma van, hogy a pokolba taszítson” (Lk 12,5). Ez pedig még véletlenül sem az Isten, hanem a *bűn*.

Hogyan védjük meg gyermekeinket? Hogyan védjük meg magunkat?

Igaz, hogy a „kígyó”, „aki nem más, mint az ördög, a sátán” (Jel 20,2) erősebb, mint mi. Ő az „Erős”, ahogy az evangélium mondja, de az „Erősebb” (Lk 11,21–22), Jézus legyőzi.

Isten az embert eleve örök boldogságra teremtette. Ha a világot el is árasztotta a bűn tengerre, Isten szándéka továbbra is az ember boldogítása. Az Úr Jézus világosan mondja az utolsó vacsorán, hogy azért jött, hogy békességet, az Ő békéjét adja meg nekünk, sőt a halált is azért vállalja, hogy „megtudja a világ, hogy szeretem az Atyát, és úgy cselekszem, ahogy meghagyta nekem az Atya” (Jn 14,27–31).

De ezt nem csoda útján adja meg nekünk. Jézus kerülte a csodákat. Amikor az apostolok rögtön a kafarnaumi napon naívnul hívják, hogy mindenki keresi, ahogyan késő éjjelig, most már kora hajnalban is — nem

vállalja. Továbbmegy, hogy hirdesse az örömhírt, hiszen „ezért jöttem” — mondja (Mk 1,35). A pusztában elutasítja a Gonosz kísértését, hogy a köveket tegye kenyereké. Elsősorban nem kenyér kell az embernek. Ha a világ elfogadja az evangéliumot, akkor lesz kenyér is minden ember asztalán. Elutasítja a templomról legrás mutatóványát is. Mert nem Istennek kell csodákat tennie, hogy az emberek élete megváltozzék, hanem az emberek élete legyen csoda, ahogyan ezt a próféták megjövendölték. Mert akkor majd jönnek a népek és kérdezik, hogyan csináljátok ti ezt? Hogyan van erőtok ehhez? Vagy ahogyan Zakariás jövendöli: „tizen is megragadják a ruhájukat és azt mondják: Hadd menjünk veletek, mert úgy hallottuk, hogy veletek lakik az Isten” (Zak 8,23).

Arra pedig legkevésbé vállalkozik az Úr, hogy erőszakkal kényszerítsen bárkit is magához. Nem sakkozik velünk. Szabad emberek boldog népévé kíván tenni minket.

Erre a harcra kell ma elindulnunk Urunk Jézus Krisztus nyomában!

Március 3. — Nagyböjt 2. vasárnapja — Mt 17,1–9 — „Uram, jó nekünk itt lennünk”

A történetet jól ismerjük. A magyarázatát is hasonlóképp. Jézus fel akarja vértetni három legbensőségesebb szeretett tanítványát, barátját a közelesen bekövetkező, hitet-hűséget próbáló eseményekkel szemben. Ezért viszi egy hegyre őket, ahol fénylő arccal, tündöklő ruhában, kiváló társaságban (Mózes, Illés), azoktól megbecsülten mutatkozik előttük. Sőt az ég

ugyancsak fénylő felhőből isteni szót az hallatszik: „Ez az én szeretett fiam, akiben gyönyörködöm...”

Az egész történet szinte minden mozzanatában, pontról pontra pozitív megfelelője a Golgotán történteknek. Ott vértől, mocsktól, szenvedéstől elsötétült arccal és ruhában, köztörvényes bűnökért halálra ítélték, valamint őt kigúnyolók társaságában,

sötétségbe borult ég alatt, mindenkitől, még az Istentől is elhagyatottnak érezve magát fogják majd látni övéi.

Nem túlzott elővigyázatosság jó előre megfelelő ellensúlyról gondoskodni az éfféle élménynek. S Jézus bizonyára gondoskodott is róla, ha talán nem is úgy, ahogyan ez a túlzottan is tökéletes ellentettre sikerült történet elbeszéli azt.

A szentírásstudomány szerint gyakran nem az elbeszélő történet hitelessége a fontos. Még az evangéliumokban sem. Az igazán fontos a benne foglalt, az általa közvetített kértügm. Jómagam továbbmenve kicsit másként, és kicsit többet is mondanék annál, mint amit a kértügm szó jelent. A történetet ihlető élmény, a benne foglalt gondolati mag a fontos.

Mindegy, hogy volt-e egyáltalán Táborhegy, és hogy járt-e rajta Jézus a barátaival. Mindegy, hogy történt-e ott bármi is abból, amit az evangéliumi történetben olvasunk. Sőt még talán jobb is, ha mindez így nem történt meg. Jobb, ha nem történt semmilyen soha meg nem ismétlődő csoda, és mégis, így is megszületett az elbeszélteket ihlető élmény. Akkor ugyanis nem csupán az a dolgunk, hogy elhiggyünk valami számunkra megtapasztalhatatlant, hanem előttünk áll

Március 10. — Nagyböjt 3. vasárnapja — Jn 4,5–42 — Jézus, a pszichoterapeuta

Sokaknak jelentett a közelmúltban nagy élményt Hanna Wolff 'azonos című műve. Szó, ami szó, a mai evangélium története ékes bizonyossága annak, hogy Jézus az emberi lélek törvényszerűségeinek minden csínját-bínját ismerte, s ismeretét teljes sikerrel alkalmazta is. Ha úgy tetszik, modern kifejezéssel élve, a legmagasabb szinten űzte a pszichoterápiát.

Az Ország dolgában sürgő-forgó csak ámul s próbálja ellesni tőle a titkát. A történet egyben bemutató előadással egybekötött lecke is.

Aki a másik ember lelkének gubancait meg akarja ismerni és kibogozni segíteni kíván neki, az nem merülhet bele a maga problémáiba. Jézus félig-meddig üldözöttként az egyre inkább ellene forduló farizeusok elől tart Galileába. Fáradt a hosszú úttól, éhes is lehet s persze szomjas is. Ez utóbbi azonban mégiscsak ürügy arra, hogy megszólítsa az asszonyt.

Sokszor, sok ember egyáltalán csak arra vár, hogy valaki megszólítsa. Különösen is így van ez, ha valaki valamilyen okból kisebbrendűségi tudattal rendelkezik. Jézus a samáriai volta miatt is kisebbrendűségű tu-

Március 17. — Nagyböjt 4. vasárnapja — Jn 4, 9–41 — Látók és vakok

Az orvostudomány egyre több betegségről deríti ki annak pszichoszomatikus eredetét. A lélek betegségei testi, fizikai, szervi elváltozásokat is produkálhatnak. Egy lépés csupán ettől a következtetés, hogy a bűn is képes lehet ugyanerre. No, nem éppen Isten büntetéseként, mint azt a zsidók általában, s így a tanítványok is gondolták. Nem csupán helytelen, szükségtelen is Istennek a bűn és betegség között sejtethető összefüggésben közreműködést tulajdonítani. A bűn ugyanis szembekerülés a lelkiismerettel. Következménye a bűntudat; az pedig beteggé teszi a lelket, és gyakran, ha nem is mindig, testi betegségek okozójává válik. Gyakran, de nem mindig. Ezért aztán semmiképpen sem tekinthető valaminő bélyegnek, amely árulkodik róla, hogy ki bűnös és ki nem. S természetesen ugyanígy a testi egészség sem

a feladat, hogy kihüvelyezzük a nekünk is szóló gondolatot s az abból ránk háruló feladatot.

Mi lenne ez a gondolat? Miben állhat ez a feladat? Jézus nem volt öngyilkosjelölt, és nem akarta azt sem, hogy barátai azok legyenek. Miközben szűk kapuról, keskeny ösvényről és agonizálásról beszélt nagy realitással, azt is ugyanilyen realitással tudta, hogy erre csak az képes egy hosszú és küzdelmes életlen keresztül, aki duzzad az élet szeretetétől, aki hisz az életben, aki szépnek látja az életet. A „természetes” halál, sőt az erőszakos halál intermezzója ellenére is. Az képes csak rá, aki legalább egyszer „fenn volt a hegyen”, és csordultig tele szívvel elmondhatta: jó nekünk itt lennünk. Ellenkező esetben eldobja az életét, vagy cinikus és kiégett lesz.

dattal rendelkező nőt már azzal is oldja egy küssé, hogy zsidó léte szóba elegendik vele. Azzal meg különösen, hogy kér tőle. Szívességet kérni valakitől a megszelídítés legjobb útja.

Az így megszelídített embernek már ő is kínálhat valamit, az igény megszületésének, az elfogadás lehetővé válásának reményével. Örök életre buzdó, élő vizet kínál. Jezezezzel, hogy nem az asszony által merítendő víz a fontos neki, hanem maga az asszony. Ezzel azután tovább nyitogatja annak a szívét, s ezért az bele is megy a játékba. Persze, hogy kéri azt a vizet, amit Jézus kínált, ha aztán nem lesz többé szomjas.

A kialakult bizalom légkörében Jézus továbbmegy. Éppen csak érinti az asszony samáriai voltából adódó kisebbrendűségi tudatánál mélyebben fekvő problémáját: rendezetlen viszonyát egy férfivel. Ha akar megnyílik, ha nem, akkor nem. Hívd ide a férjedet is — mondja neki. Az asszony nem képes hazudni ebben a légkörben. Nincs férjem, válaszolja. Jézus elérkezettnek látja az időt, hogy ítékezés nélkül, sőt megdicsérve azért, mert nem hazudott, kimondja a valóságot. Őt férjed volt, és akivel most élsz,

csalhatatlan bizonyítéka a lélek épségének, még kevésbé az ember büntelenségének.

Az olvasott történet éppen arról szól, amikor a testileg fogyatékos lelkileg épebb és büntől mentesebb, mint a testi egészségtől duzzadó, az önmagukat tisztának és ezért mások megítélésére feljogosítottnak érzők.

A vakon született, amíg Jézussal nem találkozott, a világból ugyan nem látott semmit, és koldulásra kényszerült. A lelke viszont látó volt, nyitott és kész az igaz, a szép, a jó befogadására. Hálás volt és bátor. Alig szűnt meg az egészségesekek társadalmából való kirekesztettsége, kész volt vállalni, hogy újra kiközösítsék valahonnan. Most éppen a zsinagógából. Mégis tanúskodott a vele jót tevő Jézus mellett.

A farizeusok láttak testi szemeikkel. Ott-hon voltak az egészségesekek társadalmában.

Jézus elképesztő fantáziával bírt. Képes volt vámosban apostolt, Zakeusban adakozót, Péterben kősziklát, bűnös nőben Magdolnát, latorban a Paradicsom lakóját látni. S amit bennük meglátott, az valósággá lett. Amikor a szeretet parancsát a lelkünkre kötötte, nem csupán azt kívánta, hogy legyünk jóindulattal a csökevényes, nemigen szeretetreméltó emberek, köztük önmagunk iránt is. Ez ugyanis majdnem lehetetlen. Erre a fantáziára is meg akart tanítani bennünket, hogy meglássuk egymásban és önmagunkban a lehetséges ragyogást, a lehetséges istenit.

Az Isten Országá rajtatok fordul, mondta más helyen. Lehet, hogy azon fordul, hogy szeretjük-e és szépnek látjuk-e az életet, hogy szépnek látjuk-e egymást; hogy szeret-e bennünket, gyönyörködik-e bennünk valaki?

az nem a férjed. Az asszonynak azonban korai még, hogy megerősítse a ténymegállapítás helyességét és megvallja bűntudatát. Ezért aztán kitérni akarván, teológiai síkra tereli a beszélgetést. Jézus azonban már tudja, hogy nyert ügye van. Nem zavarja az elterelő hadmozdulat, célra tart az új témában is. Mindegy, hogy samáriai vagy-e, de nem mindegy, hogyan élsz. Mindegy, hogy hol imádod az Atyát, de nem mindegy, hogy hogyan. Az Atya igazi imádói lélekben és igazságban — az igazságot megismerő és azt követő lelkiismeretre hallgatva imádják őt. S ezzel a szelíd, tapintatos és mégis konok célratartásával végképp megnyeri az asszonyt, aki immár másokat is Jézushoz küld a városból. Közülük sokan hisznek is Jézusnak.

Kérdezzük meg magunktól, hogy sikertelenségeink, eredménytelenségeink oka nem abban keresendő-e, hogy nem elég fontos nekünk a másik ember? Előítéletek nélkül közeledünk-e hozzá? Megteremtjük-e annak a feltételét, hogy egyenrangúnak érezhesse magát velünk a segítségre szoruló? Tapintatosak vagyunk-e és türelmesek?

Úgy érezhették, övék a világ. Okuk és joguk van a „másit”, a beteget kiszorítani. Otthon voltak a Szövetségben is. Úgy tűnik, hogy ők Ábrahám igaz fiai, Mózes autentikus tanítványai, a Szövetség letéteményesei és őrei. Okuk és joguk, sőt kötelességük a Szövetséget veszélyeztetőkről kirekesztő ítéletet formálni elvileg és gyakorlatilag is.

Ha úgy gondolják, van okuk és joguk, meg is teszik. Aki vakon született, az bűnben született. A bűnbélyeget viselő semmit nem tudhat Istenről és igazságról. Ők viszont igen. Azt is tudják, hogy nemcsak a látóvá lett vak, hanem gyógyítója is bűnös. Ha másért nem, azért mindenképpen, mert szombaton gyógyított. Szombaton pedig a Törvény szerint munkát végezni bűn. Ezt még az a semmit nem tudó is tudhatná. De nem tudja, s ami még rosszabb, nekik, akik

tudják, sem hiszi el. Ez utóbbiért okuk és joguk, sőt kötelességük is megbüntetni: nincsen helye többé a zsinagógában.

Én ítéletre jöttem ebbe a világba, — mondja Jézus —, hogy akik nem látnak, lássanak, és akik látnak, vakká legyenek.

Ítéletre jött, bár maga nem ítélték. Az ítéletet ki-ki maga hajta végre magán akkor, amikor a tágabb perspektívák, az igazabb

igazságok, a szeretet minden törvény felett álló törvényének befogadása elől elzárkózik a góg, az előítélet, a törvényeskedés sáncái közé. Vakká teszi magát lelkileg.

De a legszörnyűbb az egészben az, hogy mindehhez még nem is kell feltétlenül velejég gonosznak lenni az embernek. (A farizeusok a korabeli zsidó társadalom legjava rétegét alkották.) Elég hozzá a félelem attól,

hogy összedől, kifordul sarkaiból a világ, ha nincsen benne rend. Méghozzá az a rend, amelyet már megszoktunk és ezért jól eligazodunk benne. A szeretet végső értékének mindent alárendelő, minden mást viszonylagossá tevő gondolkodás könnyen elérhető bárkit is.

Merek-e látó lenni?

Március 24. — Nagyböjt 5. vasárnapja — Jn 11,1–45 —

„...aki hisz..., ha meghal is, él, és aki él és hisz..., az nem hal meg soha”

Lázár feltámasztásának történetiségét a bibliakritikusok jelentős része vitatja. Végül is nincsen jelentősége annak, hogy az esemény valóban megtörtént-e? A halott-támasztás kapcsán elmondott tanításnak van csupán. Fontos tanítás élet és halál nagy titkairól, mely titkok megfjtése mindannyiunk számára elsőrendű feladat. Szörnyetegé lesz ugyanis az ember, de legalábbis cínikus, ha az élővilág más, ugyancsak elpusztuló tagjaitól mindössze abban különbözik, hogy velük ellentétben ő jó előre tudja, hogy el fog pusztulni.

A tanításhoz a sírból kitántorgó Lázár illusztrációja nem ad hozzá semmit. Lázár ugyanis ugyanazt a pusztulásra ítéltnek tapasztalt életet kapja vissza az evangéliumi történetben. Ismét meg fog tehát halni majd, egy kicsit később. Legfeljebb haladékot kapott. A vele törtétek nem válaszolják meg az ember legizgatóbb kérdését, csak arrébb tolják. Az illusztráció mellé elmondott tanítás gondolatai ezerszer többek ennél. Valódi választ jelentenek. Érződik rajtuk, hogy olyan valaki fogalmazza meg őket, aki közeli halálának árnyékában a maga számára megoldotta már az elmúlás problémáját.

Valami persze bizonyára valóban megtörténhetett az elbeszélétekből is. Az mindene-

setre valós lehet, hogy volt Jézusnak egy Lázár nevű barátja, s ez a Lázár valóban meghalt. Igaz lehet az is, hogy ez az esemény akkor történt, amikor már Jézus körül is bezárult a hurok. Lázár halálának apropóján tudja elmondani azt, amit önmagában a saját helyzetében kiérlelt. Az a furcsaság ugyanis a halállal kapcsolatban, hogy miközben ez a legizgatóbb kérdés a számunkra, beszélni róla csak a halálközeli pillanatokban lehet velünk.

Jézus az álmhoz hasonlítja a halált. Lázár alszik. Felébredhet és fel is fog ébredni. Ahogyan az alvástól ébredésig, ébredéstől elalvásig terjedő idő csak egy egy ismétlődő szakasza biológiai életünknek, ugyanúgy a születés és a halál is az. Ahogyan az alvás idején nem szűnik meg a biológiai élet, a halállal sem szűnik meg a létezés. Mondhatott volna más hasonlatot is, ha azt a korabeli természettudományos ismeretek lehetővé tették volna. A halál olyan, mint a naplemente. A mi nézőpontunkból úgy tűnik, a reggel előbújni látszó Nap estére lenyugszik az ég peremén. Valójában a Nap sem nem kel, sem nem nyugszik, a helyén marad. A földgolyó másik oldalán egyébként akkor látják kelni, amikor mi lenyugodni.

A halállal befejeződik a létezés egy szakasza, de nem maga a létezés. A létezés folytatódik. A kérdés csupán az, hogy hogyan? Nagybetűs Életként, vagy nagybetűs Halálként. Az Élet vagy a Halál, a folytatás milyensége a biológiai életben veszi kezdetét. „Aki hisz (énbennem), ha meghal is, él; és aki él és hisz (énbennem), az nem hal meg soha” — mondja Jézus. A hit játszik döntő szerepet a folytatás milyenségében. A hit, azaz a meggyőződés és a meggyőződéshez való hűség. Zárójelbe tettem a hit tartalmát pontosítani akaró „énbennem” szót. Bizonyára nem valaminő személyi kultusz az, ami a folytatás milyenségét eldönti. Az „énbennem” való hit az én olvasatomban úgy értendő: az általam elétek tárt és élt értékben, a Szeretemben való hit a nagybetűs Élet záloga.

Elodázom-e a halállal való szembesülés kérdését? Bedőlök-e a látszatnak, hogy az a rémítő vég? Engedem-e, hogy megoldatlanul, feldolgozatlanul, megválaszolatlanul, a tudatalattimba száműzve dolgozzék az Élet ellen a tőle való félelem?

A kérdések kérdésének megválaszolása nagyobb dolog, mint a biológiai feltámasztás.

Március 31. — Nagyböjt 6. vasárnapja: Virágvasárnap — Mt 26,14–27,66 —

Az idézett mondat Péter szájából hangzik el. Máté evangélista szenvedéstörténete örökítette meg. Virágvasárnap, Jézus jeruzsálemi bevonulására és egyben életének végső, tragikus szakaszának megkezdésére emlékezve idézzük föl.

A ma ujjongó, ünneplő tömeg néhány nap múlva csalódottságában, kiábrándultságában örvöngő dühvel kiált „Feszítsd meg”-et. A nem régiben még Jézussal és Jézusért halálba is menni késznek mutatkozó Péter a főpap udvaráig az elfogott Jézus után óvatoskodik ugyan, de ezzel aztán ki is merül bátorsága. Más vágya sincs, mint hogy valami módon kiszabaduljon a kelepceből, amelybe túlzott merészségével önmagát sodorta. Az őt Jézus társaságába tartozóként felismerőknek kínálódva, kézzel-lábbal magyarázkodik. Minden törekvése csupán csak az, hogy hagyják békén elmenni. „Nem ismerem ezt az embert” — mondja. Azt akarja elhítni a szemfüles szolgálókkal, hogy tévednek. Nemhogy nem tartozik Jézus társaságához, mégcsak nem is ismeri. Igazán tudhatnák, hogy ha valami ribillió van, akkor kíváncsiszkodók is megjelennek. Ő is csak egy kíváncsiszkodó, és nem több.

Az ember azonban olykor nemcsak azt fejezi ki szavaival, amit valóban mondani akart. Kimondott szavaink némelykor a szándékoltól túl rendkívül pontosan tükröznek olyasmit is, amit nem állt szándékunkban mondani. Sőt, nem is akarhattuk volna, hiszen a tudatalattinkból tört fel az ajkunkig.

Péter kétségbeesett erőfeszítése közben magyarázatot ad a pálmát lengető tömeg közeli 180 fokos fordulatára, magyarázatot önmaga gyáva tagadására. Sőt talán magyarázatot ad az ember történelem minden volt és eljövendő cserbenhagyására, megtagadására: a másiktól való elhatárolódásra, elítélésre és megítélésre.

„Nem ismerem ezt az embert” — mondja, s élete végéig szégyenli, hogy gyávan hazudott. Amit valóban mondani akart, az valóban hazugság, amelyet gyávasága adott a szájába. Igaz azonban a mondat a Péter által nem szándékolt értelemben. Valóban nem ismerte azt az embert, akit cserben hagyott, megtagadott. Ha ismerte volna, akkor képtelen lett volna rá, hogy megtegye. Mint ahogy nem ismerte a Jézust ünneplő, majd

„Nem ismerem ezt az embert”

halálát követelő tömeg sem. Ha ismerte volna, nem tette volna meg.

„Ismerem azt az embert”, csupán nagy szó, amelyet igen felületesen használunk. Igazán ismerni valakit annyit jelent, hogy minden gondolatát, tettét, érzelmét, egész valóját megragadom. Befejezhetetlen művelet, mivel ez a megismerni való világ kimeríthetetlen. Aki azonban veszi a fáradságot hozzá, hogy legalább hozzáfogjon a véget nem érő feladatnak, s mind mélyebb rétegeket fedez fel embertársaiban, az előbb-utóbb már csak egyetlen magatartásra képes embertársaival szemben: a megértő elfogadásra. Akkor nem egy Jézust, de még a legmegvetendőbb embert sem tudnánk megtagadni, elítélni. Hiszen mindenkiben van valami jó, valami szeretnivaló. Jézus ismerte az embert, és ezért meglátta a tagadásra is kész Péterben a kősziklát, s keresztrefeszítőinek is talált mentséget: „Nem tudják, mit cselekszenek.”

Veszem-e magamnak a fáradságot, hogy a szó mélyebb értelmében meg akarjam ismerni azokat, akikkel az élet összehoz?



Tibet első látásra...

Terület: 2,5 millió km²; főváros: Lhasza; népesség: 6 millió tibeti és több mint 7,5 millió kínai telepes főként Kham és Amdo tartományokban; anyanyelv: tibeti, de hivatalos nyelv a kínai; nemzeti étel: tsampa (pirított árpaliszt); nemzeti ital: sós vajás tea; fő állatfajok: vadon élő jak, bharal birka, szarvas, antilop, gazella, vadsszamár; környezeti károk: kiterjedt erdőirtás kelet-Tibetben, orrvadászat; ásványkincsek: borax, urán-, vas-, krómérc, arany stb.; gazdaság: tibeti népesség — főként mezőgazdaság, kínai telepesek: államigazgatás, kereskedelem, szolgáltatás; nemzeti zászló: hóoroszlánok piros és kék sugarakkal (Tibetben be van tiltva); vallási vezető: a 14. Dalai Láma, száműzetésben él Indiában); kapcsolat Kínával: gyarmati; jogi helyzet: megszállt ország.

A kínai hadsereg 1950-ben foglalta el Tibetet. Kilenc évvel később leverték a nép fölkelését, 87 000 embert öltek meg, a Dalai Láma elmenekült. Ekkor kezdődött az elnyomás mellett az ökológiai pusztítás — a műkincsek elhurcolása, a föld méhének kirablása, az erdők tarra vágása. A kínai kormány arra törekedett, hogy újjáépítse a tibeti társadalmat és életmódot. Ennek a folyamatnak szervezete része volt a kínaiak letelepítése Tibetben. Ezzel együtt olyan lakásépítési politikát valósítottak meg, amellyel felügyelni és ellenőrizni lehet a társadalmat.

A hatóságok előírják a lakáskörülmények javítását, s ezzel együtt sokezer tibetit kiköltöztetnek a lakásukból, lerombolják a házaikat, a rendházakat és középületeket. A tibetieket ócska és zsúfolt gettókba költöztetik, az új városoknak könnyen átlátható rácsszerkezetet adnak. A tibetiekre kényszerített életmód teljesen idegen a lakosság korábbi életétől.

Lakosság-áttelepítés

A 80-as évek elején Kína kiadta a jelszót a kínaiak Tibetbe való betelepítése érdekében: Segítségnyújtás Tibetnek. Sok kínai katona, rendőr, szakember, munkás költözött oda. A kínaiak letelepedését anyagi eszközökkel támogatták (kétszeres fizetés, lakás, 18 havi munka után 3 havi fizetett szabadság). A Három Völgy Gát építése miatt kitelepítendő 1,2 millió ember jó része is Tibetbe mehet. A tibetiek száma ugyanakkor nem több 5–6 milliónál.

A betelepítések munkanélküliséget okoztak a tibetiek számára, leértékelődött a tudásuk. A jobb földeket elvették a tibetiektől, s nekik a rosszabb földekre kellett költözniük. A tibeti lakossággal szembeni megkülönböztetés kiterjed a lakáshoz jutásra, az oktatásra és az egészségügyi ellátásra is.

A bevándorlók főleg a városokban telepedtek le, de a lakáspolitikát a keleti falusi területeken is sok nélkülözést okoz a helyi tibeti lakosságnak. Sok éven át Kínának gyarmatosítóként való

jelenléte a falvakban főleg a katonai és hivatalnoki intézményekre korlátozódott, de a keleti terület nyitott volt a bevándorlók előtt. Sok jó termőföldet elvettek lakások számára, s a helyi lakosság gyakran képtelen föntartani magát. Gyatso településen, Lhasza közelében az eredeti termőterületnek kevesebb mint 10%-a maradt meg.

Kilakoltatás és szétválasztás/megkülönböztetés

Tibet városait egyre inkább uralják a kínai telepesek és a hivatalnokok számára épült egyhangú betonépületek, amelyek mindjobban elválasztják egymástól a kínai és tibeti negyedeket. Az utóbbiakban lényegesen alacsonyabb a közszolgáltatások szintje. Részlet a brit Kisebbségi Jogok Csoportja 1990. évi jelentéséből: A legtöbb tibeti város terjeszkedő és kerítéssel elválasztott kínai területektől van körülvéve. A tibetiek területén gyakran nincs folyóvíz és egészségügyi ellátás, az áramszolgáltatás e területeken korlátozott.

Az 1959-es fölkelés után Lhaszát három kerületre osztották — déli, keleti és északira —, s ellenőrzik a kerületek közötti közlekedést. Éveken át a néhány mérföld távolságban élő családtagok nem tudtak egymásról. A katonák meglátogatták közel az összes lhászai házat, kilakoltatták a lázadókat, elkobozták a bútorokat, a takarókat, a konyhafőlszerelést és az élelmiszert. Lhasza és más városok körül sok földet kisajátítottak, hogy azokon katonai- és internálótáborokat létesítsenek, vagy házakat a telepesek számára. A tibeti nemesek házaikat is elkobozták, azokat lerombolták, esetleg hivatalokat vagy börtönöket rendeztek be bennük.

A kulturális forradalom alatt (1966–1976) lerombolták a rendházakat és templomokat, más tibeti házakkal együtt, hogy kiirtsák a tibeti kultúra jeleit és megsemmisítsék a közösségeket. A hagyományos tibeti ház kétszintes, amiben a lakás a földszinti istálló fölött van. Ezt burzsoá mértéktelenségnek nyilvánították, és sok esetben a

lakosoknak le kellett bontaniok a felső szintet, és a nyirkos, ablaktalan istállóban laknak odalent.

A bontás mellett lázas építkezés is folyik. 1950 óta a kínai kormány 18 md jüan (3 md \$) összeget fordított az építkezésekre, újjáépítették Lhaszát és más városokat. A szűk utcák helyett széles sugárutak vannak, igen alkalmasak a tankok fölvonulására. Ezek főleg üzleti- és alvóépületek. A korábban 3 km² területű Lhasza 40 km²-re terjedt szét, a városban főleg kínai tisztviselők, katonák, munkások és telepesek laknak. A régi város területe 1 km² alá csökkent.

Tartózkodási engedély és személyi igazolvány

A tibetiek maguk már nem szabhatják meg, hogy milyen lakásokban és környezetben éljenek, erről a hatóságok döntenek.

A tibetieknek mindig maguknál kell hordaniok a személyi igazolványukat. Az országon belüli mozgásukhoz, munka- vagy lakóhelyük megváltoztatásához kormányzati engedélyre, a munkahely jóváhagyására van szükségük.

A hatóságok igyekeznek elválasztani a tibetieket a kínai telepesektől. Egy tibeti menekült mondta 1990-ben: Ha egy tibeti városba akar költözni, mint Lhaszába, Chamdoba vagy Shigatseba, ebben gyakran megakadályozzák, ugyanis ezeken a helyeken csak a kínaiak letelepedését támogatják. A városi tartózkodási engedéllyel nem rendelkező tibetiek nem költözhetnek. 1992-ben már arról lehetett hallani, hogy egy tartózkodási engedélyért a feketepiacon 5000 jüant (800 \$) is adtak.

A munkahely gondoskodik a lakásról, ilyet a korábban kilakoltatott tibetiek munkahely nélkül nem kaphatnak. Még a kitartozott tibeti házakhoz is különleges engedélyek szükségesek. A tibetiek saját házat sem tudnak építeni, mert ehhez 10 000 jüan (1600 \$) bankbetétet kellene rendelkezniük.

Alkalmatlan lakóhelyek

Lhasza több évszázados részei egyre kevésbé alkalmasak emberi lakóhelynek. A kilakoltatottak a rokonaikhoz költöznek, s gyakori, hogy a város tibeti negyedében egy kis kétszobás lakásban 8–10 ember zsúfolódik össze. Sokszor a földszinten élnek, amit 1950 előtt csak istállóknak és raktárnak használtak. A legtöbb tibeti házában nincs belső illemhely, a nyilvánosak annyira mocskosak, hogy az emberek az utcán végzik a szükségüket. A lakások számára a víz korábban ingyenes volt, most fizetni kell érte. Az egészségtelen környezet miatt járványok lépnek fel, amelyek korábban nem voltak Tibetben. Egy nyugati utazó 1987–88-ban arról számolt be, hogy Lhasza tibeti részben nincs csatornázás, szennyvíz- és hulladék elszállítás, riasztó az egészségügyi helyzet. Korábban ismeretlen betegségek terjedtek el: a tbc, a vérhas, 1988-ban már tifuszjárvány is volt.

1992-ben 2000 otthontalan tibeti család volt Lhaszában, mialatt százával épülnek az új házak a kínaiak számára. Az otthontalanok száma nem is ismert, mert sok a koldus, munkanélküli vándor, zarándok. 1989-ben 40 000 embert telepítettek ki és vittek szülőhelyükre.

További tisztogatások–lebontások

A kínaiak idézték elő a fenti helyzetet, s most ürügyül használják föl azt a további bontásokhoz. A vízellátás és szennyvíz-eltávolítás szolgál okként a veszélyes házak tatarozásához, gyakorlatilag a lebontásukhoz a régi városrészben. 1990-ben a polgármester meghirdette a nagy tisztogatást, a meglévő kétszintes épületek 10%-át, jórészt 200 éves épületeket, lerombolták. Reményét fejezte ki aziránt, hogy rövidesen nem lesz több régi, veszélyes ház Lhaszában. A szakértők szerint ugyan szükség lehetett egyes házak tatarozására, de korántsem a lerombolásukra. Az újjáépítéseket azzal indokolják, hogy gyönyörű szent várost építenek, azonban a valódi szándék a csapatok mozgására alkalmas széles utak létesítése, miután a szűk utcák labirintusaiban lehetetlen a tömegek mozgásának az ellenőrzése. Ezt szolgálják nemcsak az átépítések, hanem a falak, az őrzött és éjszakára bezárt kapuk, a személyi mozgás megfigyelése.

A mestertervezők

A kínai minisztertanács 1984-ben jóváhagyta Lhasza fejlesztési tervét. Eszerint a város újjáépítését 2000-re be kell fejezni. A cél helyi nemzeti sajátosságokkal rendelkező, modern szocialista város megteremtése. A várost három kerületre osztják: a központra, az északi és a nyugati kerületre. A központ a hivatalok és a pártközpont helye, ott tibeti jellegű, modern kínai épületek lesznek. Csak a Jokhang és Rampoche templomok maradnak meg

és néhány kijelölt történelmi emlék, hogy megmaradjon itt-ott a hagyományos tibeti építészetből néhány emlék. A Jokhang templom közelében a házak felét már lerombolták, a Potala-palota, a Dalai Láma régi otthonának közeléből 5000 embert kilakoltattak, további 10.000 embert ezután fognak. Shöl településből bevásárlóközpont lesz az idegenek számára.

Gondok vannak az új házakkal is: 30–40 lakásra jut egy udvari vízcsap, a beton nehezen viseli el a szélsőséges időjárást, rossz a szigetelés, baj van a fűtéssel. Az új lakások megváltoztatják a bennük lakók életét, étkezési szokásait, vallásos gyakorlatát, emberi kapcsolataikat. Az új lakások bére tízszer magasabb is lehet, mint a korábbi bérek voltak.

A jelek

Ki mester tussal és ecsettel gondosan rajzolta az „ég, föld, ember” jeleit, a hármas egység talányában elmerülve.

Kiui kopogott be hozzá, és tisztelettel érdeklődött munkája felől.

Ki mester barátságosan hellyel kínálta, majd így szólt: — Hatvanhárom éve gondolkodom rajta, és napról napra mindig egy kicsit favorablebb vagyok a megoldástól.

— Így nem remélheted, hogy valaha is eredményt érsz el. Miért foglalkozol vele mégis?

— A megoldástól lehet, hogy távolodom, de a kérdéshez egyre közelebb jutok — válaszolta Ki mester.

György Ottília

Szocialista modernizáció

A bevándorló vállalkozók az államtól támogatást kapnak. A régi bevándorlók katonák, hivatalnokok és mérnökök voltak, az újjak jó része a vállalatoknál és a kereskedelemben dolgozik. Csak 1993 januárja és augusztusa között 1300 új üzlet nyílt Lhaszában. Ezeknek 10–15%-a van a tibetiek tulajdonában, 8–9% állami tulajdonban, a többi kínai bevándorlóké. A nomádok termékeit az új kereskedők vásárolják föl, a régi művészi termékeket tömegcikkékké szorítják ki.

Lakásjog

A kínai kormány súlyosan megsérti a tibeti lakosság lakással kapcsolatos jogait, amelyet a nemzetközi törvények is előírnak. Az ENSZ már bírálta más országoknak a tibetnél sokkal kevésbé elnyomó és megkülönböztető jellegű gyakorlatát, de semmiféle lépést nem tettek a kínai kormánnyal szemben az emberi jogok ilyen módon való megsértése miatt. Nem lehetnek illúzióink

abban a tekintetben, hogy pusztán célzások valamit javítanának a helyzeten. Minél tovább nem alkalmazza a nemzetközi közösség a nemzetközi jogot, annál nehezebb megváltoztatni Tibetben a tervezés, haladás és fejlődés nevében végrehajtott igazságtalanságokat.

Mezőgazdasági modernizáció és nemzetközi segítség

A kínai kormány One River Two Streams (ORTS, Egy folyó — két irányzat) programja a jelen falusi gazdaságot piacgazdasággal akarja fölvaltani. Ennek lényege: öntözés és mezőgazdasági módszerek, vegyszerezés. A lényeg a tibeti életmód és azonosságtudat föl számolása. Tibetben a lakosság 90%-a a hagyományos mezőgazdaságból és állattenyésztésből él. Északon és Nyugaton nomád pásztorkodás folyt, Délen és Keleten az enyhébb időjárás mellett több növényt termesztettek. Az állattenyésztés húst, tejet, vaját, gyapjút, bőrt, tüzelőt és trágyát adott. Gabonát állati termékekért cseréltek. A hatvanas évek óta kezdődött a növényvédőszeres, műtrágyák használata és az öntözés, valamint idegen növények termesztése. Nagy területeken vetettek búzát, aminek nem kedvez a tibeti éghajlat — de nem arattak, s más élelmiszereket Kínába vittek, ezért bekövetkezett Tibet történelmének első éhínsége. Elfelejtették a hagyományos módszereket, és ez túllegettetést, sivatagosodást okozott.

1980-ban az állami tulajdonban lévő és elvileg ott is maradó földet szétosztották egyéni gazdálkodóknak, hogy saját felelősségükre gazdálkodjanak. A gazdaságokat hatalmas terhek nyomták: az éves termelés 5–20%-át (gabonát, illetve vaját, húst és gyapjút és bőrt) állami árakon kell beadniuk.

Lelkes cikkek jelentek meg az ORTS terv teljesítéséről, pl.: a mezőgazdaság a tibeti folyó völgyben sosem látott változásokon ment át, a hagyományos tibeti mezőgazdasági termelési módot fokozatosan megszüntették, vége szakadt az évezredek természetű növénytermesztésnek és állattenyésztésnek.

Az Európai Közösség és az ENSZ mezőgazdasági szervezete, a FAO tevékenyen támogatta a kínai kormány tibeti mezőgazdasági beavatkozását. 1994 októberében az EK 10 millió \$-t folyósított az ORTS támogatására. Egy angol jelentésben olvasható: Nagy erőfeszítéseket tettek, hogy több gabonát termeljenek a nagyszámú kínai bevándorló számára. Egy szakértő szerint a talaj kiszáradóban van az erőltetett termelés következtében, a termés csekély növelése érdekében sok műtrágya bevitelére van szükség, egy évtized alatt a talaj sivataggá fog változni.

(A GAIA sajtószemle anyagából.)



Reklám – fogyasztás – környezet

A reklám a fogyasztói világ jelensége. A reklámok korában élünk. A nap bármely szakában és életünknek szinte minden helyszínén a reklámok özöne ér minket. A reklám ma már kultúránk része (persze olyan, amilyen!), társasági beszélgetésünk témája, életünk alakítója, néha a gyerekek kedvence stb.

Mivel mi úgy látjuk, hogy a Földgolyó pusztulásáért elsősorban a fogyasztói világ felelős, azt is gondoljuk, hogy a reklám-jelenség súlyos környezeti kérdés is egyszerűsre.

I. A reklám-jelenség háttere

1) Tisztában vagyunk azzal, hogy a reklám-kérdés nem tárgyalható — és főleg nem oldható meg — önmagában, hiszen csak egy láncszeme a fogyasztói világ bonyolult rendszerének. Nem változtatható meg egyetlen láncszem a többiől függetlenül.

És még csak azt sem állíthatjuk, hogy a reklám csakis a fogyasztási javak „népszerűsítését” szolgálhatja, hiszen pl. kiállításokat, hangversenyeket is reklámozhatunk. S ez ellen hiba lenne tiltakozni. (Ugyanakkor persze elgondolkoztató — bár a rendszeren belül teljesen érthető —, hogy mondjuk a mosóporokéhoz képest egy múzeumi kiállítás vagy az önkéntes véradás reklámja miért olyan halovány, „vértelen”.)

Nem szabad a reklámot „bűnbaknak” tekinteni, s ráruházni a fogyasztói világ összes bűnét. Ugyanakkor fölmenteni sem szabad, hiszen mégiscsak nagymértékben hozzájárul a Földet tönkretévő mértéktelen fogyasztás fenntartásához, sőt fokozásához.

A reklám ok és okozat egyszerűsre. Oka a fogyasztás fokozódásának és így a termelés növekedésének, de ugyanak-

kor okozat is abban az értelemben, hogy a mögötte lévő túltermelés egyértelműen kiváltja a reklámozás kényszerét. A túltermelőnek muszáj reklámoznia, hogy a túlfogyasztás révén eladhassa portékáját.

2) Azt is tudjuk, hogy a mértéktelen fogyasztásnak biológiai-pszichológiai háttere is van. Ha az ember minden szükséges dologgal jól el van látva, akkor cukorból, sóból, szénhidrátból általában többet fogyaszt a kelleténél. Az állatok a természetben „hiánygazdaságra”, hozzáférés esetén azonban fölhalmozásra vannak berendezkedve.

A pszichológiai oldalhoz tartozik az is, hogy az átlagos tévéző, aki „engedelmesen” bámulja órák hosszat a késszüület, lényegében „szinten” van, s így nagyon erősen befogadó állapotban. Ilyenkor tulajdonképpen ki van szolgáltatva az öt ért ingereknek.

A vásárlási = szerzési inger alapvetően örömorientált; a fogyasztás örömszerző folyamat. Ebből az is következik, hogy az értelem ilyenkor csak kísérőjelenségként — legfeljebb kontrollként — lehet jelen.

Látunk kell ugyanakkor ennek a fogyasztási örömmnek a kétarcúságát. A „biológiai” jelleg mellett ugyanis jelentős — és egyre jelentősebb! — a pótcselekvés-jellege. A szenvedélyes fogyasztók föltehetően másfajta sikerélmények hiányát „feledtetik” a fogyasztás örömeivel. (Ebbe a „fogyasztási örömben” a mértéktelen evéstől-ivástól az utazási szenvedélyig sok minden beletartozik.)

A fogyasztási „szenvedélyt” tekinthetjük egyfajta cél-behelyettesítésnek is. Minthogy a keresztény (vagy más transzcendens értékeket követő) látásmód szerint nem azt az életet éljük, amire teremtettünk, valamiféle ontológiai szo-

morúságunk-sebzetségünk van, s ezt a belső sebünket-bajunkat „gyógyítjuk” mértéktelen fogyasztással.

3) A reklámok lelki háttere egyfajta ígéret arra a lényünkől fakadó (belénk-teremtett) emberi vágyra, hogy a Jót egyszerűen és átláthatóan, számunkra ismert módon és minél kockázatmentesebben érjük el. A reklám agymosásának az ígéret az ereje; az az ígéret, hogy általa majd elérjük a Boldogságot és a Teljességet. (Persze az Evangélium is ennek az ígérete; csakhogy az Örömhírek a bűnbánat a cégre, ami korunk számára nem vonzó.)

A reklámok által kínált világ azonban nem is igazi világ, hanem csak vágyakból, képekből, tárgyakkól összeálló álom-valóság. Nem abban az értelemben „álom-világ”, hogy az elérhetetlen vágyaink világa, hanem úgy, hogy nem igazi, nem valóságos.

A reklám ennek az álomvilágnak a vallási kellékeit kínálja: autók, nők, örök fiatalság, az örök boldogság ajzószeri, a mindentudás szeri stb. Ez pedig nem más, mint a bibliai óskígyó kísértése: „olyanok lesztek, mint az Isten”.

4) A reklámvilág a „közös kultúra” érzetét kelti; a hozzászokás nyomán sokan már kívánják is a „kezelést”, már a reklámot akarják nézni, már arról beszélgetnek a barátaikkal stb. A reklám tehát egy öngerjesztő, önerősítő — kollektív — kábítószer.

II. A reklám-jelenség leírása

5) A reklám lényegében hazudik. (Bár tulajdonképpen nem is teljesen hazudik, hanem valahogy így: „én nem mondom hazugságot, de nem is mondom neked mindent el”). Kizárt dolog ugyanis, hogy „a legtöbb, ami adható az életben”, az egyik nap egy pohár tea, másnap egy kávé, megint máskor egy drága autó legyen. Nem lehet két mosószer egyaránt a legjobb termék a világon!

Hazugságaikkal — azaz részizgazságaikkal — lerontják egymást a reklámok. Ilyenkor tehát nem marad más, mint az az alapüzenet, hogy „Fogyassz!”.

A hazugságnak nagyon rafinált formái is vannak. Pl. a reklámok többsége úgyesen követi a társadalom értékrendjét; ha nő az emberek környezeti érzékenysége, akkor a reklám átmege „öko- és bioreklámba”. De hogy ezek a jelzők mit takarnak a valóságban, az csak a gyártók esetleges önmérsékletén múlik, hiszen ezek nem pontosan meghatározott és jogilag nem védett fogalmak.

6) A nyílt vagy csak rejtett hazudozás révén a reklám elértekteleníti ezeket a szavakat és kifejezéseket: „legnagyobb”, „boldogító”, „ajándék”, „öröm”.

Hovatovább újraírhatjuk a szótárunkat, mert a szavaink elkopnak, elhasználdnak:



„A jelzők üressé váltak, minden olyan ...

Minden szót agyonhasználtak

Haszontalan

Nincsen szó, mely számomra

Tisztán megmaradt,

Széttéphetem, hogy kezdjem újra

Szótáramat.”

(Fidrich Róbert)

7) A reklám sok szempontból magát az emberi kapcsolatot helyettesíti. Ugyanis nem a „boltostól” kapunk — beszélgetés útján — személyes jellegű információt a termékekről, hanem egy TV-adás vagy egy óriásplakát útján, ahol személytelen a reklám hordozója és elvileg sem lehet szó párbeszédéről. A reklám ezért személytelen és — minden, lényegéből fakadó kedvcsinálása ellenére — tulajdonképpen elidegenítő.

A hagyományos reklámnak ezt a „hibáját” próbálják kiküszöbölni a személyes kapcsolatok fontosságát kifejezetten hangsúlyozó, újabbfajta reklámszerekek, pl. az Amway-hálózat vagy a Network 21 és társaik. A globális környezetvédelem szempontjából ezek a hálózatok komoly veszélyt jelentenek, hiszen a „személyes reklámozás” erejével igen hatékonyan gerjesztik a fogyasztást. Ezek a hálózatok — akármilyen rafinált formában jelentkeznek is — végső soron csakis a hálózat állandó bővülésével tudnak működni (miként a pilóta-játékok), s ily módon létük eleve csak a fogyasztás állandó generalálásával lehetséges. Ez pedig még akkor sem fogadható el ökológiai szempontból, ha egyébként a termékek önmagukban esetleg környezetvédő minőségűek.

8) A gyermek a jövő záloga. Az egészséges fejlődése és értékrendszere a lehetséges jövő alapja. Ezért iszonyú súly van annak a ténynek, hogy ma már a gyerekeket is megcélolták a reklám-szakemberek. Ez a korosztály a reklámok tudományosan tanulmányozott népességrétege; fogyasztási álmaik, szokásaik kutatásával intézetek sokasága foglalkozik. A Barbie-babák, a transzformerek és dsiájdzsok után most már jönnek pl. a 4–12 éveseknek szánt kozmetikumok is.

A reklámosok még a meséket is megszenteltetik! Már a mesék közben is direkt gyerekeknek szóló reklámokat vetítenek.

9) A reklám rossz irányba befolyásolja az értékrendszert. Többféle módon is rossz az az irány, amit a reklámok belénk szülnek. Pl. környezeti szempontok és hitbéli szempontok szerint egyaránt. Környezetileg elsősorban azért, mert a reklámok felpörgetik a fogyasztói szemléletet; azt sugallják nekünk, hogy „az a jó, ha sokat keresel és sokat fogyasztasz”.

A reklám bűnbé visz, mert sietteti a korlátozott mennyiségben meglévő javak elfogyasztását, pedig utánunk is jönnek még generációk (és ma is élnek rajtunk kívül milliárdok!), akik szeretnék jogos szükségletüket kielégíteni.

A Birtoklásra és Fogyasztásra épülő világ bűnös, mert a kapzsiság és az irigység hajtja: elpusztítja az értelmet, a boldogságot, a derűt, a békességet. „Az életani szükségleteknek, mint pl. az evésnek, mindig van valami telítési pontja. A kapzsiságnak azonban nincs ilyen. A kapzsi kívánság teljesítése soha sem szünteti meg a belső ürességet és hiányérzetet.” (Erich Fromm)

10) De mindezek mellett azt is hangsúlyoznunk kell, hogy a reklámok által erősített fogyasztói értékrend a kereszténységtől is idegen. Nem összeegyeztethető az anyagi javak birtoklására és fogyasztására való törekvés a krisztusi értékekkel: a szeretettel, az adás örömeivel, a mértékletességgel és a lemondással.

A Fogyasztás-eszmény Krisztus-ellenes, mert

a) aki a Mammont szereti, az nem tudja szeretni Istent;

b) aki elkölti a pénzét, nem tud adni a szegényeknek;

c) aki pénzkeresésre és fogyasztásra fordítja az idejét, nem ér rá szeretni és segíteni;

d) aki a mai gazdag szinten és módon fogyaszt, az föléli az unokái elől a jövőt.

11) A fogyasztói világban a fogyasztás látszólag erkölcsi parancsá válik. Azt sugallja ugyanis, hogy „ha rendes ember vagy, akkor megadod a szeretteidnek a vágyott javakat”. S amelyik gyerek nem divatos edzőcipőben megy az iskolába, azt bizony gyakran kinézik-kiközösítik maguk közül a többiek, mert kilóg az ő értékrendjükből.

A Fogyasztás „erkölcsi” parancsa azonban — a fentiek alapján — valójában erkölcsellenes! Társadalmi igazolt-sága álságos és hazug.

A reklám végső soron kegyetlen és embertelen. Felpörgetett, zaklatott, mérték-telen életre készít; olyan önpusztító hajszába kerget, amelyből nehéz kiszállni.

12) A reklámok egy része hazánkban ráadásul még törvényellenes is, hiszen nálunk (az érvényes rendelkezések értelmében) tilos pl. cigaretta és szeszes italt fogyasztásra ösztönző módon reklámozni. (De ugyan melyik cigaretta-reklámnak nem fogyasztásra ösztönzés a célja?) Mégis tele vannak a városaink-falvaink ilyen reklámokkal. Más reklámoknak (főleg az óriásposztereknek) pedig gyakran az elhelyezés szabálytalan, mivel nem tartják be a közterületen való reklámozásra vonatkozó rendelkezéseket.

III. Javaslatok

a reklám-kérdés megoldására

13) A Reklám-Fogyasztás-Hulladék-Környezetpusztítás egységes rendszert alkot. Ha ennek egy részét — pl. a reklámot vagy a hulladékot — támadjuk, tulajdonképpen magát az egész rendszert támadjuk. Ezért érthető, hogy a fogyasztói világ képviselői és hívei létükben érzik magukat támadva, ha a rendszer bármely pontját kifogásoljuk. (Ezért persze haragszanak is.)

A helyzet paradox jellegét jól mutatja az, hogy pl. egy következetesen fogyasztásmérséklő csoport, vagy valamilyen környezetkárosító vállalat termékeinek bojkottja első lépésként emberek munkahelyét is veszélyezteti.

A megoldási javaslatok tehát nem korlátozódhatnak magára a reklámra, hiszen — miként azt már a bevezetőben hangsúlyoztuk — a reklám-jelenség integráns része egy rendszernek. Végső soron csak abban bízhatunk, hogy ha maga a termelési-elosztási rendszer (ismét) emberi lesz, akkor a reklám-probléma önmagától megoldódik. Addig azonban magát a reklámot is „kezelni” kell, mint önerősítő tületet.

14) Sok országban tilos az olyanfajta „rejtett” reklámozás, amelynek az a lényege, hogy pl. egy játékfilmbe olyan rövid „snitteket” váganak bele, amelyek önmagukban olyan pillanatszerűek, hogy a nézőben nem tudatosulnak; kellő számú ismétlés nyomán azonban beépülnek a néző agyába, anélkül hogy tudatában lenne annak, miért is gondol, vél valamit. Ez a „trükk” tulajdonképpen a tudomány lehetőségeivel való visszaélés és az emberi személyiségjogok megsértése. Ezért tilos.

Célszerű lenne ezen az elvi alapon más reklámozási formákat is megvizsgálni, s megállapítani, hogy vajon az adott reklám nem jelenti-e az emberek gondolkodásának olyan manipulálását, amely már kimeríti a személyiségi jogok megsértését.

Különös figyelmet kellene fordítani ebből a szempontból a gyermekeket megcélzó reklámokra, hasonlatosan ahhoz, ahogyan más bűncselekmények esetén is súlyosabbnak minősül az „ifjúság megrontása”, mint a felnőtté.

15) Viszonylag egyszerű jogszabályokkal is hatékonyan korlátozni lehetne az „elszabadult” reklámozást. Pl. ahhoz hasonlóan, ahogyan ma már jelezni kell az élelmiszerek csomagolásán a főlhasznált adalékanyagokat és ételszínezékeket, kötelezni kellene minden gyártót arra, hogy a termékein tüntesse föl: a termék árából mennyi a reklám-költség (beleértve ebbe a szükséges fölüli csomagolás költségét is).

16) Minthogy a reklám (negatív) lényege az agymosás, az az egyik alapvető kérdés, hogy ki tudjuk-e vonni magunkat a reklám (negatív) hatásai alól. A bezárkózás és elzárkózás nem lehet megoldás, hiszen a bezárult ember érzéketlen. Nem a negatív hatások elleni védekezésnek kell elsődlegesnek lennie, hanem az életünk — és gyermekeink életének — igazi értékekkel való telítésének. Nem kiszakadni kell a reklám és az anyagi javak vonzásából, hanem felülemelkedni azon.

A keresztény ember számára az agymosás ellen a leghatékonyabb erő az Evangélium.

17) A legjobb ellenreklám pedig: a kritikus fogyasztóvá vált szülő. Igazi jelentősége annak lenne, ha az (öntudatból vagy pénzszerke miatt) kritikus fogyasztóvá vált szülő gyakrabban vinné magával bevásárlásai alkalmával a gyermekét, és a boltban magyarázná meg döntéseinek motívumait.

18) Védőnk-támogatnunk kellene a kisléptékű közösségeket, „emberi méretű társadalmakat”. Szorgalmaznunk kellene a közvetlen termelő-felvevő hálózatok kialakulását, az áttételek számának csökkentését, a személyes jelleg erősödését.

Jól tudjuk-látjuk, hogy a „szegény” környezetvédők harca a „gazdagok” fogyasztói értékrendje — és az azt segítő reklámozás — ellen egyenlőtlen küzdelem. Kevesek véleménye áll szemben a manipulált többség által képviselt „közvéleménnyel”. De ez a küzdelem egyrészt nem reménytelen — kis csapatunk egyre népesebb! —, másrészt szólnunk minden körülmények között erkölcsi kötelességünk.

1994. november

Bokor Ökocsoport

TARTALOM

Tanulmány

- Georg Baudler: Az anyaistenség halálos paródiája 2-3
 Kovács László: Isten nem szolgálakat akar 3-4
 A. F.: Alapelvek a szexualitásról 5-6
 Thomas Seiterich-Kreuzkamp: Remény a védtelenek számára . . . 6-7

Erőszakmentesség

- Mihálovics Zoltán: Áldott, ki az Úr nevében lő? 7
 Merza József: Fegyverkezünk-e, ha békét akarunk? 11
 Állásfoglalás a fegyverkezés ellen 12
 Csapody Tamás: Mi van a háttérben? 12-15
 D. J.: Kell-e nekünk a NATO? 16
 Vass Terézia: Erzsébet 23

Interjú

- Bozsik Valéria: Akinek csak eszköz (Interjú Ébner Tiborral) . . . 8-10

Gyerekeknek Moha-mese

- Bocsánatkérés – önmegbecsülés 17-18

Olvások fóruma

- Olvásóink leveleiből 19-22

Elmélkedések

- Leveled jött Istentől (Vasárnapokra) 24-27

Harmadik világ

- Tibet első látásra 28-29

Környezetvédelem

- Reklám – fogyasztás – környezet 30-31

FELHÍVÁS

Kérjük Előfizetőinket,
 hogy az impresszumban jelzett árak szerint
 újítsák meg előfizetésüket.

Városi élet

Eddig a városokat élesen elhatároltuk a természettől: a város az embereké, a természet a vadállatoké. A modern ökológia alapján ezt a nézetet vissza kell utasítanunk.

A városok általában gazdag élővilágú területekre épültek, hogy az első telepesek el legyenek látva élelemmel: folyótorkolatokra, tó- vagy tengerpartokra, stb. A kereskedelmi útvonalak is olyan helyeken voltak, amelyekre a vándorló állatok is igénybe vettek (hágók, völgyek). A betelepülő ember pusztította a természeti környezetet, szennyezte (és egyszerűsítette) a létező ökoszisztémát, elűzte az állatokat, létrehozta az emberi környezetként ismert valamit. Itt élnek az emberek, zajban, szeméttel körülvéve, a természettől elszigetelve, nyomorra ítélve, az elveszett paradicsomot helyettesítő mesterséges világban. Egy kis képzelőerővel és politikai jóindulattal azonban visszatelepíthető a városokba az élővilág. Először a vízföldrajzi állapotot kell helyreállítani (a kiöntések kezelése, a folyóágy megtisztítása, gazdálkodás az esővízzel). Az áradásoktól való félelem miatt régebben minden vizet gyorsan le akartak vezetni — de ma ismerjük az esővíz visszatartásának a módját. (Vizet visszatartó háztetők, vízáteresztő parkolók és járdák, átmeneti tárolók létesítése). Ilyen eszközökkel megelőzhető az áradás, a vízszennyezés, és visszahozható a városokba a vízimadarak és a vízcsofogás hangja. Vissza kell telepíteni a természetes növényzetet a temetőkre, kertekbe, háztetőkre. Nem elég egy-két zöld foltot létesíteni. A kultúrgyep és idegen növények helyett természetes mezei gyepársulásokat és gyümölcsfákat kell betelepíteni, tuja helyett természetes sövényeket, s nem kell kívágni az odvas fákat, mert ezek a mókások és pelék otthonai. Az épületekben, a hidakon található menedéket és költőhelyet az állatok, a viaduktok alatt denevérek, a gyárak padlásán nyusztok és nyestek élhetnek.

A városiak így a természethez közelebb, kiegyensúlyozottabb életet élhetnek.

(A GAIA sajtószemle anyagából.)

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

Közösségi és családi folyóirat

VII/1. (35.) szám. Megjelenik évente hatszor.

Alapította: Simonyi Gyula

Szerkeszti a Szerkesztőbizottság.

A szerkesztőbizottság titkára: Garay András

Laptulajdonos: Család Alapítvány

Számlaszám: 202-10809 Magyar Hitelbank Rt.

Budapest V., Szabadság tér 5-6.

Olvásóink a Család Alapítvány fent jelzett számlájára

„Érted vagyok” megjelöléssel
 támogatást küldhetnek lapunknak.

Bármely összeget köszönettel fogadunk,
 és 4000 Ft vagy nagyobb támogatás esetén

állandó tiszteletpéldányt küldünk.

Az Alapítványnak adott összeg
 adócsökkentésre felhasználható.

Nyugatra 200 DM vagy nagyobb támogatás esetén
 küldünk állandó tiszteletpéldányt.

Felelős kiadó: Vincze Endre

Kiadóhivatal: 1476 Budapest, Pf. 40.

Szerkesztőség: 1028 Budapest, Kazinczy u. 3.

A lap az „Ingyen kaptatók, ingyen is adjátok (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl. Minden írásért szerzője felelős és nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok”-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt. Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Nyomták a VÁCI OFSZET KFT nyomdaüzemében,
 Vácott.

Felelős vezető: Szilva István

ISSN: 0865-8021

Bimonthly newspaper of „Family Foundation” for communities and families, about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.

Editor: GARAY András

Adress: H-2120 Dunakeszi, Berzsényi u. 5/c
 The materials published by „Érted vagyok” can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:

1028 Budapest,
 Kazinczy u. 3.

Előfizetést megfelelő postautalványon a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, és a hátán, a közleményben világosan legyen leírva, hogy a pénzt a feladó mire küldte.

Előfizetési díj 1996-ra (postaköltséggel):

Belföldre: 400 Ft

10 példánytól (példányonként) . . . 352 Ft

szociális előfizetés 292 Ft

(nagy családosok, mozgássérültek, hallássérültek, diákok, hetven éven felüliek és állami gondozottak számára, postaköltséggel együtt)

Külföldre:

Itthon előfizetve:

a szomszédos országokba 400 Ft

egyéb külföldre 1500 Ft

Nyugaton: 36 DM

A konvertibilis előfizetési díjak az ESP indiai keresztény iskolát támogatják.